FRANCKESCHE
STIFTUNGEN

Alte Drucke

Pavli Castrensis In ... Codicis Partem Patauin[a]e Pr[a]electiones, Francisci Curtij, multorumq[ue]; qui hactenus Doct. incubueru[n]t Appendicibus ...

Paulus <Castrensis>

Lugduni, 1553

De translationibus. Rubrica.

Nutzungsbedingungen
Die Digitalisate des Francke-Portals sind urheberrechtlich geschützt. Sie dürfen für wissenschaftliche und private Zwecke heruntergeladen und ausgedruckt werden. Vorhandene Herkunftsbezeichnungen dürfen dabei nicht entfernt werden.
Eine kommerzielle oder institutionelle Nutzung oder Veröffentlichung dieser Inhalte ist ohne vorheriges schriftliches Einverständnis des Studienzentrums August Hermann Francke der Franckeschen Stiftungen nicht gestattet, das ggf. auf weitere Institutionen als Rechteinhaber verweist. Für die Veröffentlichung der Digitalisate können gemäß der Gebührenordnung der Franckeschen Stiftungen Entgelte erhoben werden.
Zur Erteilung einer Veröffentlichungsgenehmigung wenden Sie sich bitte an die Leiterin des Studienzentrums, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

Terms of use
All digital documents of the Francke-Portal are protected by copyright. They may be downloaded and printed only for non-commercial educational, research and private purposes. Attached provenance marks may not be removed.
Commercial or institutional use or publication of these digital documents in printed or digital form is not allowed without obtaining prior written permission by the Study Center August Hermann Francke of the Francke Foundations which can refer to other institutions as right holders. If digital documents are published, the Study Center is entitled to charge a fee in accordance with the scale of charges of the Francke Foundations.
For reproduction requests and permissions, please contact the head of the Study Center, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

urn:nbn:de:gbv:ha33-1-150729

Visual Library

a ¶Succedat. Adde Lu do. Ro. in l. ſtipulatio hoc modo. ff. de ver. obli. Abb. in repe. c. eccleſia ſanctæ Mariæ. de conſtit. Pet. de Anch. conſi. cclxviij. incip. pro & contra. Car. conſil. lxviij. inci. in ciuitate trigeſti.

nondum erat cõmiſſa. & quia pactũ ꝙ pro cõmittenda nõ exhæredetur, quia dat materiam delinquẽdi. & dolus futurus remitti nõ poteſt. vt in l. conuenire. ff. de pac. do. & in l. ſi vnus. §. illud nulla. ff. eo. titu. Et ſic
12 nota. †ſecundũ Bal. non valere clauſulam appoſitã in donatione, quod nõ poſsit reuocari propter cauſam ingratitudinis futuræ: licet cõiter in donatione apponaẽ. quod tene mẽti. Et iſtis diebus allegaui iſtud dictũ in quodam cõſilio. Si verò illud ius ſucceſsionis venit perdendũ ex diſpoſitione l.
13 vel ſtatuti, puta. †Dicit ſtatutum ꝙ exiſtẽte maſculo filia dotata nõ ſuccedat ab inteſtato, filia cũ dotatur paciſciẽ cũ patre quod ſibi ſit ſaluũ ius ſucceſsionis, an valeat pactũ? videtur quod nõ: quia hæreditas nõ debet deferri per pactum, ſed per l. vt in l. lege obuenire. ff. de ver. ſig. & j. de pac. cõuen. l. hæreditas. In contrarium. nã iure veteri cũ pater emancipabat filium, ſoluebatur ius agnationis. & per cõſequens ius legitimæ ſucceſsionis. & tamen pater cũ emãcipabat, poterat paciſci quod tale ius remaneret ſibi ſaluũ, & valebit pactũ: licet hodie ſit ſaluum etiã ſine pacto. inſtit. de legi. agna. ſucceſ. §. fi. Bar. tenet hanc partem eo caſu quo pater teſtando poterat prouidere filiæ, nõ obſtante ſtatuto quod loquitur ab inteſtato & ſic nõ excludit à ſucceſsione teſtamentaria. Sed ſi excluderetur ab illa: puta ꝙ nõ poſſet ſuccedere ex teſtamento, vel ab inteſtato: tunc nõ dicit non valere. Tu aduerte ꝙ iſta filia nõ eſt excluſa patre viuẽte. quia ſtatutum eam excludit ſi deceſſerit pater cũ filijs maſculis. & poteſt eſſe ꝙ ipſe habeat maſculos. decedat tamen ſine eis. vnde excluſio venit ſiẽda tẽpore mortis, ſi tunc maſculi extabant. Venit ergo hoc pactum ad conſeruandum ius ſucceſsionis à quo filia nondum eſt excluſa. Item iſta excluſio nõ fiebat per ſtatutum fauore patris, ſed maſculorum cui fauori pater renuntiare nõ poterat. vt in l. ſi vnus. §. ante omnia. ff. eo. Sed ipſi maſculi ſic: vt in l. præcedenti. Dic ergo in vtroq; caſu. ſecundũ Bal. ꝙ aut maſculi cõſentiunt in hoc pacto, & valet vtroq; caſu. Aut non conſentiunt, & tunc ſecus. Nec obſtat ille §. fi. quia nihil facit ad propoſitũ: ibi enim pater promiſsione legis expreſſa poteſt ſibi reſeruare ius legitimæ ſucceſsionis in bonis filij emancipati: non ſic contrà poterat emancipatus reſeruare ſibi ius legitimæ ſucceſsionis in bonis patris. quia iure hoc nõ cauetur, vnde nõ ſuccedebat de iure veteri, nec de iure prætorio per bonorum poſſ. licet hodie ſuccedat de iure ciuili per authen. de hæred. ab inteſta. Cum ergo in caſu propoſito nõ reperiatur lex vel ſtatutum ꝙ permittat filiæ reſeruare ſibi per pactum tale ius. imò in contrarium videtur caſus. ſ. eo. l. pactum. non valebit reſeruatio: quicquid Bar. dicat. Sed ſi maſculi conſentiant, ideo valet: quia videntur renuntiare ſtatuto facto in eorum fauorem. Et hoc præſuppoſito talis filia non ſuccedat patri ex pacto, ſed de iure communi non remiſſo per ſtatutum. Et ſic non obſtat ratio ſ. in contrarium facta de l. lege obuenire. & de l. hæreditas. Si autem poneremus aliquã eſſe excluſam purè & ſimpliciter à ſucceſsione alicuius. Pone exemplum in l. j. j. de ſecun. nup. tunc nullo modo per pactum poſſet recuperare talem ſucceſsionem. quia tunc hæreditas deferretur per pactum, & non per legem: quod eſſe non poteſt. vt in iuri-
14 bus ſ. allega. †Pone exemplum. ſi ſtatutum dicat quòd ingreſſa
a vel ingrediens monaſterium non ſuccedat[a] patri, vel ꝙ ſit excluſa ab hæreditate paterna, præſuppoſita validitate ſtatuti. nã iſta filia eſt excluſa ab hæreditate viuente patre: vnde per pactum non poteſt recuperare. Cætera vide hic per Bar.

De tranſactionibus. *Rubrica.*

2 ☞ Qualiter plures tutores teneantur, pro parte, an inſolidum.
3 In caſu quo tenentur inſolidum, ſi unus tantum conueniatur: an habeat aliquod de quatuor beneficijs, quorum unum uocatur beneficium ordinis uel excuſsionis, aliud diuiſionis, aliud ceſsionis, & aliud utilis actionis.
4 Si facta eſt tranſactio cum uno ex ipſis tutoribus ſeu curato. in caſibus de quibus hic, an proſit alteri. & etiam noceat pupillo, uel adulto contra alterum?
5 Quare magis uni ex tutoribus uel curatoribus habenti beneficium ceſsionis, ſi ſoluat, & actio non cedatur, datur utilis ex æquitate, & tamen non uni ex fideiuſſoribus qui etiam habent beneficium ceſsionis?
6 Si fuit facta liberatio per acceptilationem præcedente aquiliana ſtipulatione, quæ habet uim ſolutionis, an extendatur ad tertium?

LEX I.

1 NEque pactio. †Liberatio facta per pactum gratuitum, vel per tranſac. vni ex tutoribus vel curatoribus, nõ prodeſt alteri, quominus conueniri poſsit pro mala adminiſtratione. h. d. Et reputatur valde difficilis propter gl. quæ primò præmittit vnum ad euidentiam. vſq; ibi. [cùm igitur]: poſtea determinat caſum de quo quærebatur. Et pone caſum ꝙ iſti tres tutores vel curatores dãnificauerunt pupillum vel adultum in centum, qui poſtea maior factus liberauit duos gratis, & ſic nihil habuit, vel non gratis cum tranſegit cum eis pro viginti, & à reſiduo eos liberauit. poſtea vult conuenire tertium, quem nõ liberauit. vel in totum, vt in primo caſu, vel quatenus ſibi deficit. puta in lxxx. vt in ſecundo caſu. quæritur an poſsit? videbatur ꝙ non: quia cũ teneantur ex eadem adminiſtratione, licet quilibet inſolidum, ſi adminiſtratio nõ fuiſſet diuiſa per teſtatorem, vel per iudicem, videbatur quod liberatio facta illis porrigeretur ad omnes alios, ſicut interruptio præſcriptionis facta contra vnum ex pluribus reis debendi extẽditur ad alios. vt j. de duo. reis. l. fi. Contrarium reſpondetur, præmittendo primò ꝙ tale pactum vel tranſactio non prodeſt alteri quàm ei vel eis quibus eſt facta. & hęc ſit regula generalis. quę traditur in l. ſi vnus. §. ante omnia. ff. de pactis. Ex quo infertur quod iſte tertius poterit conueniri. ſed in quantum? an in totum, an in reſiduo, an in virili, puta tertia parte? nõ declaratur in textu. Sed glo. voluit declarare, quod tamen facere non potuit: niſi primò ſciatur qualiter teneatur, an quilibet pro parte tantum. an autem quilibet inſolidũ. Item eo caſu quo quilibet inſolidum, ſi conueniatur vnus, an habeat beneficiũ ordinis ſeu excuſsionis, quod prius cõueniatur alter inſolidũ, vel diuiſionis, quod prius cõueniatur alter pro parte, ſi eſt ſoluendo. Itẽ an eo caſu quo nõ eſt ſoluendo. & ſic ille conuentus habeat neceſſe totum ſoluere, an habeat beneficium ceſsionis, quod nõ teneatur ſoluere niſi primò cedatur ſibi actio contra alterũ: & ſic non eſt ceſſa, an habeat vtilem actionem. nam iſta quatuor beneficia locum habẽt inter plures tutores vel curatores. non tamen ſemper, ſed aliquãdo vnum. aliquando alterum. aliquando omnia. aliquando nullum, & ſuper hoc declarando gl. inſiſtit. Et vult in effectu quod eo caſu quo ille tertius non haberet aliquod de iſtis beneficijs, poſſet conueniri primo caſu in totum: puta in centum. Secundo caſu in eo quod reſtat, puta in octuaginta, quia quatenus recepit puta. xx. illa trãſactio prodeſt illi tertio. & nocet adulto quominus poſsit illũ conuenire ne bis exigat per l. ſi ex duobus. ff. de tuto. & ra. di. Et hæc colligũtur ex gl. ibi. [his ergo caſibus &c.] Sed eo caſu quo ille tertius haberet aliquod ex prædictis beneficijs, tunc licet mero iure talis tranſactio ſibi nõ proſit quominus poſsit cõueniri, prodeſt tamen in effectu. quia conuentus opponet de tali beneficio, & cum agens nõ poſsit amplius illos duos cõuenire propter ſuã liberationẽ, nec cõtra eos act. cedere. repelletur ab agendo ope exceptionis per l. ſi pupillus. ff. de admi. tut. quæ videtur cõtraria huic l. per l. ſtichũ. §. pe. vel §. ſi creditor. ff. de ſolu. vbi qui tenetur cedere, ſi ſuo facto cedere nõ poteſt: repellitur ad agendo per exceptionẽ cedendarũ. & iſta ſunt quæ voluit gl. à principio vſq; ad illũ verſi. [His ergo caſibus.] per quæ breuibus verbis remanet declarata ſubſtantia. ſed plura re-
2 ſtant in ſingulis caſibus videre. †Et primò qualiter plures tutores tenẽtur, pro parte, an inſolidũ, & hic diſtingue duos caſus. licet gl. faciat plures. primus qñ adminiſtratio fuit diuiſa per teſtatorẽ, vel per iudicẽ: puta ꝙ vnus adminiſtret bona intra ciuitatẽ, alter extra ciuitatẽ, tunc quilibet tenebitur pro ſua mala adminiſtratione, & nõ pro adminiſtratiõe alterius. vt j. de diui. tu. l. j. ideò ſi vterq; malè adminiſtrauit, & trãſactio ſit facta cũ vno pro ſua adminiſtratione, nõ proderit alteri quominus poſsit pro ſua cõueniri. & procederet iſta l. ſine ſcrupulo, & ita intelligi põt tex. dũ dicit [cõmuniterve.] nec iſto caſu tractãdũ eſt de beneficijs de quibus j. vel aliquo ipſorũ, ſed ſolũ eo caſu quo tenẽtur inſolidũ, & ſic alter pro altero. Secũdus caſus eſt qñ nõ fuit diuiſa per iudicẽ, vel per teſtatorẽ, & tunc tene indiſtinctè ꝙ quilibet eorũ tenetur inſolidũ. & ſic nõ ſolùm pro ſe, ſed pro altero: ſiue omnes geſſerunt, ſiue nullus geſsit, ſiue vnus geſsit, & alter nõ. Item ſiue hoc fecerit doloſè, ſiue nõ dolo, ſed culpa: vt mero iure quilibet inſolidum teneatur ad damnum pupilli, vel adulti, vt

ut in l.diuus.ff.de admi.tut.† Secundò eſt vidēdum hoc caſu
quando tenentur inſolidum,ſi vnus tantum conueniatur, an ha
beat aliquod de quatuor beneficijs quę habent locum inter eos,
quorum vnum vocatur beneficium ordinis vel excuſsionis.per
quod poteſt petere vt alter prius inſolidum conueniatur & ex-
cutiatur,& demum eo reperto non ſoluendo deueniatur ad con
uentum.Aliud eſt beneficium diuiſionis.an poſsit petere quòd
alter conueniatur pro parte , & eo reperto non ſoluendo deue-
niatur ad conuentum inſolidum:& non prius. Tertium eſt be-
neficium ceſsionis, ſi in dictis caſibus alter non eſt ſoluendo: &
ſic conuentus neutrum prædictorum habeat, & neceſſe habeat
ſoluere totum,an poſsit petere ſibi cedi actiones contra alterum
qui non eſt ſoluendo , qui poterit poſtea effici ſoluendo cùm
iſte ſoluat pro illo.Quartum eſt beneficium vtilis actionis,ſi di-
cta ceſsio facta non fuit : de quibus beneficijs habetur in l. j. §.
nunc tractemus.ff.de tu.& ra.di.Et ſuper iſto articulo diſtingue
tres caſus.Primus eſt,quando vnus geſsit, alter non. Secundus
eſt,quando omnes geſſerunt , vel nullus geſsit: quia iſti duo æ-
quiparantur.In primo caſu aut conuenitur ille qui non geſsit,
& tunc habet tertium de iſtis beneficijs , ſcilicet ordinis. vt ille
qui geſsit primò conueniatur & excutiatur. Item beneficium
ceſsionis,ſi ille reperiatur non ſoluendo.& ſic iſte qui non geſsit
habeat neceſſe ſoluere pro illo.nam poteſt petere quod actio tu-
telæ vel nego.geſto.quam habet agens,ſibi cedatur cōtra illum
gerentem.Tertium eſt beneficium vtilis actionis,ſi ceſsio facta
non fuit.De beneficio autem diuiſionis non eſt tractandum iſto
caſu:cū ſolùm quando petitur quod alter conueniatur pro par-
te.Prædicta tamen vera:niſi ille qui geſsit hoc fecerit de volun-
tate & mandato non gerentis.nam tunc etiam non gerens vide-
tur geſsiſſe per alium, & ſic non haberet beneficium ordinis.
l.tres tutores.§.non ſolum.ff.de adminiſtratio. tut. & eſſet idem
hoc caſu quod dicam.j.quando omnes geſſerunt. Item proce-
dunt prædicta quando non gerens conuenitur pro malè geſtis,
vel pro neglectis dependentibus ab illis. vt in dicta l. tres tuto-
res.§.item in eo.Si autem pro neglectis ab illis non dependenti-
bus,tunc non habet beneficium ordinis:vt gerens primò excu-
tiatur inſolidum:quoniam in hoc ſunt pares in negligendo. &
erit idem quod infrà dicam,quando nullus geſsit.vt in l.tutores
qui poſt.§.in cum.ff.de admi.tut. Sed econuerſo ſi conueniatur
gerens,nullū de prædictis beneficijs habet contra non gerentē,
ſi conueniatur pro malè geſtis , vel neglectis dependentibus ab
illis.ſic ergo ſi tranſactio vel pactū factū eſt cū gerente,& poſt-
ea conueniatur nō gerēs,licet mero iure poſsit cōueniri, tn̄ in ca
ſu quo ſibi cōpetunt dicta beneficia , vel ſtatim beneficiū ordi-
nis habebit exceptionē in totū:qm̄ actor non pōt excutere gerē-
tem qui primò erat conueniendus & excutiendus.& hoc cōtin-
git facto agentis,ſed ſi tranſactio eſt facta cum non gerente , &
poſtea conuenitur gerens,cùm nullū de prædictis beneficijs ha
beat,non poterit ſe prædicta exceptione tueri:ideo conuenietur
cū effectu vel inſolidū,ſi nihil percepit pupillus,vel adultus:vel
quatenus nō percepit.vt in ſecundo caſu quē poſui ſuper litera.
Si verò oēs geſſerūt,vel nullus geſsit.primò eſt videndum an ſi
vnus cōuenitur inſolidū,habeat beneficium diuiſionis,vt alter
conueniatur pro parte. Et hic fuerunt opiniones inter Azo. &
Hugo.quia Azo dixit diſtinguendū an fuerint in dolo oēs . &
tūc non habēt beneficiū diuiſionis.& iſtā partē tenent Doct.per
l.ſi plures.ff.de admini.tut.Hugo dicebat ꝙ illa loquitur qn̄ non
geſſerūt,ſecus qn̄ geſſerunt doloſè.& hoc refert gloſ. licet nō te-
neat in d.§.nūc tractemus.Sed pro opi.Azo videt̄ eſſe caſus in l.
in magiſtratibus. aliàs habet̄ in l.magiſtratus.la.prima.ff.de ma.
con.quæ per illū allegatur,& fortè verior eſt opi.Azo.per illam
l.Secundò eſt videndū eo caſu quo alter ſit nō ſoluēdo,& ſic nō
conuentus habeat neceſſe totū ſoluere,an habeat beneficiū ceſ-
ſionis.& hic ſeruanda eſt diſtinctio Azo.Aut fuerūt in commu
ni dolo,& non habet:an in culpa tātum,& tūc ſecus. vt eſt caſus
in d.§.nūc tractemus.Sed quæ eſt ratio ꝙ qn̄ ſunt in dolo, nihil-
ominus habēt beneficium diuiſionis,& tn̄ nō habēt beneficium
ceſsionis? Dicūt vltramon.quia beneficium diuiſionis tēdit ſolū
ad defenſionē,ne cōuentus ſoluat totum , ſed poſtquàm ſoluit,
deficiente illo beneficio,ideo non poteſt petere ſibi cedere: quia
illud beneficium tēdit ad offenſam alterius. Item aduertendum
ꝙ iſto caſu qn̄ omnes geſſerunt,aliquando locū habet beneficiū
ordinis:videlicet qn̄ damnum eueniſſet nō cōmuni dolo, vel cō
muni culpa,vel dolo vnius tātum.nam tūc eſſet idem quòd qn̄
vnus geſsit,alter nō per d.§.nūc tractemus.Item in alio caſu qn̄
eſſent tutores diſparis cōditionis:quia vnus teſtamētarius , alter
datiuus datus loco alterius teſtamētarij prædefuncti. nam pro il
lo datiuo nō tenetur teſtamētarius:niſi illo prius excuſſo & fi-
deiuſſoribus eius,& in magiſtratu qui dedit. vt eſt caſus ſingu-
4 laris in l.Lucius.§.cum teſtamēto.ff.de admi.tut.† Ex quibus ap
paret ſi facta eſt trāſactio cum vno in caſibus prædictis,an pro-
ſit alteri,& etiā nocet pupillo vel adulto cōtra alterum. nā qua-
tenus ille alter quem nūc vult cōuenire haberet beneficium ceſ
ſionis vel diuiſionis,poterit cum effectu conuenire : ſed eo caſu
quo non haberet,vt ſi fuiſſent in communi dolo,& alter cū quo
tranſactio eſt facta nō eſt ſoluendo,& ſic non habet iſte tertius
beneficium ceſsiōis,tūc in nullo ſibi prodeſt:& poterit cōueniri
vel in totum,vel in eo quod deficit.Et ex prædictis ſunt omnia
declarata melius quam declaret Bar.Et aduerte ad tria:ne gl.fa-
ciat te vacillare:primò quia tex.loquitur per vnum modū,& gl.
per alium: tamē tēdūt ad eūdem effectum:quia tex. dicit ꝙ trāſ-
actio facta cum duobus nō prodeſt tertio. glo. dicit ꝙ nō nocet.
intellige.ſ.ipſi pupillo vel adulto quominus poſsit tertium con-
uenire.nam ſi nō prodeſt tertio:ergo nō nocet adulto, & ſic idē
eſt dicere.& vbi prodeſſet tertio ope exceptionis , vt in caſibus
ſuprà tactis,ibi nocet adulto.Item dum gl.dicit circa mediū ibi.
[in tertio & quarto dic idem ius &c.] Intellige hoc modo.nō ꝙ
ſit idem ius quod in proximo præcedēti caſu tacto per gloſ. ſed
vult dicere ꝙ tertius & quartus caſus parificantur , & quod ius
eſt in vno,eſt etiā in altero,ꝙ aūt ſit illud gl.poſtea in verſi. [his
ergo caſibus.]declarat.ex quo apparet ꝙ eſt ius diuerſum ab il-
lo quod eſt in proximo præcedēti caſu.Tertiò & vltimò inquā-
tùm dicit gl.[electo gerēte vel electo vno &c.]intellige de elec.
quæ fit faciēdo pactū,vel trāſactionē cū vno.nā ille videtur per
5 hoc eligi.† In vltima aūt.q.glo.quærit.quare magis vni ex tuto-
ribus vel curatoribus habēti beneficiū ceſsiōis ſi ſoluat, & actio
nō cedatur,datur vtilis ex æquitate,& tn̄ nō vni ex fideiuſſori-
bus,qui etiā habēt beneficium ceſsionis:& ſi totū ſoluat, poteſt
petere ꝙ cedatur ſibi actio nō ſolùm cōtra principalem: ſed etiā
cōtra fideiuſſores,& tamen ceſsio nō eſt facta, nō habet vtilem
actionem contra fideiuſſores.vt l.fideiuſſor.ff.de fideiuſſo.& ra-
tione diuerſitatis gloſſ.aſsignat hic aliquas rationes, quæ repro-
bantur per Doct.& dicunt quòd vera ratio ponitur per gloſſ. in
l.ex facto.ff.de nego.geſt.in fi ma.gloſſ.quia vnus ex tutoribus
ſoluendo totum,gerit negotium cōtutoris ſicut ſuum: ſed vnus
de fideiuſſoribus ſoluendo,nō gerit negotium confideiuſſoris:
cùm illud ad eos nō pertineat ſed gerit negotium principalis de-
bitoris:& cōtra illum habet actionem mādati,etiam actione nō
ceſſa.ideo etiam non datur vtilis.quæ directa competit credito-
ri.Et ſi dicatur.imò gerit negotium cōfideiuſſorum,quia ſicut li
beratur reus principalis,ita & alij confideiuſſores.Gloſ.reſpon-
det quòd iſtud nō cōtingit officio geſtionis , ſcilicet ex eo quòd
ille gerat negotiū illorum,ſed cōtingit in conſequentia ſol. quia
liberato principali in cōſequentiam liberātur fideiuſſores : cum
exceptio quæ incipit principali competere, ad fideiuſſores trāſ-
6 eat,vt in l.exceptiones.§.rei.ff.de excep.† Vltimò quia iſta l.lo-
quitur quando liberatio fuit facta per pactum gratuitum & nō
gratuitum,de cuius pacti natura nō eſt quòd pactum vnius ex-
tendatur ad alterum,etiam ſi ſint correi. vt l.iij. §. nunc de effe-
ctu.ff.de lib.leg.quia non habet vim ſolutionis. Quæritur quid
ſi fuit facta liberatio per acceptila.præcedēte aquiliana ſtipula.
quæ habet vim ſolutionis,an extendatur ad iſtum tertium? vi-
detur quòd ſic per illum §.nunc de effectu.Breuiter aduerte ple
nius quàm dicat Bart.quòd in caſu iſtius l.Si adminiſtratio fuit
diuiſa per teſtatorem , vel iudicē,cū quilibet eorum teneatur de
ſua tātum adminiſtratione,talis acceptilatio habet vim ſolutio-
nis ſolum in eo ad quod ipſe tenetur:& ideò etiam tunc nō pro-
derit alteri:ſed ſi nō erat diuiſa,& quilibet tenebatur inſolidum
mero iure,licet aliquando habeat aliquod de prædictis benefi-
cijs,aliquādo nō.vt ſuprà dixi. tūc ſi liberatio fuit facta vni per
acceptilationem gratis factam, & ex liberalitate , non ex cauſa
tranſactionis,tunc indiſtinctè prodeſſet alteri:quia haberet vim
ſolutionis in tota quantitate ad quam ille mero iure tenetur,
poſito quòd in effectu non teneretur propter dictum benefi-

a ¶Age. Adde iſtũ tex tum cũ gl. ꝙ imperatiuũ relatũ ad eũ cuius cõmodo agitur, nõ importat neceſſi tatẽ: ſed cõſiliũ facit l.ij. in fi. & ibi Bar. ff. mand.

b ¶Scripturis. Adde quia tũc ex quo ipſi per acta hoc fit notoriũ, ipſe ſupplet de facto etiã parte nõ petente ita Ange. in l. ſi pars. ff. de inoffi. teſt. per l. vbi. j. eo. & in l. fi. ff. de per. hæ. Alex. de imol. in l. eũ qui ita. §. q ita. ff. de ver. obli. & in l. iiij. §. hoc autẽ. ff. de dam. infec. & ibi plenè de materia. Cur.

cium: quia largè eſt interpretanda talis liberatio fauore libertatis. & hoc per illum §. nunc de effectu. qui etiam hodie locum habet; licet hodie plures rei debendi habeant beneficium inter ſe diuiſionis ex noua conſtitutione de duobus reis. & etiam olim habebant beneficium ceſsionis, & vtilis actionis, quando erant ex cauſa onerosa. iuxta not. in l. j. j. de duob. reis. Sed ſi eſſet facta liberatio iſta non ex mera liberalitate, ſed ex cauſa tranſactionis, quæ eſt ſtricti iuris. vt patet j. eo. l. iij. & l. ſi de certa. tunc non haberet maiorem vim quàm ſimplex pactum. & ideo eo caſu quo pactum nõ prodeſſet alteri nec etiam acceptilatio proderit: quæ debet intelligi ſecundũ naturam act. ſeu cõtractus ſuper quo fit. arg. in l. ſi ſtipulatus. ff. de vſu. & quod habet in l. ſi legati ſerui nomine. de lega. j ad quod facit quod nota. in ea. l. ſi de certa. & l. ſi cauſa cognita.

LEX II.

1 CVm te proponas †Propter litem etiã de facto motam, vel quæ ſperatur moueri, poteſt fieri tranſactio. & debet obſeruari. h. d. In text. ibi. [hæreditate.] ſubaudi paterna, quæ fortè ex forma ſtatuti ad te ſolum pertinebat iſta ſorore exclusa: ſed illa prætendebat ſe debere ſuccedere vnà tecum: ſed certè nulla eſt dubitatio in iure. vnde videbatur ꝙ trãſactio per te facta cum illa non valeret. quia tranſactio fit ſuper lite. & lis eſt de aliquo dubio. & hic nulla erat dubitatio, potiſsimè ſi adhuc lis de facto non erat mota in iudicio. vt in l. j. ff. eod. Et his non obſt. determinatur contrarium ꝙ ſufficit quod lis ſit de facto, licet non de iure quod ſperatur moueri: licet adhuc non ſit mota. & ad hoc ſemper allegatur iſta lex. per quam declaratur l. j. ff. eo. ſed obſt. vnũ contrarium difficile, quia ſecundum hoc lis quam mouebat ſoror, vel ſperabatur moueri, erat manifeſtè calumnioſa. ergo vitiatur tranſactio per l. in ſumma. in princi. ff. de condi. inde. Gloſ. hic ſuper verbo [nulla.] ſoluit, ꝙ iſtud procederet ſi iſta ſoror fuiſſet actrix, & tu reus, quia poſsidebas. Nam dolus & calumnia actoris in litigando vitiant tranſactionẽ. Sed ſi illa ſoror erat rea, quia poſsidebat, & tu actor, tũc dolus & calumnia rei non vitiant tranſactionem: quia potius toleratur reus malitioſè ſe defendendo, quàm actor calumnioſè moleſtando. & iſta eſt cõmunis opi. de qua no. j. eo. l. ſub prętextu. la j. & hoc quãdo dolus fuit cõmiſſus in litigando. Si autem in trãſigendo, non diſtinguitur ex qua parte committatur ſecundũ Iac. but. vt ibi not. ſed Bal. tenet ibi contrarium. & ibi tangam.

2 *Quando petitio eſt generalis, & tranſactio ſpecialis, an præiudicet in his, de quibus eſt tranſactum?*
3 *Petitio ſi eſt generalis, an ſententia abſolutoria proſit abſoluto etiam in nõ proſecutis?*
4 *In his quæ conſtant iudici ut iudici, poteſt iudex de facto ſupplere.*

LEX III.

a
1 AGe cum geminiano. †Si petatur pars pecuniæ debitæ, & ſuper illa tranſigatur. non extenditur tranſactio ad alteram partem. h. d. ſecundũ vnum intellectũ: qui tangitur in glo. ſuper verbo [nominatim,] ſecundum quem hic tenebatur ad certam quantitatem: puta ducenta ex vna ſpecie tan
2 tum adminiſtrationis. †Secundum aliũ intellectũ dicit. ꝙ quando eſt petitio generalis, & tranſactio ſpecialis, non præiudicat niſi in his de quibus eſt tranſactum, & ſecundũ iſtum intellectũ tenebatur iſte ad centũ ex vna ſpecie, puta ex mala adminiſtratione ſalis. & ad alia cẽtum ex alia ſpecie, vt ex mala adminiſtratione frumenti. Et iſte adultus generaliter petijt iſtum compelli ad reddendũ rationem adminiſtrationis, & reliqua: quæ petitio cõprehendebat vtrunq; debitum: poſteà in proſecutione nõ fuit proſecutus niſi primũ, & ſuper illo tranſegit, recipiendo partem de centum, & ipſum liberando ſimpliciter ab eo quo ipſe tenetur. vnde videbatur quod eſſet in liberatione ab alijs centũ, propter generalem petitionẽ in qua cõprehendebantur, & propter ſimplicẽ tranſactionem vel liberationem, cum qua etiam poterant cõprehendi. Sed contrarium eſt verius: quia talis liberatio reſtringitur ad proſecuta, non attenta generalitate petitionis. & hoc vult iſta l. ſecundũ aliam lectu. quam voluit gloſ. fi. quæ di
ſtinxit. Sed plenius dic vt in l. ſi de certa. j. eo. † In glo. fi. in prin. 3
ibi. [quod nõ placet &c.] vult dicere. gl. ꝙ in ſecunda lectu. illa generalis trãſactio reputatur ſpecialis, quia reſtringitur ad proſecuta. & ſic ipſo iure non facit pręiudicium in alijs capitulis, in quibus nõ eſt facta proſecutio, nec eſt neceſſaria replicatio. ſed quando petitio eſſet generalis, & proſecutio ſpecialis, & ſententia generalis, quia nõ fuiſſet tranſactũ. ſed lata ſententia abſolutoria ſimpliciter, tunc quia de natura ſentẽtiæ eſt ſe referre ad petita. vt in l. fi. j. de fideicõ. lib. mero iure faceret prędiciũ in omnibus deductis, ſeu quæ includuntur in generali petitione. ſed de æquitate reſtringitur ad proſecuta, Ideo eſt opus replicatione. quia mero iure talis ſententia abſolutoria prodeſt abſoluto etiam in nõ proſecutis. ſed ſi opponatur exceptio rei iudic. replicabitur de proſecutione non facta in illo, & niſi replicaret, ſuccũberet actor & iſte eſt caſus in l. licet. j. de iud. Sed in caſu legis noſtræ viſo inſtrumento tranſact. ſi reus exciperet, licet actor non replicaret, quia cõſtat iudici iſtã tranſactionẽ non extendi vltra niſi ad proſecuta, dabit ſententiam pro actore: ſupplendo in his quæ cõſtant ſibi vt iudici. & dicuntur conſtare vt iudici quãdo
b conſtãt ex ſcripturis productis vel atteſtatiõibus receptis, aliàs non debet ſupplere de facto: vt hic. quod dic vt j. vt quæ deſunt aduo. par. l. vnica. & per Bal. in l. iiij. §. hoc autem iudiciũ. de dã.
4 infec. & ita declarat gl. ſuper verbo iudicij. † Nam ad hoc allegatur iſta l. ꝙ in his quæ cõſtant iudici, vt iudici poteſt iudex de facto ſupplere. nam dicit Imperator ꝙ ita debeat agere, & aduerſarius excipiet de tranſactione, oportebit ꝙ producat inſtrumentum, quo producto iudex videbit ſuper quo trãſactio facta fuit. & licet videatur dicere ꝙ hoc cõtingat eo quia actio intentata. ſ. nego. geſt. erat bonæ fidei. Doct. dicunt idem ſi erat ſtricti iuris. quia ſemper poteſt ſupplere de facto in his quæ conſtant ſibi vt iudici. Cætera circa diſtinctionem. glo. quæ ſequitur. dic vt in l. ſub prætextu. la ij. & l. ſi de certa. j. eo.

2 *Quando reus non obſeruat tranſactionem, & actor ſic, qualiter ſuccurratur actori: & quid ſi actor non poteſt plene obſeruare. & quid e conuerſo. & nu. 1. 3. & 4.*
3 *Si actor fuit dolo inductus ad tranſigendum, an tranſactio ſit nulla?*
4 *Vbi datur alia actio, non datur de dolo.*
5 *Quando plus extendatur diſpoſitio inter viuos, quàm vltima voluntas?*
6 *Dictio niſi, quid importet?*

LEX IIII.

1 ACtione. †Actor ſeu creditor dolo inductus ad tranſigendum per debitorem, ad actionem penitus extinctam redire non poteſt: ſed ei per actionẽ doli ſuccurritur ad intereſſe, niſi ſuper illa actione etiam fuerit tranſactum. h. d. ſecũdum lec. Azo. quam gl. hic videtur tenere. & etiam Bal. & do. Raph. qui dicit ꝙ non videt qualiter poſsit ſuſtentari alia lect. ſed ſecundum Pileum ſeu Pila. h. d. Si reus non obſeruat tranſactionem actori qui etiam non plenè poteſt obſeruare. facit tamen quicquid poteſt, ad actionẽ extinctã non datur regreſſus: nec poteſt agere vt impleatur trãſactio, ſi non interuenit ſtipulatio, ſed ſimplex pactũ. ideo in ſubſidium ſuccurritur ſibi per actionem de dolo ad intereſſe: niſi ſuper ea ſit tranſactum. h. d. in effectu. Et ſic aduerte. quia in prima lect. reus volebat implere tranſactionem, ſed actor nolebat recipere, nec etiam ipſe volebat implere: ſed eam reſcindere, quia dolo fuerat inductus. In ſecunda verò lec. e conuerſo reus non ſeruabat tranſactionem, ſubaudi nec poterat compelli ad obſeruãdum: quia nõ interuenerat ſtipulatio: ſed ſimplex pactum. Item pactum illud non erat veſtitum rei interuentu: quia actor nõ plenè impleuerat, nec poterat implere ex perſona ſua: quia promiſerat amplius à reo non petere, nec ipſum moleſtare ſuper debito: & poſtea pro obſeruatione huius liberauerat reũ per acceptilationem: nam per hoc non videbatur perfectè impleuiſſe, cũ illa verba intelligãtur tam de iure quàm de facto. vt no. s. ti. j. l. j. in fi. gl. mag. & tunc licet de iure nõ poſsit, poteſt tamen de facto. nõ tanquam nõ plenè vel perfectè impleuerit. & licet fecerit quicquid potuerit, nõ datur actio præ. ver. vt ſibi impleatur. cum illa detur niſi ei qui perfectè impleuit. vt l. naturalis. §. j. & l. ob eam. ff. de præſ. verb. & tunc datur vel vt ſibi impleatur, vel ad intereſſe, quia non impletur: nam ex hoc illud pactum nudum quaſe reus

ſe reus obligauit, veſtitum eſt rei interuentu quo ad pariendam
actionem ipſi actori, vt in l.iuriſgẽtium.§.j.ff.de pac. In ſubſidiũ
ergo deficiente alia actione huic actori, quæ datur iuris rigore,
poſtquam fecit quicquid potuit, ſuccurritur ſibi de æquitate ad
intereſſe contra reum nõ implentem. & iſte eſt caſus ſingularis
huius l.ſecundũ lect. Pla.ſeu Pilei.quã glo.declarat in ver. [vel
tertio.]Et puto eam eſſe veriſsimam, quam etiam ſequitur Bar.
Nam ſecundũ primam lect.iſta l. modicã dubitationẽ haberet.
Sed d.Rapha.dicit ꝙ iſta lectu.eſt periculoſa, propter difficiles
obiectiones quæ fiunt contra eam:ſed ſtatim reſpondebo clarè.
2 †Et ſecundũ iſtam lectu.iſta lex incipit tractare de vna materia
quando reus non obſeruat tranſactionem, & actor ſic, qualiter
ſuccurratur actori.de qua etiam tractatur in l.cum mota.j.eo. &
in l.ſiue apud acta.quæ ſimiliter ſunt difficiles valde. in l.ſi pro
fundo.quæ loquitur quando reus impleuit, ſed non perfectè. de
hoc etiam tractat.l.cum proponas.ſ.tit. j. cũ illa loquitur quãdo
actio non erat extincta ipſo iure, ſed iſta & etiam l.cum mota.lo-
quuntur quando erat extincta.ſ.per acceptilationem, vt in hac l.
vel per mortem actoris.vt in l.cum mota. Aliquãdo econuerſo
reus obſeruat tranſactionem, ſed actor venit contra, & tunc lo-
quitur l.vbi pactum.& l.ſi quis maior.j.eo.quæ ſimiliter ſunt dif
ficiles.& iſta præbent magnam introductionem ad intellectum
huius l.cum ſua gl.quæ reputatur valde ſubtilis. & dicit Bart.ꝙ
3 eſt iſta de medula iuris ſicut aliqua quam ipſe ſciat. †Contra lect.
Pilei.opp.quia ſi actor fuit inductus per dolum ad tranſigendũ,
videtur tranſactio nulla: quia facta ſuper actione bonæfidei.ſ.
vel neg.ge.nam ſicut contractus vel quaſi eſt bonæfidei, ita &
diſtractus.vt nota.j.ſub prætextu.& dolus dans cauſam contra-
ctui bonæfidei, reddit ipſum ipſo iure nullũ.vt l. & eleganter. in
princ.ff.de dolo.ergo & tranſactio quæ dicitur diſtractus. ergo
actio prima non eſt ipſo iure ſublata:& poteſt iſte actor ad eam
redire.cuius contrarium hic dicitur.Sol.aliud eſt trãſactio, aliud
liberatio quæ fit pro executione tranſactionis:ſicut aliud eſt vẽ-
ditio, aliud traditio:ſed poſito quòd vẽditio ſit nulla propter do-
lum dantem ei cauſam, traditio tñ non eſt nulla:quia l. facti eſt.
& ex ea transfertur poſſeſsio.vnde dixit Bal. præceſsit venditio
vt infirma, ſecuta eſt traditio vt infirmanda per actionem de do
lo.vt no.in d.l.& eleganter.Eodem modo hic tranſactio eſt nul-
la, ſed liberatio facta per acceptilationem non eſt nulla, imò va-
let, ſed retractatur per actionem de dolo.quia aſsimilatur tradi-
tioni, cũ trahat ſecum executionem.ita not.j.e.l.ſub prætextu. la
prima.Adhuc oppo.ꝙ non agat acti.de dolo, cum poſsit agere
condi.ob cauſam, vt ſe reponat in priſtinam obligationem. vt l.
ſi quis accepto.ff.de condi.ob cauſam.Solu.non eſt verum:quia
illa datur ex eo ꝙ cauſa non impletur, ſed hic non ſtat per eum
quominus impleatur:ſed per actorem qui dicit ſe deceptũ.Con-
tra lect.Pilei extra glo.oppo.primò.ꝙ ſi reus non ſeruat tranſac.
poſsit actor redire ad actionem primam.vt ſ.tit.j.l. cùm propo-
nas.Solu.ibi non erat extincta, quia non interuenerat acceptila-
tio, ſed pactum:hic ſecus.Sed contrà. quòd etiam ſi non erat ex-
tincta, non poſsit ad eam redire:vt j.e.l.ſi pro fundo. Sol.in illa l.
poterat agere præſcript.verb.vt ſibi impleretur tranſactio.ideo
odio litis non permittitur ſibi vt redeat ad actionem primam, &
tranſactionem reſcindat, poſito quòd reus non plenè adhuc im-
pleuit ex parte ſua.facit tamen quòd potuit. Et hoc eſt ſingu-
lare per l.illam ſi pro fundo. quòd vbi poteſt agi ad obſeruan-
tiam tranſactionis, non poſsit agi ad ipſam reſcindendam, etiam
4 cauſa non impleta. †Sed iterum oppo. de l.cum mota. j.eodẽ.
vbi querela erat extincta ſicut hic actio prima, & tamen nõ agi-
tur de dolo, ſed præ.ver.vt impleatur tranſactio, etiam ſi nõ in-
teruenit ſtipulatio. Solu.ibi actor impleuerat perfectè ex parte
ſua, & ſic poterat agere vt ſibi impleatur ſecundum vnam lect.
hic autem non perfectè impleuerat: quia promiſerat nunquam
petere:ideo non habet actionem vt ſibi impleatur. Breuiter his
non ob.gloſſ.reprobat hanc lectu.duplici ratione. prima: quia
vbi datur alia actio, non datur de dolo vt l.j.§.ſi quis.ff. de dolo.
Sed hoc poſt reus non implet ſi actor vult agere ad reſcinden-
dam tranſactionem, quia cauſa non impleta poteſt agere cõdi.
ob cauſam, vt reus ſe reponat ad priſtinam obligationem. vt in
d.l.ſi quis accepto.ff.de condi.ob cauſam. Item alia ratione:quia
iſte contractus videtur fuiſſe contractus innominatus [a] do vt
des, vt remittere ſit dare, ex quo oritur actio præſcript. verb. vel
vel ad intereſſe, quia non impletur, vel vt
impleatur vt ff.de præſcrip.verb. l. natura-
lis.§.j.& l.ob eam.& ſic debet ceſſare actio
de dolo.cuius contrarium hic dicitur. Et
per iſtud Azo ab iſta lect.receſsit.& poſuit
primam gl.tamen dicit poſſe hanc lectu.ſu-
ſtineri.reſpondendo dictis obie. primò. ꝙ
licet poſsit agi vt ſe reponat in priſtinã ob-
ligationem, tamen ad hoc agitur certi con-
dictione generali, non cõdi.ob cauſam. &
ita intelligatur.l.ſi quis accepto. cum qua
generali concurrit actio de dolo, licet non
concurrat cum ſpeciali.Sed hoc reprobat,
quia l.ſi quis accepto.debet intelligi ſecundùm materiam tit. &
ſic de condi.ob cau.cum qua actio de dolo non concurrit. vel
dic ſecundùm gl.quòd licet loquatur in condi.ob cauſam, tamẽ
non habet locum illa l.niſi quando debitum remiſſum erat liqui
dum:ſed hic non poteſt agi condictio ob cauſam, vt ſe reponat
in primam obligationẽ, meritò datur actio de dolo: ſed nec iſta
placet.quoniam illa l. etiam habet locum quando debitum non
erat liquidum.vt patet ex ibi notatis, vt reponat ſe in eo ſtatu in
quo prius erat. Sed quidam hanc approbant dicentes quòd qñ
debitum non erat liquidum, tunc remittere non eſt dare, ſed fa-
cere contra, licet poſsit agi condi.ob cauſam:attamen iſte contra
ctus dicitur facio vt des. ex quo oritur actio de dolo ſecundùm
naturam contractus, quæ concurrit tunc cum dicta condictio-
ne.vt in l.naturalis.§.quod ſi faciã.ff.de præſc.verb. ſed nec hoc
placet:quia tunc eſt hoc verum quando ex eo quod factum eſt
nihil adeſt aduerſario.ita intelligitur ille §.ſed quando adeſt, tũc
oritur actio præſcrip.verb.ſicut eſt do vt des.vt j.eod.l. cum mo
ta.ſecundum communem intellectum, ſed hic aderat liberatio.
vnde gl.tertiò pro ſuſtentatiõe huius lect. dicit in effectu quod
debent intelligi hæ lectu.ad hoc vt poſsit procedere, quando
actor nõ plenè impleuerit ex parte ſua, quia promiſit nunquam
petere. quod intelligitur de iure & de facto. & ſic non implet
quouſque viuit: quia licet deliberauit, & ſic de iure non poſsit
petere, poteſt tamen petere de facto.vt not.per gloſſ. infrà.l.j.in
fin.mag.glo.ſuprà.titu.j.ſicut ergo non poteſt agere præ. verb.
vt ſibi impleatur, poſtquam ipſe non impleuit:ita nec poteſt a-
gere condict.ob cauſ. vt ſe reponat in priſtinam obligationem:
quia illa cond.datur propter moram non implentis, ſed hic reus
non conſtituitur in mora ſi actor non impleuit.l. Iul.§.offerri. ff.
de act.emp.& Bart.ſuſtinet hanc lectu.per hanc rationem. Bal.
contrà:quia ſufficit quòd fecerit quicquid potuit, illum liberan-
do per accepti. Sed hoc non eſt verum: quia qui duo promit-
tit, non ſatisfacit ſi vnam tantum facit rem contra notata in d.l.
j.in fin.magn.gl.ſed do.Raph.fortius arguit contra Bar. quia nõ
eſt verum ꝙ cõdictio ob cauſam ſolum detur quando aduerſa-
rius eſt in mora implendi.hoc enim reprobat gloſſ.in l.ij.§.ij.de
condi. ob cau. & dicit quòd ſufficit cauſam non eſſe impletam.
licet non ſit in mora.vt ſi dedi tibi x. vt vadas pro me Romam:
licet fueris impeditus, & ſic non fuiſti in mora, datur mihi con-
di.ob cauſam ad repetendum.vt ibi not.ſed ego addo rationẽ
fortem:quia ſi actor non impleuit ex parte ſua, reus nihil dolo
facit ſi non implet. quare ergo datur contra eum actio de dolo?
propter hoc d.Raph. dicit quòd non videt qualiter iſta lectura
non poſsit ſuſtineri. Breuiter puto contrarium, quòd non ſit ve-
rum quod dicit Bart. vt requiratur mora.nam in hoc do. Raph.
dicit melius:ſed dico quod huic actori qui perfectè non imple-
uit, nec actio pręſcrip.verb.nec condictio ob cauſam datur pro-
pter cauſam ſibi non impletam: quoniam iſtæ actiones dantur
ſecundùm iuris rigorem.& ſic ei qui perfectè impleuit. verum
quia actor fecit quicquid potuit liberando, licet reum non con-
ſtituerit in mora de rigore, attamen ſecus de æquitate:quia con-
ſtituit in mora.& etiam dolo:quia deberet ſibi ſufficere quòd ta-
liter eſt liberatus ꝙ de iure non poteſt conueniri. ideo de æqui-
tate ſuccurritur actori per actionem de dolo.& iſte eſt verus ca-
ſus huius l.ita ſuſtentatus, vt fiat differentia inter rigorẽ & ęqui-
tatem, quæ tollit omne contrarium.licet glo.iſtam finaliter non
teneat, ſed primam lectu. Azo.quæ modicam dubitationem ha-
5 bet. †Ex prædictis recollige hic de publici dolo.ſ.de illo qui fuit
cõmiſſus in inducẽdo actorẽ ad trãſigẽdũ, & ſic à prin.vt in pri-

[a] Cõtractus innominatus. Adde ꝙ in cõtractu innominato eſt locus pœnitentiæ ſecundũ gl. & Doct. in l. ſi cũ fundum. ff. de pact. Fallit fauore dotis. vt in l. ſi ergo. in §.j. ff. de iure dot. Bar.in l.ij.in §. ſi pecuniam.in fi.ff. de dona. Bal.in l.ſicut. C. de act.& obl.& in l. mandatum.in iij. co. C.manda.

a ℭDictionis niſi. Ad de Ange.in l.ſi eũ. in §. qui iniuriarũ. ff. ſi quis cau.& per Dy. in regula peccatũ. de regu.iur. libr. vj.per Alex. de imo.i d.§.q iniuriarũ. & in ſuo cõſi.xciij.col.ij.circa mediũ.in j. vol.& in conſi.xx.in fi. in iiij. vol.& in cõſi.clij.co. ij. verſ.nec obſtat. in v. vol.Cur.

b ℭCõtractus innominatus. Adde qui ſint cõtractus innominati. dic octo. de quibꝰ enumerat.Andr.in l. naturalis. ff. de præſcrip.verb.

c ℭVerbum ſuſcipiẽs. Adde §. ſic itaq;. inſti.de act.

ma lec.de illo qui cõmittitur poſt in nõ ſeruando tranſac. vt in ſecũda.Eſt dare tertiũ dolũ ſcilicet cõmiſſum in adminiſtratione, ſi iſte curator dãnificauit adultũ in aliqbus per culpã,an per liberationem ſimpliciter poſtea factã inter viuos, cenſetur liberatus ab vtroq;. De hoc tangit gl. fi. quæ ſemper allegatur,& tenet quod ſic.licet ſit ſecus in legato liberationis eidẽ facto.quia non cõprehendit illa in quibus fuit dolus cõmiſſus:& in quibus ratione doli tenetur:ſed ſolùm illa in quibus tenetur ratione culpæ.l. ſi quis rationes. & l. Aurelio.§. Caius.ff.de libe.leg.& dic vt ibi pleniſsimè per Bar.de iſto articulo. & iſta gl. tanquã ſing. ſemper allegatur, ꝙ plus extendatur diſpoſitio inter viuos quàm vltima voluntas.Sed in cõtrariũ facit.quia fauorabilior eſt vltima voluntas.vt in l.in teſtamentis. de reg.iur.ſed dic quod in fauorẽ doloſi non eſt fauorabilior : cum fiat propter merita legatarij, & doloſus non meretur. Sed qui liberat inter viuos, ſibi imputet quare ſe non reſtrinxit.
6 †De materia verò iſtius dictionis niſiª quæ aliquãdo ponit, ali-
a quando priuat.de quo dic vt hic per Cy.vide per Bart.in l.ſi eũ. §.qui iniuriarum.ff.ſi quis cau.& in addi.Spec.in tit.de ſpon.

LEX V

1 CVm te. †Valet tranſactio, licet ſcriptura non ſit inde confecta.h.d.De hoc vt ſ. titu.j.l. pactum ꝙ bonafide.Hic nõ ſunt alia. venio ad ſubtilem. l.cùm mota inofficioſi querela.

2 *Verbum ſuſcipiens. an etiam importet tranſlationem dominij?*
3 *In his quæ non tranſmittũtur ad hæredes, promiſſio de non agendo reſtringitur ſolùm ad perſonam promittentis:non autem hæredum: niſi fuerit expreſſè dictum de hæredibus.*
4 *Actiones non tranſitoriæ ad hæredem fiunt tranſitoriæ per litis conteſtationem: niſi à litis conteſtatione fuerit per conſenſum partium receſſum.*
5 *Cùm quis renunciat propter aliquid ſibi dandum, uel fiendum,an uideatur renuntiatio conditionalis,uel modalis,ſi aliud non apparet?*
6 *Contractus innominatus quando ex una parte uenit datio, ex altera factum, an ſit contractus facio ut des,an uerò do ut facias,& quæ actio detur?*
7 *Contra reum non ſeruantem tranſactionem, quando poſſit actor ad actionem primam redire?*

LEX VI.

1 CVm mota. †Ad querelam extinctã non datur regreſſus, licet reus tranſactionem ſeruet:ſed contra ipſum per actionem ex ſtipulatione ſi interuenit,vel præ.verb.ſi non interuenit,ad intereſſe ſuccurritur actori qui ex parte ſua impleuit. h. d. iſta ſubtilis lex propter oppoſitiones quæ formantur contra eam. & primò determinat caſum propoſitũ vſq; ibi. [verũ.] ſed contra actorem poſtea ſibi conſulit & prouidet.vſq; ibi.[aut enim.] poſtea ſuam prouiſionem declarat.In text.ibi [cũ diuerſa parte.] id eſt cũ hærede ſcripto à patre matris veſtræ,quæ fuit in illo teſtamẽ
to exhæredata. In tex.ibi.[partẽ bonorũ.]no.hic iuncta gl.quę
b dicit ꝙ iſte fuit contractus innominatusᵇ do vt facias. †ꝙ iſtud
2 verbũ ſuſcipiensᶜ.importat tranſlationẽ dominij. ſi ergo promit
c tis mihi ꝙ recipiã à te, vel ſuſcipiã talem rẽ. videris promittere dare,& dominiũ trãſferre. In contrariũ videt̃ tex.in l.naturalis. §.j.de præſcr.verb.ꝙ importet potius factũ quàm dationẽ.Bart. ibi dicit ꝙ ſi apponatur ad certã ſpeciẽ,importat factũ & ſimplicem traditionẽ.vt ibi.Si verò alicui generi opponat̃. puta alicui quotæ,vt ꝙ ſuſcipiã quartã partẽ bonorũ,tũc importat dationẽ. vt hic.& vide per eũ.ff.de ver.obli.l.ſi fundũ præſtari. In tex.ibi [in id quod intereſt.] Cõtra iſtũ tex.op.quia in obligationibus dandi nõ ſuccedit obligatio ad intereſſe.vt in l.vbi autẽ.in fi. de verb.obl.Sol.verũ eſt niſi in contractibus innominatis. d.l.naturalis.§.j.& no.per Pet.& Cy.in l.j.j.de ſen.quæ pro eo*quod intereſt profe.*& per Barto.in l.ſtipulationes nõ diuiduntur.§.j. ver.Celſus.de ver.ob.& patet per iſtũ tex.iuncto eo quod ſtatim dixi. Item adhuc opp.ꝙ imò debeat agi vt obſeruetur trãſactio, & detur illa pars bonorũ,poſtquam actor ſeruauit ex parte ſua. vt in l.ob eã.ff.de præſ.verb.Sol.fateor ꝙ hoc facere poteſt : nec hoc hic negatur,ſed etiã agere põt ad intereſſe ſi vult. In fin.tex. ibi.[præſcriptis verbis.] dic contra hoc opp.ſ. e.de l. actiõe vbi agitur actione de dolo quando actio erat extincta.Sol.ibi.nõ poterat agere actione præ.ver.quia nõ impleuerat ex parte ſua,hic ſic.ideo ceſſat de dolo.& hic quia actor ſolũ promiſit renuntiare liti præſenti.& hoc fecit,& ſic impleuit.ſed ſi promiſit negatiuè nunquã amplius agere, tũc videtur ꝙ non potuerit implere. vt ibi not.ſed dic adhuc hoc idem. quia verum eſt ꝙ non potuit perfectè implere quouſq; viuit,ſed moriẽdo ſequitur implemẽtum.quia verum eſt dicere ꝙ nunquã amplius egit.Et ſi dicatur imò nõ eſt ſecutũ implementum, quia poterunt agere hæredes
3 eius.†Reſpondeo ꝙ in his quæ nõ tranſmittũtur ad hæredes eſt vt querela.promiſsio illa de non agendo querela reſtingitur ſolum ad perſonã promittentis,nõ autem hæredum:niſi fuerit expreſsè dictũ de hęredibus ſecundũ Bal.quæ verba ſunt ſubtilia. & vtroq; caſu cum ex parte actoris fuerit tranſactio perfectè impleta,datur in præ.verb. directa.& quod dicitur [vtilis.] exponitur.id eſt,efficax:vt in gl.parua.& eſt datiua,nõ natiua. vt l.iurisgentiũ.§.j.verb.& ideo puto.ff.de pact.& ideo tex. dum dicit. [danda eſt.] debet exponi.i.cõpetit.nõ autem datur à lege.Sed glo.ibi ſentit contrariũ.dũ dicit à lege.quæ gl. cõtrariatur præcedenti gl.& ſic videtur velle ꝙ ſit vtilis,nõ directa:& datiua,non natiua:ſed tũc oporteret dicere ꝙ actrix nõ impleuerit perfectè. ſed ſi hoc eſt,non deberet dari vtilis præ.verb.ſed de dolo. vt in l.actione dicit Bart.ꝙ ibi nõ datur de dolo:quia actio fuit extincta facto actoris acceptilantis:ideo magis poteſt impingere reo dolũ,quod tranſactio non ſeruatur. quia hic fuit extincta morte iſtius matris.vnde non ſicut hæredes eius poſſunt impingere dolum alteri parti:ideo de æquitate ſubuenitur per vtilem act.præ. ver.& tunc dicit eſſe caſum huius l.ſubtilem & ſingularem. ſed tunc oporteret dicere quòd iſta mater promiſit pro ſe, & hæredes ſuos amplius non redire ad querelam : & hoc non eſt adhuc impletum : cum hæredes eius poſsint agere adhuc de facto. ſed hoc eſt diuinare.quia in tex.non dicitur. & ponendo ꝙ promiſerit ſimpliciter,non cenſetur promiſiſſe niſi de ſe, cũ querela non trãſmittatur ad hæredes & ſi ita ſit ex parte actricis, ſecutum eſt implementum poſtquam eſt mortua, & amplius agi nõ poteſt, ergo deberet dari directa.Sol.dicit Bal.ſubtiliter ſi volumus impropriare hãc literã,dicit[vtilis.] & dũ dicit[danda.] dic ꝙ qñ ex parte actoris ſecutum eſt implementũ,aut illud contingit facto actoris,vt quia ſolũ promiſit deſiſtere à lite præſenti,& deſtitit. & tunc datur directa datiua. vt dixi ſ. Aut contingit ſine facto ſuo caſu fortuito:vt quia promiſit amplius non agere querela, & poſtea mortua eſt. & ſic amplius agere non poteſt poſt mortẽ,& tunc non datur directa,ſed vtilis & iſte ſit caſus huius l.& ſic in duobus caſibus poteſt dari vtilis præ.ver.ſ.in caſu dato à Barto.ſcilicet quando non eſt ſecutum implementum,tamẽ extincta eſt ſine facto actoris, vel quando eſt ſecutum, non tamen facto actoris,ſed caſu.vt in caſu dato à Bal. Sed extra iſtos caſus daretur de dolo. vt in l.actiones. & iſta ſunt valde ſubtilia & ſpeculatiua.Pro declaratione primæ gloſſ. oppo. contra text. qui præſumit quòd ſit extincta querela. nam aut dicimus quòd ſit extincta per renuntiationem matris,& falſum eſt per l.ſi inſtituta.ff.de inoffi.teſtamen.vbi mater poſſet ad eam redire, ſi non ſeruarentur ſibi promiſſa.& not.in ſeq.glo.quæ incipit. [ſed per matrem.] Aut dicimus quòd fuerit extincta per mortem,& adhuc videtur falſum : quia iſta querela fuit in iudicium deducta per matrem,& ſic præparata, & per cõſequens tranſmittitur ad hæredes.vt in l.poſthumus.§.fina.cum l.ſequen.ff.de inoffi.teſt. Glo.iſta vult in effectu quòd fuerit extincta per mortem.Et ad hoc vltimum cõtrarium reſpondet.quòd procederet ſi à lite nõ fuiſſet receſſum:ſed poſtquam eſt receſſum, ſicut extinguitur lis
4 & inſtantia : ita & effectus ille tranſmiſsionis ad hæredes. †Ex quo no.ſing.ſecundùm Barto. quòd leges dicentes quòd actiones ad hæredem non tranſitoriæ per lit.conteſt.fiant tranſitorię: limitantur ſecundùm iſtum tex.cum glo.niſi à lit.conteſt. fuerit per conſenſum partium receſſum. quod tene menti. Sed contra extra gloſſ.quia licet inſtantia ſit perempta, effectus tamẽ introductus per lit.conteſt.non permittitur.puta interruptio præſcriptionis,& mala fides perſumpta, & etiam ille de quo dixi, vt actio ſit perpetua,& facta tranſmiſsibilis.vt not. in l.ij.j. de fruct. & lit.expen.& in l.cum lite mota.iudica. ſolui. Solut. verum eſt quando eſſet extincta lapſu temporis,vt triennij:ſecus ſi de cõ-

ſenſu

ipſis partium. Tene menti. quia hoc alibi non ita bene habetur. Bal. dicit ſe dubitare de hoc dicto, nam per renuntiationē matris nec querela eſt extincta ipſo iure, nec etiam inſtātia ſuper ea inchoata. vt patet ex illa l. ſi inſtituta. vbi pōt redire tā ad querelam etiam ad inſtantiā, ſi non ſeruētur promiſſa: ergo nō eſt ſublatus effectus tranſmiſſionis cauſatus ab ea. nam illa inſtantia trāſmittitur, ergo & querela propter hoc ipſe intelligit ꝙ hic fuit renuntiatum expreſsè iſti querelæ & etiam inſtantiæ. & ideo etiā ipſa mater non poſſet ad eam redire. ſed in l. ſi inſtituta. non fuit renūtiatum liti vel inſtantiæ, licet fuerit tranſactum: ſed ſolū diſtulit non proſequendo. & tunc tranſmitteretur ad hæredes. & puto ꝙ bene dicat. & do. Raph. ſibi appropriat nō nominando Bal. & tenet idem per l. Papinianus. §. j. ff. inoffi. teſta. ꝙ per ſolam renuntiationem litis ſit extincta lis, & etiam querela ipſo iure, ſicut extinguuntur actiones ex delicto. vt in vltima gl. huius l. hodie verò dicit gl. ꝙ tranſmitteretur querela ad deſcendentes etiam nō præparata. & ſic corrigeretur iſta lex. inquantum vult ꝙ nō fuerit tranſmiſſa ad iſtos deſcendentes. quia fuit receſſum à lite. certè ſcd̄m Bal. ſi per receſſum à lite fuit ſublata querela, quia fuit renuntiatum liti, etiam cauſæ non tranſmittentur etiam ad deſcēdētes. nam tunc tranſmittitur quando ſibi non eſt renuntiatum. vt in l. ſi quis filium. j. de inoff. teſta. ſed ſi nō fuit renuntiatū liti: ſed ſolum diſtulit, tunc etiam olim tēpore huius l. per mortē non extinguitur iſte effectus, poſtquā durat iſta inſtantia, & trāſmittitur etiam ad extraneos hæredes. iſta ſunt valde ſpeculatiua. In gl. quæ incipit. [ſed per matrem poſſet.] Tu diſtingue vt ſ. dixi, aut tranſegit, ſed nō renūciauit liti. & verum eſt hoc ꝙ dicit gl. & ita loquitur. l. illa ſi inſtituta. Aut renuntiauit liti. & tūc ipſa

5 mater poteſt. vt in fi. huius l. per ll. quas allegat. † An autem cum quis renuntiat propter aliquid ſibi dandum vel fiēdum, videatur renuntiatio cōditionalis vel modalis, ſi aliud nō apparet. dic

a ſecundùm doc. notabiliter ꝙ potius modalis^a quam conditionalis per l. quæro §. inter locatorem. ff. loca inquātum dicit dari exceptionem, quia modus non impedit ſubſtantiam diſpoſitionis: ex quo ſequitur ꝙ ſi teneris mihi actione iniuriarū, quæ tollitur ipſo iure per pactū. vt in l. ſi tibi. §. quædam. ff. de pac. & ego remitto eam, & tu promittis mihi dare decem, talis actio eſt ſublata quia videor eam remiſiſſe vt des. & iſte modus non impedit remiſsionem. nō aut ſi des. quia tūc impediret. ex quo ſequitur ꝙ licet nō des, nō poſſum ad illā actionē redire: quia ipſo iure ſublata: nec agere poſſum vt reponas te in priſtinam obligationem: quia illa per pactū nō reſtauratur. l. ſi vnus. §. ſed ſi pactum conuentū. ff. de pac. & ſic habes neceſſe recurrere ad actionē de dolo vt ſ. eo. l. actione. ſi nō interuenerit ſtipulatio, & ego nō perfectè impleui. quia promiſi nō agere. & vide ꝙ not. gl. in c. cauſa inter ſe. de elect. quæ vult in effectu ꝙ quando remiſsio nō repetit in ſe conditionē expreſſam vel tacitam, ſeu modū, vt eſt renūtiatio beneficij, quæ debet fieri purè, licet aduerſarius nō ſeruet promiſſam, nunquam poteſt redire ad beneficiū primū. & allegat iſtā l.

6 † In gl. fi. ibi. [licet ipſa præuenerit.] vult ergo iſta gl. ꝙ contractus innominatus quādo ex vna parte venit datio, ex altera venit factū. ſi quæritur an ſit cōtractus facio vt des, an verò do vt facias. vt ſciamus an detur actio de dolo, quæ datur quādo eſt facio vt des. an præ. ver. quę datur quādo eſt. do vt facias. debemus inſpicere modū ineūdi ſeu cōtrahendi. quia ſi primò fuit conuentū de dādo, vt hic fuit. dū dicit. [ita vt partem bonorū,] & poſtea de faciēdo. dū dicit. [& à lite diſcederet.] dicatur do vt facias. & ideo detur actio præſ. ver. licet fuerit præuētū in faciēdo. vt hic fuit ſcd̄m gl. ſed ecōuerſo ſi diceret̄ facio vt des, daret̄ de dolo vt l. naturalis. §. ꝙ ſi faciā. de prę. ver. quam alle. gl. per cōtraria. Sed Pe. dicit ꝙ imò cognoſcitur ex modo implēdi. Bart. truffatur de iſtis duobus. & dicit nō eſſe inſpiciendū modū ineundi vel implēdi. ſed ꝙ eſt vnus contractus. qui ex vna parte dicit̄ facio vt des, ex altera parte dicit̄ do vt facias. ſicut cōtractus emptiōis & venditionis eſt vnus, & tamē ex vna parte dicitur venditio, ex altera dicit̄ emptio. & idem in locatione & cōductione. ex parte ergo eius qui fecit cōtra nō dantem datur actio de dolo. ſed ex parte eius qui dedit cōtra nō faciētem datur actio præ. ver. Sed ſecūdū hoc ob. cōtrariū. quia hic ex parte matris quæ fecit cōtra non dantē debet dari de dolo: & hic dicit̄ ꝙ datur præ. ver. qn̄ nō interuenit ſtipulatio. Sed rn̄deo ꝙ ille. §. ꝙ ſi faciā. locū habet qn̄ ex eo ꝙ ego feci nihil tibi adeſt vt ſi fuit factū ꝙ manumitterē ſeruū meū, & tu dares mihi. x. ſi manumiſiſti, & tamē nō das. habeo actionē de dolo: quia nihil tibi adeſt. etiam iuſpatronatus. ſed mihi quando verò tibi adeſt, vt erat hic: quia hæres ſcriptus ex renūtiatiōe matris cōſequebatur bona q̄ poterāt auferri, & tūc datur præ. ver. caſus eſt hic. per quē limitat̄ ille. §. ꝙ ſi faciā. & hoc voluit gl. Bal. reprehendit Bar. ſed indebitè. dicit enim ꝙ Bart. de vno cōtractu facit duos, ſed ſalua reuerētia ſua, vt patet ex p̄dictis. ideo nō eſt curādum de

7 ſua reprehēſione. † In gl. j. ſ. ti. j. l. cū ꝓponas. illa l. obſtat in duobus primò qa contra reū nō ſeruātem trāſactionē actor pōt ad actionē primā redire & hoc not. & quātū ad hoc gl. nō dat ſolutionē. Sed tu ſolue. ꝙ ibi actio prima nō erat extincta ipſo iure, qa per pactū tm̄ hic ſic: ſicut in l. actiōe. ſ. e. Et ſi dicatur poterit agi vt ſe reponat in priſtinā actionē. vt l. ſi qs accepto tulerit. ff. de cōdit. ob. cau. Rn̄deo ꝙ nō eſt verū. quia loquit̄ ī obligatiōe vel actione q̄ pōt oriri ex cōuētiōe partiū. hic in q̄rela q̄ nō orit̄ ex cōuētiōe ſed ex legis diſpoſitiōe: ſicut & actiōes oriētes ex dilecto. vt in l. ſi vnus. §. pactus. ver. ſed ſi pactū cōuētū. ff. de pac. ſcd̄ò ob. illa. l. qa ibi cōtra reū nō ſeruantē nō pōt agi. p̄. ver. ſi nō interuenit ſtipulatio vt impleat cōtractū. & hic dr̄ ꝙ ſic in fi. gl. dicit eſſe ſpeciale in filijs, vt poſtq̄ nō poſsūt redire ad querelā extinctā, ne ꝑdāt ſucceſsionē paternā vel auitā, habeāt præ. ver. quare aūt fuerit extincta gl. tāgit duas opi. & vna eſt ꝙ fuerit extincta per mortē, licet fuiſſet præparata, qa deſiſit à ꝑparatiōe vt in gl. j. altera eſt ꝙ fuit extincta ſola renūciatione matris, quia eſt odioſa: & aſsimilat̄ actionibus oriētibus ex delicto: quæ ſolo pacto nudo tolliūtur ipſo iure. vt l. ſi tibi. §. quædam. ff. de pac. Doc. hoc vltimū reprehēdunt. quia ſecūdum hoc etiā ipſa mater ſi viueret, nō poſſet ad eā redire. cuius cōtrariū dicit gl. pręcedēs. quę incipit [ſed per matrē.] ego. ſ. dixi ꝙ illa lex ſi inſtituta. in qua illa gl. ſe fundat, nō loquitur in renūtiante querelæ ſed ſolū in tranſigente & differente proſequi litē: ſed ſi renuntiaſſet liti & cauſæ, licet ſub ſpe aliquid recipiendi, quia tamē renūtiatio eſt pura, licet modalis, nō impediretur effectus renūtia. & ſic eſſet extincta ipſo iure. nec ipſa mater ad eā redire poſſet vt l. Papinianus. §. j. de inoſ. teſt. ff. & l. nā & ſi parētibus. §. j. e. tit. Et ſic iſta glo. vr̄ melius dicere: tn̄ quātū ad ſolutionē cōtrarij de l. cū ꝓponas. ꝙ ſit ſpeciale in filijs. eſt refugiū miſerorū: imò etiā hic hr̄des extranei iſtius mr̄is poſſent agere. ſcd̄m doc. vera ſolutio eſt ꝙ ī l. cōtraria actor nō impleuit plenè tranſactionē, qa promiſit nō petere, & adhuc viuebat: & petere poterat: vnde pōt petere vt ſibi impleat̄. ſed hic impleuerat perfectè: qa promiſerat ſolū à lite diſcedere, & hoc fecit: vel ſi promiſit nūquā amplius agere, per eius mortē hæc promiſsio eſt impleta in primo caſu. quia implemētū peruenit facto ſuo, agitur præſ. ver. directa ſecundo caſu. quia cōtingit ſine facto ſuo. ſ. per mortē, agit̄ prę. ver. vtili. ſcd̄m diuerſos intellectus. vt dixi. ſ. ſecundùm Bal. Et ex his remanet iſta lex cum ſuis glo. valde declarata. & omnia ſunt valde ſpeculatiua.

a ☞ *Compromiſſum de iure & de facto quòd ſit quædam tranſactio. Procurator quando poſſit tranſigere.*

1 TRanſactionis. † Procurator conſtitutus ad agendum tranſigere non po-
2 teſt. h. d. † Et eodem modo nec compromittere. cum compromiſſum de iure & de facto ſit quædam tranſ-
b actio.^b vt in auth. ſi verò. j. de iudi. iuncto. c. per tuas. de arbit. & no. in c. qui ad agendum. de procu. li. vj. Item in procuratore conſtituto ad exigēdū. vt j. de noua. l. nō abſtulit. In gl. fi. ibi [vel ſi li-
c beram.^c] declara hoc quādo habet liberam adminiſtrationem omnium bonorum, vel habet liberam adminiſtrationem in lite. & cauſa illa in qua tranſegit, ſecus ſi in lite tantum: quia non poſſet tranſigere de cauſa principali ſed ſolum ſuper inſtantia. vt not.

a ℭ Modalis. Circa hoc vide ꝙ no. Bart. & ibi Imo. expreſſius in l. à teſtatore. ff. de condi. & demon. & quod dicit Franc. de are. in ſuo conſi. cl. in prin. Cur.

b ℭ Tranſactio. Adde gloſ. in §. j. in auē. vt diſ. iu. Iaſ. in l. j. ſ iij. col. verſ. iiij. principaliter no. ff. de tranſac. Bar. in l. mandato generali. ff. de procu.

c ℭ Vel ſi liberam. Ad hanc l. vide Petr. de Ancha. in c. qui ad agendum. de procu. lib. vj. & ibi an iſta l. habeat locum, quādo tranſactio nō eſſet proficua domino. pro quo facit quod no. Bal. in rubr. ff. de exercit. vbi in mandato quantuncunq; generali veniunt ea quæ mandanti proficua ſunt. Et etiā adde quod iſta lex non videtur habere locū in reb⁹ minimis. iuxta ea quæ ponit Innocē. in c. tua nos. de arbit. & Ange. in l. mandato generali. ff. de procur. & hic adde quæ habes hic ad Alex. notata per me. Cur.

a ¶ Vel dubitat. Adde circa hoc Bal.in l.fi. col.ij.ver. & eſt notā dū.j.de edi.di.Adria. tol. & in l. quiſquis. j.quorū app.nō reci. & ibi habes ꝙ licet nō acquiratur libellus, tamē ſummariè debet cōſtare de poſ ſeſsione.Cur.

b ¶ Ex quo ſequitur. Adde quæ dicantur exceptiones litis fini tæ,& impeditiuè litis ingreſſum & an tunc impediāt cōpro miſſum, vide latè p do Maria. ſozi.i ſuo cōſi.xxxviij.col.iij. cū duab ſeq.in verſi. aſſumo nunc. St.

c ¶ Innominatus. Adde Bart. in l.ij. ff. de iureiur. Bal.in rubri. C.de rerū permu. & per Alex. de imo. in cōſ.xl.in prin. in v. vol.Fran.Cur.

d ¶ Cōcordia fratrum. An cōcordia & pax differāt vide per Bal. & Angel. in l.i. ff.de pact.Bald.in rub. de treug.& pac. Et quæ dicatur plena cōcor dia.adde gl.in c.licet de elem.Doc.in.c.cū nobis olim.eo.tit. in c.j.de poſtu.præl.gl. & Doc.i c.ad aures. ꝙ met.cau. diffuſè p Fely. in c. nō poteſt. de re iu.l.co.viij.ver. veriſimiliter dicit.& adde ꝙ cōcordia dicitur à cordis cōiunctione.& eſt duplex. ita Bal.in ſuo tracta. ſchiſma.quē ponit in rub.j.ſi quis ali. teſt. prohi.co.xij.ver.hoc itaq; pmiſſo & ver. & eſt notandū. Cur.

e ¶ Ad vitā ſuā. Adde text. in c. in ciuitate. de vſur. Iaſo. diffuſè in l.j. C. de ſum. trinita.

per Bar.ff.de procu.l.mandato.& l.qui Romæ.§.Callimachus.de ver.obl.& probatur in d.c.qui ad agendum.

2 *Tranſactio propriè fit, quando agitur ut reus det actori, & actor deſiſtat à lite.*

3 *Sicut ex parte debitoris quando eſt dies & pœna non habet locum purgatio moræ: ita ex parte actoris qui promiſit dare.*

Quid ſi non eſt dies & pœna: ſed dies tantùm, uel pœna tantùm.

4 *Ille qui eſt in poſſeſsione ſi ab aliquo turbatur. uel dubitat turbari, uel inquietari, poteſt implorare officium iudicis de plano abſque libello, ut illum prohibeat, uel uim fieri uetet.*

Quid ad repellendum uim de futuro?

5 *Quid in eo qui non poſsidet, ſed detinet ut quia miſſus in tenutam bonorum, & dubitat turbari?*

LEX IX.

1 SI ſuper poſſeſsiōe. Poteſt fieri tranſactio †vt actor det aliquid reo, & reus cedat liti, & actor ſi non dederit j.certū tēpus, agere poſtea nullo modo poſsit.h.d. ratio dubitā
2 di in primo dicto erat. †quia propriè tranſactio fit quādo agitur vt reus det actori. & actor deſiſtat à lite.nā tranſactio dicitur receſſus à lite. & ille dicitur recedere qui litē mouit.& ideo propriè loquēdo actor dicit̃ tranſigere,nō reus.vt not.s.e.l.ij.hic autē fit ecōuerſo,quia actor dat reo,& reus cedit liti.nō autē propriè recedit. tamē adhuc iſta l.vult ꝙ dicatur trāſactio.Tene mētī. In ſecundo dicto ratio dubitādi erat.quia tranſactio nō dicitur niſi aliquo dato vel retēto. vt j.e.l.tranſactio nullo dato. ſed hic fuit actum ꝙ ſi actor nō dederit j.certū tempus, reus ſit ppetuò ſecurus. nec actor amplius agere poſsit.& tamen reus nihil dedit pro hac ſecuritate.Sed certè ſufficit ꝙ fuerit cōuentū vt actor det.& reus cedat.ſicut econ uerſo vt reus det, & actor à lite diſcedat.ſi ergo nō dat,nō propterea reſcinditur trāſactio,ſed implet̃.nā hic cōtingit culpa non
3 dantis.†In tex.ibi.[pati nō debere.] no.ex hoc text.ꝙ ſicut ex parte debitoris quando eſt dies & pœna, non habet locū purgatio moræ.vt in l.magnā.j.de cōtra.& cō.ſti.ita ex parte actoris.quia iſte actor promiſit dare.x.j.certū diē:& ſi nō daret, vlterius quæſtionē nō faceret.nec diſtinguit an poſsit purgare morā incontinēti, vel nō.Sed cōtra.quia ex parte actoris qñ agit̃ de actiōe cōſeruāda locū habet purgatio j.paucos dies.vt in l.ſi ita qs.§.Seia. ff.de ver.ob.Sol.& tene mēti qñ nō eſt dies & pœna,ſed dies tantū,tūc habet locū diſtinctio an tractet̃ de veteri actione cōſeruāda.& pōt actor purgare morā.j.paucos dies. vt ibi.aut de actiōe nouiter quærēda,& tūc ſecus.vt in l. Thais.§.intra.ff.de fideicō. lib.Si verò eſt dies & pœna,nō adhibetur dicta diſtinctio: imò etiā ſi agit̃ de veteri cōſeruanda,locū non habet purgatio. vt eſt
4 caſus hic.& pluries iſtā l.ad hoc allegaui. †In tex.ibi. [vim fieri prohibebit.] Not.& tene menti ꝙ ille qui eſt in poſſeſsione ſi ab
a aliquo turbatur,vel dubitat[a] turbari vel inquietari,pōt implorare iudicis officiū de pleno abſq; libello vt illū ꝓhibeat, vel vim fieri vetet.cōcor.l.fi.ff.de offi.pro.cæ.& in l.ſi ſeruus. i fi.j. quod cū eo.Sed cōtra.imò vr̃ ꝙ debeat dare libellū.& ordinariè procedere in interdicto vti poſsidetis.Sol.ad prohibendū & ad impediendū vim de præſenti pōt vti via ſupradicta ſummaria ne partes veniāt ad arma.vt l.æquiſsimū.ff.de vſufr. ſed ad repellendū vim de futuro,vt declaretur poſſeſsio, & ꝙ nō poſsit de iure turbari,neceſſe eſt ordinariè agere.& ita loquitur cōtrarium. Circa quod vide quod no. Inn.in c.cū veniſſent.de inſti.& in c.in præ
5 ſentia.de prob.†Quid aūt ſi aliqs nō poſsidet, ſed detinet. vt qa miſſus in tenutā bonorū,& dubitat turbari. vide quod no. ponit Bar.& plenè in l.j.§.neceſſariò.ff.ſi mu.ven.no. & etiam vide id quod no.Bal.in l.fi.j.de edic.diui adria.tol.in fi.ij.col.

2 *Exceptio tranſactionis poteſt opponi ad litis conteſtationem impediendam ſicut exceptio rei iudicatæ.*

3 *Tranſactio licet ſit contractus innominatus, tamen in ea odio litis ne reſuſcitetur, non habet locum pœnitentia etiam re integra.*

LEX X.

1 FRatris tui. †Lex iſta allegatur pricipaliter ad duo primò ꝙ exceptio tranſactiōis dicitur exceptio litis finitæ.vt colligitur ibi.[nullus &
2 enim &c.] †Ex quo ſequitur[b] ꝙ poteſt opponi ad litē
b cōte.impediendā.ſic exceptio rei iud.& iuriſiur.vt eſt caſus in c.
3 j.de li.con.lib.vj & in l.eleganter.§.ſi poſt ff.de condi.inde. †Se
c cundò alleg.ꝙ licet tranſactio ſit contractus innominatus,[c] tamē in ea odio litis ne reſuſcitetur non habet locum pœnitentia etiā re integra.quia iſte frater volebat recedere à tranſactiōe per pœnitentiā.quia adhuc ſibi non erat obſeruata tranſactio.videbat̃ ꝙ poſſet per l.ſi pecuniā.ff.de condi. ob cau.ſed illa l.intelligitur in alijs contractibus innominatis qui non fiunt ad litem finiendam.ſed ſi tranſactio fuiſſet ſibi ſeruata,non eſſet dubium quod ab ea non poſſet recedere.ſicut in alijs contractibus innominatis quia res non eſſet integra.Sed quid ſi non erat ſeruata,nec volebat ſeruare aduerſarius,an poſsit adhuc recedere? dic ꝙ ſi poterat agere ad obſeruantiam tranſactionis, repellatur à veniendo contra odio litium per l.ſi pro fundo.j e.Sed ſi nō poterat agere tunc non poteſt contrauenire.vt l.cum proponas.ſ.ti.j.De præcedenti caſu tamen eſt dubium.quia qui non ſeruat tranſactionem,videtur ꝙ non poſsit obijcere aduerſario ꝙ nō veniat contra:ſed agat ad obſeruantiam.quia ꝙ ipſe nō facit,non pōt impugnare aduerſario.Et de hoc plenius dicā in l.ſi pro fundo.j.eo.

2 *Probabilis eſt conuentio, per quam retinetur concordia fratrum, & tollitur uotum captandæ mortis.*

Quando ex aliqua conuentione uel actu poteſt quis recipere utilitatem ſicut & damnū: licet caſualiter receperit, non eſt iuſta cauſa petendi reſtitutionem in integrum, etiā ſi ſit minor, tanquam fuerit læſus.

Quid in dote?

3 *Qui emit ab aliquo Abbate fructus alicuius poſſeſsionis ad uitam ſuam dando puta. cc. ſi uixit tanto tempore quòd fructus aſcendunt ad ualorem.cccc.an ſalua conſcientia teneatur reſtituere, tanquam ſit uſura?*

LEX XI.

1 DE fideicommiſſo. †Quando reciprocū fideicōmiſſum remittitur,neutra pars lædi videtur.h.d.& reputat Bart.hāc l.notabilem.quam inducit ad vnam q.s.in prima con
2 ſtitutione huius voluminis.†No.probabilem eſſe conuentionem
d per quam retinetur concordia fratrum,[d] & tollitur votum captādæ mortis.facit quod not.in l.cum pater.§.euictis.ff.de le.ij.Item no.in fi.quod quando ex aliqua conuentione vel actu pōt quis recipere vtilitatem ſicut & damnum, licet caſualiter receperit, non eſt iuſta cauſa petendi reſtitutionem in integrum, etiam ſi ſit minor:tanquam fuerit læſus.quia hanc læſionem debet compenſare cum vtilitate quam poterat conſequi:& ſic propter dubium euentum reputatur damnoſa:licet ſecuto euentu cōſequatur damnum.Facit in ratione ſui.l.ſi ea lege.j.de vſuris.hoc tamē in dote non procedit.quia non ſufficit ꝙ poſsit vtilitatem conſequi.niſi realiter fuit conſecutus, ad hoc vt dicatur effecta dotis conditio melior:vt ff.de pac.do.l.Atticilinus.in fi. & ibi not. per
3 Bar.expreſsè.†Et iſta l.poteſt induci ad illā q.quando quis emit
e ab aliquo abbatē fructus alicuius poſſeſsionis ad vitam ſuam,[e] dando ponamus.cc.& ꝙ poſsit vti & frui tali poſſeſsiōe quouſq; vixerit,& contingat quòd ipſe vixit tanto tempore quòd fructus aſcendunt ad valorem.cccc.vtrum ſalua conſcientia teneatur reſtituere,tanquam ſit vſura? & facit iſte text. ꝙ non quia ſi fuiſſet mortuus eodem anno,tota quantitas remanſiſſet penes monaſterium,& ſic ille quaſi nihil vel parum habuiſſet:debet ergo monaſterium compenſare illud damnum cum hac vtilitate,quam cōſequi poterat,& ſic ratione dubij euentus videtur fuiſſe conuentio licita.de hoc per Cyn.in d.l.ſi ea.per Inno.in c. in ciuitate de vſu.&c.

2 *Syndici conſtituti à toto populo ſeu adunantia generali, generaliter ad negotia ciuitatis, uel à concilio ſeu concilijs oportunis repræſentantibus totū populū, ſunt legitimi adminiſtratores, ſicut tutor & curator: & habent adminiſtrationē cū libera.*

3 *Populus ſeu adunantia, uel concilium, loco domini habentur. & poſſunt etiam debitum liquidum donare.*

Quid in prioribus, ſeu ancianis.

Donare de alieno dicitur ambitio.
Decreta etiam decurionum ambitioſa reſcinduntur.
Negligentia adminiſtratoris ſeu prælati plus poteſt nocere domino, ſeu ciuitati, uel eccleſiæ, quam ipſius contractus.
Prælatus, tutor uel curator habent liberam adminiſtrationem, etiam ſi eis non conceda-tur.
1 *Tutor uel curator non poſſunt tranſigere ſuper re immobili minoris, etiam ſi cauſa eſſet dubia, niſi etiam interueniat decretum iudicis.*
Quid in patre legitimo adminiſtratore filij tranſigente?
Quid in epiſcopo?
1 *Adminiſtrator legitimus an poſſit remittere uſuras?*
Tutor an poſſit facere pacem de offenſa uel morte patris pupilli?

LEX XII.

1 PRæſes. †Adminiſtrator legitimus poteſt tranſige-
re de re dubia, ſed debitum liquidū remit-
terenō poteſt. h. d. Intellige primum dictum. quando
expedit ei cuius negotia adminiſtrat, propter nimiam
dubietatem, quia dubitat ꝙ feratur ſententia contra eum: ſecus ſi
non expedit, quia facta fortè diligenti inquiſitione potuiſſent re
periri probationes. & hoc totum relinquitur arbitrio iudicis diſ-
cutiendum an bona fide ſe habuerint, vel non: ſed quando debi-
tum eſt liquidum, tunc clarum eſt quod non expedit: & talis re-
miſsio haberet vim dona. & ſic nō cadit ſub legitima adminiſtra.
quia donare non eſt adminiſtrare, ſed perdere. ideo ſemper intel
ligitur exceptuata de omni generali adminiſtratione. vt l. contra
iuris. in fi. ff. de pac. facit l. ab agnato. ff. de cura. fu. & de dona. l.
2 filius. In tex. ibi. [adminiſtratores ciuitatis.] & dic vt ſunt ſyndici
conſtituti à toto populo, ſeu ab adunantia generali generaliter
ad negotia ciuitatis, vel à concilio ſeu concilijs opportunis, quæ
repræſentant totum populum. vt not. in l. ſed ſi ex dolo. §. j. ff. de
dolo. & j. quæ ſit lon. con. ſuper rubrica. tales enim ſyndici ſunt
legitimi adminiſtratores, ſicut tutor & curator. l. munerū. §. defen
ſores. ff. de mu. & ho. iuncta. l. j. §. quibus. & l. nulli. ff. quod cuiuſ.
vni no. & ſic habet adminiſtrationem cum libera. vt hic colligitū.
alias etiam ſuper re dubia nō poſſunt tranſigere ſine ſpeciali mā-
dato. vt i. eo. l. tranſactionis placitum. & ita voluit gl. in l. manda-
3 to. ff. de procu. †Sed ipſe populus ſeu adunantia vel etiam conci
lium loco domini habentur: & poſſent etiam liquidum debitum
donare, priores verò ſeu Anciani nec habentur loco dominorū,
nec legitimorum adminiſtratorum. vnde nec ſuper re dubia poſ
ſent tranſigere ſine ſpeciali mandato. vt no. gl. in l. item magiſtri.
ff. de pactis. & talibus aſsimilantur Venetijs domini conſiliarij
domini ducis. & hoc de iure communi: ſalua ordinatione ſtatu-
torum, ſi qua eſſet in contrarium. Similiter poteſtas ciuitatis, licet
deficiente alio legitimo adminiſtratore poſsit agere pro ciuitate,
vt no. gl. in l. nulli præ alle. non tamen poſſet tranſigere etiā ſuper
re dubia. quia non habet mandatum ad gerendum negotia, ſed
ad reddendum ius. Et in defectum ad agendum. & hoc voluit
hic Cyn. qui allegat l. prohibere. §. planè. ff. quod vi aut clam. In
tex. ibi. [ambitioſè.] i. per gratiam, quam voluerūt illi facere, vt
4 acquirerent amicitiam tecum. †& ſic not. ꝙ donare de alieno di-
citur ambitio. & decreta etiam decurionum ambitioſa reſcindun
tur. vt in l. ambitioſa. ff. de decre. ab or. fa. In glo. ibi. [l. aduerſus.]
dic ꝙ nō interuenit remiſsio, ſed negligentia adminiſtratoris nō
exigentis, quæ poteſt plus præiudicare domino ſeu ciuitati quā
ipſius cōtractus, ſeu remiſsio: ſicut negligētia prælati plus poteſt
nocere eccleſiæ quàm ipſius contractus. vt l. iubemus nullā. cum
ſimi. iuncta. l. iubemus la grande s. de ſac. ſan. ec. Ad ꝙ ff. de pu
blicanis. l. fi. §. ſi quis profeſſus. In gl. ibi vt prælato, tutore, vel cu
ratore. dic qui habent liberam adminiſtrationem, etiam ſi ſpecia-
liter eis non concedatur. ſecus in adminiſtratoribus nō legitimis,
in quibus requiritur ſpecialis conceſsio. vt l. quam Tuberonis. §.
1 ſi ſua eſt cauſa. ff. de pecu. Dicit autem hic Bal. †quod ſi tutor vel
curator tranſigeret ſuper re immobili, non ſufficeret ꝙ cauſa eſ-
ſet dubia: niſi etiam interueniret decretum iudicis. ſine quo non
poſſunt alienari immobilia minoris. & actio etiam perſonalis cō
petens pro tali reputatur res immobilis. vt not. j. ſi aduer. tran. l. j.
fallit in epiſcopo tranſigente. & etiam in patre legitimo admini
ſtratore. in quibus non requiritur alterius decretum, ſed ſufficit
quod res ſit dubia. & dicit Inno. hoc tenere in prælato. in c. de cę
tero. de tranſac. & Azo. in patre in ſumma. de bo. quæ lib. quod
eſt ſingulariter tenendum. Cum enim iſti habeant vſumfructum
plus iuris habent in adminiſtrando quā tu-a
tor & curator, qui ſunt nudi: ſicut & in con
ſtituendo procuratorem: ꝙ facere poſſunt
ante lit. conte. tanquam domini. vt no. in l. j.
j. de bo. ma. & tamen tutor & curator nō. vt
6 in. l. neq; j. de proc. †In glo. ibi. [ſed quid ſi
nō ambitioſè.] dic. i. nō cōtemplatiōe eius
cui remittitur, vt velit ſibi gratiā facere: ſed
cōtemplatione eius cuius negotia admini-
ſtrāt, vt nō incidāt in peccatum recipiendo
vſuras. vel quia aliter expedit eis vt ſi remit-b
terēt iniuriam, ne incurrerēt inimicitiam, &
aliquid deterius in futurū. gl. hic ſentit ꝙ hic
poſſet fieri licet debitū eſſet liquidū. Pla. cō
tra, & iſtam rationem videntur communi-
ter tenere Doc. dicētes ꝙ ambitioſè dicitur
fieri quicquid fit cōtra iuris diſpoſitionem. Iac. but. cuius opi. mi
hi placet diſtinguit modo quo s. dixi. ꝙ aut remittūt vſuram con
templatione dūtaxat eius qui habet ſoluere. & procedat opinio
Pla. quia tunc eſt ambitioſa. Aut hoc faciūt contemplatione eius
cuius negotia adminiſtrāt. & tunc procedat alia opi. & ex qualita
te perſonarum & modo remittendi poterit hoc conſtare. facit ꝙ
no. Bal. & ibi etiā tetigi in l. pactū curatoris. s. tit. j. ſcilicet an poſ-
ſit tutor facere pacem de offenſa vel morte patris pupilli. quia po
teſt, ſi expedit pupillo. vt ibi no.

a ¶Quod metus cauſa. Adde quòd hoc fallit in matrimonio contracto per metū: quia eſt ipſo iure nullum. vt in l. Titia. in princi. ff. de ver. oblig. l. ſi mulier. in §. ſi dos. ff. quod me. cau. c. cum locū. de ſpon. gl. in c. ij. de eo ꝙ dux in ma. quam pol. per adul.

b Quando plura allegantur. Adde Barto. in l. diuus. ff. de re iu. c. licet cauſam. de prob. doct. in c. examinata. de iudi.

1 ¶*Ad hoc ut competat actio directa quod metus cauſa, ex uerbis & mente edicti prætoris poſiti in l. 1. ff. quod met. cau. requiritur metus iuſtiſsimus, ſcilicet mortis, uel cruciatus corporis & quid de utili?*
2 *Quid ad hoc ut competat officium iudicis ad reſcindendum?*
3 *Ad hoc ut competat condictio ex lege, ſufficit impulſio facti per iudicem, uel alium ſuperiorem habentem poteſtatem uel iuriſditionem.*
4 *Metus uel dolus per quæ indicia probetur?*
5 *Quando allegantur plura impertinentia, & poſtea unum pertinens, conſueuimus uti iſtis uerbis, quia confutatis primis dicimus, alia ratio reformat pactum.*
6 *Quando plura allegantur, quorum quodlibet per ſe ſufficit, ſi eſt uerum, licet unū non probetur, ſufficit quòd probetur aliud.*
7 *Quando narrantur plura in libello, an requiratur omnium probatio?*
8 *Licet appareat in primo cōtractu uel promiſsione interueniſſe metum, & aliquid aliud poſtea fiat pro executione uel confirmatione illius contractus ex interuallo, an præſumatur idem metus interueniſſe?*

LEX XIII.

1 INterpoſitas. †Tranſactio facta iuſto metu,
rata non habetur & inter domi
2 num & ſeruum non valet tranſactio. h. d. †Not. melio
rem text. quem habeamus de hoc. ꝙ ad hoc vt cōpetat
a actio directa ꝙ metus cauſa ex verbis & mente edicti prætoris
poſiti. in l. j. ff. ꝙ met. cau. requiritur metus iuſtiſsimus. ſ. mortis,
vel cruciatus corporis, aliàs illa actio directa non competit. quod
non ita bene declaratur in illo tit. ſed quantum ad hoc vt cōpetat
vtilis actio ex mente tantum, & tamen ex verbis, non requiritur
tantus metus. ſed ſufficit ille de quo in l. iſti quidem. in fi. eo. tit. ff.
Item quantum ad hoc vt competat officium iudicis ad reſcindē-
dam, adhuc non requiritur tātus metus: ſed ſufficit ille de quo ha-
betur in tribus ll. hic allegatis in gloſ. j. ſ. in l. fi. §. ſi fœnerator. ff. e.
ti. & de var. cog. l. medicus. & qua. re. ac. non da. l. j. §. quæ oneran-
dæ, quæ leges ponūt diuerſos caſus, & diuerſos metus qui faciūt
3 competere iud. offic. †Item ad hoc vt cōpetat condictio ex lege
ſufficit impreſsio facta per iudicē vel alium ſuperiorem habentē
poteſtatem vel iuriſditionem. vt in l. ſi per impreſsionem. j. ꝙ me.
cauſa. & iſta gl. ſemper alleg. nec habemus meliorem. In ver. [ad
4 vim tamē.] †No. ꝙ metus vel dolus non probatur per extrinſe-
ca indicia. ſed oportet probari plenè, vel per indicia appropin-
quantia. vt in l. dolum. j. de dolo. & quę ſint indicia extrinſeca, &
nō appropinquātia gl. hic ſuper verbo [qualitas.] ponit tria: quā
no. Adde quartum ſi diceret ſe pro modico remiſiſſe magnam
quantitatem, & ꝙ non eſt veriſimile quod hoc fecerit ſponte.
5 Nam hoc non ſufficit ad probandum metum vel dolum. † Itē
no. hic illa verba per quæ ſemper allegatur. dum dicit. [alia ratio
pactum reformat.] nam quādo allegantur plura impertinentia,
& poſtea vnū pertinens, cōſueuimus vti iſtis verbis. quia confu-
6 tatis primis, dicimus alia ratio pactum reformat. † & ſic nota. ꝙ
b quādo plura allegātur, quorū quodlibet per ſe ſufficit, ſi eſt verū
licet vnū nō probetur, ſufficit ꝙ probetur aliud, facit qđ not. gl.

a ¶Intelligendũ. Adde Io. de Imo. in l. quod iuſsit. ad fi. ff. de re iudi. Bal. in c. præſentata. in ij. col. de teſtib. Alex. de imo. conſil. xcv. incip. viſis pro cõſi. in j. col. in ij. vo. & p Ro. i cõſ. cccex. circa fi. p Frã. de are. in ſuo cõſil. lxviij. & per Alexan. in conſi. xxxiij. col. ij. ver. circa ſecũdã. & ver. vñ per dictã in fi. col. ad ꝙ oſtendẽdũ. in j. vo. & per Feli. in c. inter monaſteriũ. col. xvj. extra de re iud. Fran. Cur.

b ¶De arbitramento. De iſta materia vide per Doc. in c. quinta uallis. de iureiur.

7 in c. ij. extra de reſcript. †& vide quod not.
Cy. in l. cũ te. j. de prob. qui dicit ꝙ quando
narrantur plura in libello, nõ requirit̃ pro-
batio omnium. ſed ſufficit probare vnũ de
ſubſtantialibus. Sed Inno. in c. ex parte. de
priui. dicit ꝙ quãdocunq; aliquid narratur
in libello per modum cauſæ ad intentionẽ
agentis, ſemper eſt neceſſe illud probare,
tanquã ſubſtãtiale: quod perpetuò tene mẽ
ti: quia poteſt de facto frequenter cõtinge-
re. & melius intelliges in practica quã poſ-
8 ſit dari intelligendum verbis. †No. etiã gl.
ſuper verbo [qualitas.] quia licet appareat
in primo contractu vel promiſsione inter-
ueniſſe metum & aliquid aliud poſtea fiat
pro executione vel cõfirmatione illius cõ-
tractus ex interuallo, non propter ea præſu
mitur idẽ metus interfuiſſe in hoc ſecũdo,
quod apparet interueniſſe in primo. ſed eſt
neceſſe probare ꝙ interuenerit, vel ꝙ durabat eadem cauſa me-
tus: aliàs per ſequentẽ videtur metus præcedens purgatus. vt j.
quod met. cauſa. l. ij. & ff. de condi. ob turp. cau. l. pe. Sed quando
fieret incontinenti, præſumeretur fieri eodẽ metu durante. facit
quod not. in l. per retentionem. j. de vſur. In vlt. gl. diſtingue. aut
dominus paciſcitur cũ ſeruo ſuo ſuper alio quàm ſuper liberta-
te. & non valet. nec ſibi obligatur. vt hic. Aut ſuper libertate, &
tunc aut erat res dubia, & valet. vt in l. fin. j. c. an eſſet ſeruus vel
non. aut erat clarum ꝙ erat ſeruus, & tunc aut paciſcitur cũ eo:
& non valet. aut cum alio. & tunc ſecus. vt in ll. hic alle. in gloſſ.

1 ☞Si actor qui tranſegit & obtulit ſe reſtituturum pecuniã quam receperat, & non uult reſtituere: tamen mouit litem de nouo, & reus ſponte litigat, & uult rehabere pecuniam, qua actione eam recuperabit?

2 Si actor reſtituit pecuniam, & tunc agit, & reus excipit de tranſactione, an actor habebit neceſſe replicare de receſſu facto ab ea de communi conſenſu?

Si prima actio erat ſublata ipſo iure, & actor reſtituerat pecuniam, & uult agere contra reum, quomodo ſubuenitur ſibi poſtquam receſſum eſt à tranſactione de communi conſenſu?

An poſsit recedi à prima ſententia, & ferri ſecunda quæ ualeat iure ſententiæ?

4 An ualeat ſecundum arbitramentum contra primum, & an ualebit contra ſententiam iudicis?

5 Poſtquam receſſum eſt à tranſactione de cõmuni conſenſu, an actor poſsit redire ad primam inſtantiam inchoatam, an autem habeat inchoare nouam?

LEX XIIII.

1 SI diuerſa. †A tranſactione poteſt recedi de cõi
conſenſu vtriuſq; partis. h. d. Sed v-
nius tantũ non. vt s. e. l. fratris. & ratio dubitandi in hac
l. proueniebat ex illa l. fratris. quia odio litis per pœnitẽ
2 tiam non poteſt recedi à tranſactione. ſed reſpondeo vt dixi. †Et
pone hic caſum ꝙ reus dedit actori certam quantitatẽ, & actor
promiſit ipſum amplius non moleſtare, poſtea moleſtabat, & of
ferebat ſe reſtituturũ quod acceperat, reus in hoc cõſenſit, dicit̃
hic ꝙ hoc põt fieri. ſed glo. videtur intelligere ꝙ actor dedit reo,
ſuper verbo [pecunia.] dum dicit ibi. [tranſactionis nomine
data.] Sed tunc non bene adaptarentur quæſtiones ſequentes,
quæ ponũtur in gl. & aduerte. quia tex. hic vult quãdo cõſenſe-
runt partes vt recederetur à tranſactione. & in cõſenſu perſeue-
rauerunt. quia actor reſtituit pecuniã quã receperat. & reus ſpõ-
te ſuſcepit iudiciũ quod actor mouerat, nõ opponẽdo exceptio-
nem tranſactionis. Sed quæſtiones quæ colligũtur ex gl. locũ ha
bent quãdo nõ perſeuerauerũt in tali cõſenſu, & tunc occurrũt
quæſtiones. Primò ſi actor obtulit ſe reſtituturũ pecuniã quam
receperat, & nunc nõ vult reſtituere. tamẽ mouit litẽ de nouo. &
reus ſponte litigat. & vult rehabere pecuniã. qua actione ipſe re-
cuperat? Iſta gl. vult ꝙ per condictionem indebiti. Doc. volunt
ꝙ per cõdictionẽ ſine cauſa. quia nõ fuit ſoluta vt debita: ſed ob
cauſam tranſactionis, quæ reducta eſt ad non cauſam propter
3 receſſum. vt in l. eleganter. §. ſi quis poſt. ff. de condi. inde. †Alia
q. currit econuerſo. ſi actor reſtituit pecuniam, & nunc agit. &
reus excipit. de tranſact. an actor habeat neceſſe replicare de re-
ceſſu facto ab ea de communi conſenſu: an autẽ non habeat ne-
ceſſe, & ſic ipſo iure admittatur. & gloſ. ſe. tenet ꝙ nõ admittitur
ipſo iure: ſed habet neceſſe replicare. & ſi hoc non faceret, ſuccũ
beret. vt in l. ſi vnus. §. pactus. ff. de pac. & ibi gloſ. quæ incipit in
opponẽdo. quia primo modo fuit de nõ petẽdo. & iſte receſſus
habet vim pacti de petẽdo. Itẽ occurrit aliud dubiũ. prima actio
erat ſublata ipſo iure, & actor reſtituerat pecuniam, & vult age-
re cõtra reum actione prima, quomodo ſubuenitur ſibi poſtquã
receſſum eſt à trãſactione de communi cõſenſu? gl. tenet ꝙ reſti-
tuitur vtilis actio. per ll. quæ nihil faciunt. quia loquuntur in eo
qui reſtitutus eſt in integrũ, & ſic datur ſibi vtilis reſciſſoria. nos
loquimur in eo qui nõ eſt reſtitutus. Doc. dicunt ſi eſt talis actio
quæ poſsit reſuſcitari ex cõuentione partium, poterit agi cõdi.
ſine cauſa, vt ſe reponat in priſtinã obligationem. Si nõ poteſt re
ſuſcitari, poteſt procedere dictum gl. ꝙ detur vtilis per l. quã gl.
allegat l. pupilli. §. j. ff. de ſolu. vbi eſt caſus, & ibi tangitur p Bart.
Vltimò gl. format opi. ineptam de l. j. j. quando prouo. nõ eſt ne-
ceſſe. nam iſta l. vult ꝙ de cõi cõſenſu partiũ poſsit recedi à trãſ-
ac. l. ex cõtraria vult ꝙ poſt latam ſententiã quæ tranſiuit in rem
iudicatam nõ poſsit dari alia ſentẽtia cõtraria illi. ꝙ gl. intelligit
etiam de cõſenſu partium. ſed quid ad propoſitum? nam dicitur
ibi, ꝙ de conſenſu partium nõ poſsit recedi à ſentẽtia lata. ſi enim
hoc diceret, cõtrariaretur huic. quia iſta dicit ꝙ bene põt recedi à
trãſact. & ſentẽtia & trãſactio æquiparantur quãtum ad finẽ litis.
nec eſt verũ ꝙ nõ poſsit recedi à ſentẽtia. imò poteſt ſibi renũtia
ri per eũ pro quo lata eſt ſentẽtia. vt no. in l. duobus. ff. de excep.
rei iud. Breuiter intẽtio gl. fuit iſta ꝙ hic põt recedi à trãſactione
prima, & fieri ſcda trãſactio, quæ valebit iure trãſac. ſed ibi non
poteſt fieri ſentẽtia ſcda quæ valeat iure ſententiæ. Quæ eſt ra-
tio diuerſitatis? Rñdeo. quia trãſactio eſt cõtractus, & innititur
conſenſui partiũ, & ab illo ſumit robur: ſed ſententia nõ innititur
cõſenſui partiũ, ſed iuri publico. vnde partiũ cõſenſus nõ atten-
ditur, vt faciat eam valere iure ſentẽtiæ: ſi iure publico, nõ poteſt
valere. ſed bene põt facere vt valeat iure cõtractus. vt l. ij. j. cõmu.
vtriuſ. iu. illud tamen eſt verum ꝙ ſi ſentẽtia ſcda ferretur ex eiſ-
dẽ actis: vt etiã ſi de cõſenſu partiũ, nõ valeat iure ſnĩæ; ſed iu-
re pacti. & per hoc videtur receſſum à prima iure renuntiatiõis:
quod facere potuerũt. Sed ſi partes vno cõtextu repeterent oĩa
actã ſecũdũ ea quæ no. in l. mutari. ff. de procu. tunc dico valeret
iure ſentẽtiæ. Si autem partes nõ cõſentiũt ꝙ recedatur à prima,
& feratur ſcda etiã ex proceſſu diuerſo agitato cõtra inuitum, &
ſic cõtraria primę, tũc iſte eſt caſus illius l. ſecũdum verũ intelle-
ctũ; qui vult ꝙ nõ valeat ſecũda. ſed ꝙ ſtetur primæ: quia nec ei
4 videtur renũtiatum. †Sed qualiter ſit illud intelligẽdum? vide p
a Io. an. qui melius diſtinguit quàm aliquis in c. inter monaſteriũ.
de re iudic. in nouella. Cætera hic vide per Bal. qui tãgit aliquas
b quæſtiones de arbitramẽto, an valeat ſecũdum cõtra primũ, &
5 an valeat cõtra ſentẽtiam iudicis. †Quærit hic Bar. & nõ ſoluit,
an in caſu huius l. poſtquã eſt actũ ꝙ ſit receſſum à trãſactione,
poſsit actor redire ad primam inſtantiam inchoatam. An aũt ha-
beat inchoare nouã. & pro iſta ſcda parte facit tex. dũ dicit [cau-
ſam ex integro.] In cõtrarium facit ꝙ no. j. ſiue apud. in fi. per eũ
dem. j. eo. De hoc vidi pluries dubitari in examinibus. quia iſta
l. cõſueuit dari in pũctis. veritas eſt vt diſtinguamus. aut cũ trãſ-
egerũt actor renũtiauit inſtantiæ ſeu liti & cauſæ, & tũc inſtãtia
eſt ipſo iure finita per l. poſtquam liti. s. tit. j. Ideo habet inchoari
de nouo ſuper veteri actione, quæ nõ eſt extincta. aut fuit renũ-
tiatum expreſsè inſtantiæ ſeu liti: ſed ſolùm facta trãſactio prout
dixi. s. eo. in l. cum mota. in caſu. l. ſi inſtituta. in prin. ff. de inoff. te
ſta. & tũc aut actio fuit extincta ipſo iure per acceptila. & idẽ. q̃a
perempta act. cẽſetur etiam perempta inſtãtia ſuper ea inchoata.
vt in d. l. cũ mota. aut actio fuit extincta ipſo iure: & tũc aut reus
iam ſeruauit pro parte ſua trãſac. & idem. vt in caſu huius l. vbi
reus iam ſoluerat actori. quia tũc inſtantia perimitur. aut nõdum
impleuerat, & tunc cenſetur inſtantia perempta, poſtquam ei nõ
eſt expreſsè renuntiatum, & actio non eſt extincta. vnde ſicut
actor poteſt redire ad eandem inſtantiam contra reum non ſer-
uantem, quando non eſt receſſum à tranſactione. vt l. ſiue apud.
cum ibi no. in fi. j. eo. eſt receſſum de communi conſenſu. vt ſit ea
dem ratio. & per hoc quod not. idem Bart. poſt Cy. in l. ſi maior.
j. eo. & in l. ſi ex falſis. circa medium.

2 ☞Si tranſactio fiat per acceptilationem præcedente Aquiliana ſtipulatione, & reus non obſeruat tranſactionem, qualiter prouidebitur actori, qui non poteſt ad actionem primam redire?

3 Qualiter debeat conſultor reſpondere ruſtico qui uadit ad eum pro conſilio, & non portat inſtrumenta ſua, ſed ſimplici uerbo narrat caſum, & quid ſi alius

iuriſp

iuriſperitus indiſcretè interrogaret?
4 Quælibet actio (etiam realis) poteſt deduci in aquilianã ſtipulationem, & quæ ſit eius forma remiſ.

LEX XV.

1 VT reſponſum. †Si tranſactio fiat per acceptilationem præcedente aquiliana ſtipulatione, non poteſt actor ad priſtinam actionem redire. & ſi reus non obſeruet tranſactionem. h. d. concor. ſ. eod. l. actione. In tex. ibi [inſere pacti.] & vult dicere. in hac ſupplicatione ſeu libello quem mihi porrexiſti, inſeras tenorem inſtrumenti tranſactionis quam feciſti cum aduerſario tuo: vt poſsim comprehendere an fuerit facta per ſimplex pactum. & tunc te non obſeruante pactum potuit redire ad actionem priſtinam. & ſi excipias de tranſactione, replicabit de dolo: quia eam non obſeruas. vt in. l. cum proponas. ſ. ti. j. An interuenerit acceptilatio præcedente ſtipulatione aquiliana. & tunc omnis actio fuit ſublata non ſolum perſonalis, imò & realis vel mixta. vt petitio hæreditatis, vel rei vendicatio & tamen etiã te non ſeruante tranſactionem non poteſt ad priſtinam actionẽ redire. & ſi cõtra fecerit, tanquam ineptè agẽs debet ſuccumbere. quia nemo ſine
2 actione experitur. †Qualiter ergo ſibi prouidebitur ſi nõ obſeruat? Reſpondeo ſi ipſe impleuit ex parte ſua perfectè, agatur p̃ſcrip. ver. vt impleas. vel ex ſtipulatione, ſi interuenit. vt ſ. e. l. cũ mota. & etiam poteſt agere condictione ob cauſam vt ſe reponat in priſtinam obligationem, ſi eſt talis quæ ex conuentione poſsit contrahi. vt in l. ſi quis accepto. de cõdi. ob cauſam. aliàs ſecus. vt in actione reali, vel mixta, quæ non oriuntur ex cõuentione: ſed ex eo q̃ quis habet in re, q̃ ſola cõuentione nõ reſtituitur. vt di xi in l. cum mota. Sed ſi non impleuit perfectè ex parte ſua. dic
3 vt no. in l. actione. †Et no. hic contra ruſticos qui veniunt ad cõſultorem pro habendo conſilio, & non portant ſua inſtrumenta, ſed ſimplici verbo narrant caſum, vt debeat eis reſponderi porte tis inſtrumenta, aliàs nõ poſſum cõprehendere veritatẽ: nec debent obiurgari ex indiſcreta conſultatione: cũ faciant ex ruſticitate. nõ ſic ſi alius iuriſperitus indiſcretè interrogaret.[a] nam dicunt Doc. q̃ bene põt eis reſpõderi ruſticaliter. Aut te nõ intelligo, aut ſtulta eſt cõſultatio tua. vt ff. de teſta. l. Domitius. & habeť in l. ij. de orig. iur. vbi Iuriſcon. obſurgauit quendam peritũ patritiũ, qui indiſcretè interrogauit, dicens q̃ turpe erat patritio viro igno
4 rare iura inter quæ quotidie verſabať. †No. etiã in fi. q̃ quælibet actio etiam realis poteſt deduci in aquilianam ſtipu. cuius formã vide per Iuriſcõ. in l. & vno. §. j. ff. de acceptila.

2 Si in reſcripto continetur quòd iudex cognoſcat non obſtãte tranſactione, quòd hoc nõ ſufficit, niſi dicatur non obſtante aliqua lege contrarium diſponente.
3 Differentia inter inſtantiam, cauſam, & litem.
4 An valeat compromiſſum factum poſt ſententiam quæ tranſiuit in rem iudicatam.

LEX XVI.

1 CAuſas. †Per reſcriptũ principis nõ reſcindiť trãſactio. h. d. ſicut nec ſententia. vt j. ſenten. re. nõ poſ. l. fi. Et pone hic caſum q̃ trãſegi tecum, poſtea impetraui iudicem à te ſuper debito ſuper quo trãſegi nõ facta mentione de tranſactione, certè ſi facio te citari corã iudice, & tu compares, & excipis de tranſactione iam facta, & facias docũ idem, iudex debet pronũciare reſcriptũ eſſe ſurreptitium: quia ſi de tranſactione feciſſem mẽtionem, tale reſcriptum nõ obtinuiſſem. quia non eſt intentio principis lites ſopitas per tranſactionem vel ſententiam reſuſcitare: & ſic pronũtiabit ſe nõ eſſe iudicem competẽtem. exceptio ergo tranſac. nõ ſolùm opponitur ad impediẽdum lit. cõteſt. ſed etiam ad infringẽdum reſcriptum, & ad elidendũ iuriſ. Hoc voluit expreſsè gl. in c. j. de lit. cõteſt. lib. vj. in fi. gl. magnæ: quæ ponit practicam illius. c. ſed ſi agetur coram ordinario, nõ poſſet opponi ad iuriſdictionem impediendam: ſed ad impediendam litis conte. & ſimiliter poſſet opponi corã delegato, ſi excipiens nollet apponere ad reſcriptum.
2 vt in d. c. j. ſecundum alium intellectum. †Sed quid ſi continetur
b in reſcripto q̃ iudex cognoſcat nõ obſtante tranſac. Reſpondeo adhuc nõ ſufficit.[b] niſi dicatur nõ obſtante aliqua lege contrariũ diſponente: quia præſumitur impetratum per obreptionem & importunitatem: cum nõ ſit intẽtio principis reſuſcitare lites finitas, nec derogare conuentionibus partium. vt c. ex multiplici. de decimis. vnde hoc reſcriptum habet clauſulam derogatoriam huius l. Eſt ergo neceſſe quod de hac l. ſaltem fiat mentio in genere, put in ſimili. ſ. de ſum. trini. l. ij. & in l. ſi q̃s ĩ prin. teſtamẽti de leg. iij. & tũc bene valebit reſcriptũ. licet ſit iniuſtũ. Sed an ſit neceſſe facere ſpãlem mẽtionẽ de hac l. gl. hic in fi. ſenſit q̃ ſic. de hoc no. in auť. hoc inter liberos. j. de teſta. Sed communiter tenetur cõtra q̃ ſufficiant verba generalia. ſ. nõ obſtãte quacũque lege cõtrarium diſponẽte. de hoc pleniſsimè per Io. an. in c. j. de excep. præl. li. vj. in nouella. vbi recitat plures opi.
3 †In gl. j. ibi. [ſed poſt litem cõteſt. incipit eſſe lis.] ſubaudi deſinet vocari cauſa. ſed iſta opi. eſt falſa: quia etiã poſt lit. cõteſt. dicitur
c cauſa[c] vt in iij. opin. hic recitata. ſed nec illa eſt vera, dum vult q̃ lis dicatur ante & poſt quia eſt contra tex. in c. ex parte veſtra. de ver. ſign. vbi lis dicitur ſolũ poſt lit. cõteſt. Et ſic iſta q. non bene declaratur per gl. nec per Doct. Tu ergo dic melius vt dixi in l. poſtquam liti. ſ. tit. j. q̃ habemus tria vocabula. ſ. inſtantiam. & iſta importat dũtaxat ordinem & ſtrepitum iudicij. & incipit à conteſtatione litis. vt in l. properãdum. poſt pri. j. de iudi. Item habemus cauſam. & iſta importat negotium principale. & ſimiliter incipit à conteſtatione. nec ante dicitur cauſa inchoata. vt l. fi. §. illud. j. de temp. app. & ibi no. Item habemus litem. & iſtud vocabulum eſt generalius. quia comprehendit tam inſtantiam quàm negotium principale. & ſimiliter incipit à cõteſtatione. vt d. c. ex parte veſtra. habemus & quartum vocabulum. ſ. controuerſiam. & iſta eſt ante lit. conteſt. Poſtquam tamẽ partes comparuerunt coram iudice, & aliquid egerunt. vt in l. diuus. de pet. hęr. poſtea deſinit vocari cõtrouerſia. habemus & quintum. ſ. iudiciũ. q̃ poteſt cõprehendere omnia iſta. In ea gloſ. ibi. §. [ſi quis] dic & ſ. eod. l. ij. vbi eſt caſus q̃ ſufficit timor litis futuræ vt poſsit tranſigi. In ea gl. gl. ibi. [ea. l. §. ſi poſt.] hoc verũ niſi partes expreſsè renuncient ſententiæ: quod facere poſſunt. vt dixi in l. præceden
4 ti. † Et eodem modo ſi quæritur an valeat compromiſſum factum poſt ſententiã quę tranſiuit in rem iudi. nam ſi in eo dicatur nõ obſtante ſententia valet: [illegible] nſetur ei renũtiatum. quod etiam volu[illegible] al. in l. præcedenti ſi diuerſa. aliàs non valet. vt in c. expoſita. extrà de arbi.

a ¶Interrogaret. Et q̃ ſit reſcindendũ explicitè interroganti implicitè. vide Bal. in l. precibus. in prin. j. de impube. & alijs ſubſti. Fran. Cur.

b ¶Non ſufficit. Adde q̃ imò videtur q̃ ſufficiat. quia ſi pñceps dicit nõ obſtãte trãſactiõe, veriſimiliter ſciuit trãſactionẽ eſſe factã. & lõgè magis prouidet contra trãſactionẽ quãdo ita loquitur, quàm quãdo in genere dicit nõ obſtante. l. cauſas vel lites. per ea quæ dicit Barto. in l. ſi quis in prin. teſtamenti. ff. de leg. iij. & ita Franc. d Are hic Cur.

c ¶Poſt litem conte. dicitur cauſa. Adde auth. qui ſemel. & in corpore vnde ſumiť. C. quomodo & quã do. iu. gloſſ. fi. in c. ex parte. el ij. de ver. ſig. doct. in cle. ij. de lit. cõte. gl. in c. ſup quęſtionũ. de offi. dele.

d ¶Vel pro &. De hac dictione vel quando ponatur pro &. & quando prodeſt in cõtractibus & in vltimis volunta. vide in cle. ſæpe de verb. ſig. & per Car. maximè in cle. pleriſq̃. de ele. per Ale. de Imo. in conſi. xxij. col. j. & col. ſe. & i cõſi. lxxx. col. ij. ver. hoc autem & ibi quid in ſtatutis. in primo vol. Et quando copula, & ponatur pro vel. per eundẽ Ale. in conſil. xl viij. col. ij. verſi. nã natura. & in cõſi. xl-ix. col. iiij. in prin. in j. vol. in conſi. lv. col. ij. verſi. præterea dato. & in cõſi. cxvj. in iiij. col. in. ij. volu. & de dictione vel. & d copula & per eundẽ Alex. in cõſil. ccxvij. col. ij. in pri. in ij. vo. & in conſi. xiij. colũ. j. in iiij. volu. Franc. Cur.

2 ☞Caſus in quibus poteſt quis exceptionem obijcere, & aduerſarium repellere, & nihilominus repetere data: & etiam pœnam.
3 An extra illos caſus non poſsit peti res & pœna?
4 In alternatiua rerum debitarum electio eſt debitoris, ſed in alternatiua remediorum vel ſecuritatum pro debitis, ſi competant ex vna diſpoſitione, electio eſt illius cui competunt.

LEX XVII.

1 CVm proponas. †Poteſt q̃ datum eſt repeti, & exceptio opponi, ſi in tranſactiõe fuit appoſita clauſula rato manente pacto aliàs ſola exceptio ponitur. h. d. ſecundum Bar. In tex. ibi vel pacto ſtari, [vel data reſtitui.] dic q̃ vtrunq; vel ponitur
d pro &.[d] Volebat enim vtrunq;. ſ. reſtitui tibi data illi, poſtquam illam tranſactionem impugnat, veniendo contra quia non debet conſequi commodum ex eo quod impugnat. in regula iuris. & ipſam à lite repellere per exceptionem tranſac. & pacti & reſpondetur quòd hoc facere potes ſi in caſu quo veniat contra, promiſit tibi reſtituere data firma, & rata manente tranſactione. Et ſi iſta clauſula non fuit appoſita, potes duntaxat exce-
⁓✝ ptionem obijcere: ſed data repetere non ✳ potes. hoc vltimum intellige, quando non potes ✳ ſimul habere vtrunque:

a ¶Pacto. Adde de iſta clauſula.l. qui filius. ff.de trāſact.doc.in l. ita ſtipulatus. ff. de ver.ob.glo.& doc.in c.ſi.de loca. Et etiam adde ꝙ hæc clauſula operať etiā vt pœna cedat lucro creditoris.l.id quod.cū glo. ff.de ſol.Itē operatur quia ſtipulatio pœnalis nō nouat præcedētem. de quo per Bart.in l.inſulā. in ij. q.ff.de ver.ob.& per eūdē in l.pactū.ā.tit. j.& adde ꝙ ſi tranſactio interponereť ſuper actione bonæ fidei.puto ꝙ hæc clauſula rato manēte pacto ſubintelligereť, ex quo in cōtractib⁹ bonæ fidei ſubintelligitur per no.ꝑ Bald. in l.pactū.col. iiij. ā. tit.j. Et eo maximè, qa talis trāſactio hoc caſu iudicareť bonæ fidei.l.ſub prætextu. j.eod. & etiā adde ꝙ hęc clauſula æquiparať iuramēto.Bart.in l.ſi quis maior.colū. ij.in prin.ver. idē dico.& ibi Bal.in vlti. col.j.eod.& Alex.in l.ita ſtipulatus. in ſi. ff.de verb.obli.& de hac clauſula vide etiā aliquid ꝑ Abb.in c.cùm inter R.de ele. & an trāſactio dicať cōtract⁹ bonæ fidei. vide ꝑ Alex.de imo. in conſi.xlix. maximè col.vj.in iiij.vol. Fran.Cur.

ſed ſi vis vti exceptione,illa debes eſſe con
tentus:& data non repetes: ſed ſi exceptio-
nem non obijceres & velles repetere data,
bene poſſes. vt in l. reſcriptum. §.ſi pacto.
ff.de pact.vbi eſt in electione tua. vt etiam
vult hic gl. Item ſi oppoſuiſſes exceptionē,
& in eo ſuccubuiſſes,nō potes redire ad re-
petitionem datorū.vt l.elegāter. §.pe.ff. de
2 cōdi.inde.†In gl.mag.ibi.[vt j.e.vbi &c.]
& ſic recolligo tres caſus. in quibus poteſt
quis exceptionē obijcere, & aduerſariū re-
pellere: & nihilominus repetere data,& e-
tiam pœnam. Primus eſt.quando appoſita
a eſt clauſula rato manente pacto^a. vt in iſta
l.Secundus eſt.quādo non eſt appoſita: ta-
men actio prima erat ſublata ipſo iure per
acceptilationem.vt j.eo.l. vbi pactū. Secus
quando nō erat ſublata ipſo iure; tamē in-
teruenerat iuramentum de non veniendo
contra.vt j.eo.l. ſi quis maior. adde quartū
caſum in quo poteſt quis petere rē & pœ-
nam.ſ.quādo pœna fuit appoſita loco par-
ticularis intereſſe.quod præſumitur quādo
nō æquiualet totali. vt in l.traiectitiæ.§. de
illo.ff.de act.& ob. Item adde quintū.quā-
do fuit appoſita loco cōtemptus,& petitur
ex diuerſa cauſa. vt ſi promiſiſti nō venire
contra laudū ſub certa pœna,ſed ei parere.
ſi non pares:ego poſſum petere pœnam.&
vltra hoc poſſum agere actione prima ad
debitū.quia ago ex diuerſis cauſis.ſ.ad pœ
nam virtute cōpromiſſi:& ad debitum pri
mū virtute primæ actionis.& iſte eſt caſus
in l.ſi quis rē.ff.de arbi.ſed ſi agerē ex eadē
cauſa, puta ago ex cōpromiſſo, vel ex lau-
do ad obſeruantiā eius,& ex eodē compro
miſſo ago ad pœnā. tunc nō poſſum conſe
qui vtrunq;:ſi nō fuit appoſita clauſula. &
iſta fuit opi.Pet.ſatis ſingularis.quā hic re-
citat Cy.& etiā Bar.eam tenet pro intellectu illius l. ſi quis rem.
in l.ſi ita ſtipulatus.in xj.opp.vltimæ partis.*de ver. obli. *ſed
Bal.in l.j.j.de his quæ pœ.not.in fi.vij.oppoſi.videtur reprobare
hanc opi.in prin.caſus.& vult ꝙ etiam ſi agatur ex diuerſis cau-
ſis,non poſſe peti pœnam & res.ſed præcedens op. verior eſt &
3 pulchrior. quia probatur in illa l. ſi quis rem. †Extra iſtos caſus
nō poteſt peti res & pœna: ſed ſi petitur,quid ſi deſiſtat peti? di-
ſtingue. aut præcedens obligatio fuit nouata per ſtipulationem
pœnalem.quod quando ſit dicitur in l.ſi ita ſtipulatus.de verbo.
obli.& tunc non poteſt peti niſi pœna; etiam ſi ſit minor quàm
res,val totale intereſſe.vt l.j.ff.de penu.lega. Aut non fuit noua-
ta,& tunc aut præcedit conuentio liberatoria,quæ non nouatur
per ſtipulationem pœnalem.& eſt in electione eius cui compe-
tit exceptio an obijciat exceptionem & tunc non petit pœnam.
vt hic in fi.niſi (vt dixi) in exceptione oppoſita ſuccūberet. aut
petit pœnam,& tunc excep.non poteſt obijcere.vt in l.reſcriptū.
§.ſi pacto.ff.de pac.Si verò præcedit cōuentio obligatoria, quia
promiſiſti aliquid facere ſub pœna,& non facis, tunc quatenus
eſt plus in vna quàm in alia poſſum agere ex vtraque ſcilicet ex
promiſſione prima ad rem vel intereſſe:quo conſecuto ex ſtipu
latione ſpeciali,quatenus ſuccedit intereſſe vt l.prędia.ff.de act.
emp.& l.ſi quis à ſocio.ff.pro ſocio. Quatenus autē concurrunt
agi non poteſt.niſi ex vna.& hæc ſunt quæ tanguntur per Iaco.
de Bel. in quadam ſua diſputatione quam poſuit in l.ſi pacto.§.
tit.j.de qua facit mentionem Io.an.in c.bonafides. de reg.iur. in
4 mercu.& Cy.voluit hic tangere,ſed imperfectè locutus eſt. †In
gloſſ. fin. ibi [tu dic in electione repetentis]: ſed contrà. quòd
imò in electione illius à quo repetitur,l.plerunque. ff.de iure do
tium.in fine.Solu.dicunt Docto.quòd interdum mihi competit
vnum remedium ad duo alternatiuè, ſi promiſiſti mihi ſtichum
aut pamphilum, & tunc electio pertinet ad te debitorem. vt ibi.
Interdum competunt duo remedia alternatiuè: puta exceptio,
vel actio: & tunc electio pertinet ad me,vt in hac gloſ. primum
dictum procedit in alternatiua rerum debitarum:ſed in alternati
ua remediorum vel ſecuritatum pro debitis,ſi competant ex vna
diſpoſitione,electio eſt illius cui cōpetunt vt ſi teneris mihi in cē
tū,poſtea promiſiſti vel ſoluere in tali termino,vel dare mihi pi-
gnora,vel reprẹſentare te coram iudice detinendū in carceribus
ſub tali pœna.omnia iſta veniunt pro ſecuritate debiti mei. Ideo
adueniente termino nō potes obijcere,ego nolo ſoluere, vel me
repræſentare,ſed dare tibi pignora,imò eſt in electione mea ꝙ il
lorum remediorum velim.vt in l.quamuis.ff.de pig.ac.ſecundū
Gul.ibidem.& facit.l.cauſam.§.puellam.ff.de manumiſ.

2 *☞In criminalibus in quibus non ingeritur pœna ſanguinis,non licet tranſigere vel pa ciſci ſine licentia iudicis,& impetratione abolitionis.*
3 *Quę dicatur pœna capitalis?*
4 *Quòd in crimine adulterij non liceat tranſigere.*
5 *Si fiat tranſactio in criminalibus,quo ad quos effectus operetur talis,& quo ad quos nō ſi fiat ſine licentia iudicis?*
6 *Licet in crimine falſi non imponatur pœna ſanguinis,tamen ita uituperatur homo condemnatus de falſo quòd uix audet comparere inter homines:ideo aſſimilatur pœnæ mortis.*
7 *Reus uel accuſatus tranſigendo uel paciſcendo cum accuſatore,an habeatur pro confeſſo? & an pro condemnato?*
8 *Licet talis tranſigens haberetur pro confeſſo & conuicto,ſi tamen moriatur antequā condemnetur,pœna non tranſit ad eius hæredem.*
In ciuilibus confeſſus in iudicio habetur pro condemnato.
9 *Statutum quòd contumax uel inobediens habeatur pro confeſſo, & decedat antequam condemnetur,non poteſt hæres eius condemnari uirtute talis confeſſionis.*
10 *An per tranſactionem uel pactionem factam in criminibus, proceſſus irritetur & annihiletur?*
11 *Si reus tranſegit,uel pactus eſt:an habeatur pro abſoluto à crimine?*

LEX XVIII.

1 TRanſigere. †In criminalibus in quibus ingeri
tur pœna ſanguinis excepto adul-
terio,& etiam crimine falſi:licet talis pœna non inge-
ratur.licitum eſt tranſigere & paciſci. Sed in crimine
adulterij,& etiam alijs talem pœnam non ingerentibus nō licet
tranſigere.h.d.in effectu.Et ponit duas regulas.vnam affirmati-
uam.& aliam negatiuam.& quælibet earum habet vnam exce-
ptionem.& reputatur materia huius.l.difficilis, propter multas
opi.quæ hic fuerunt.& quas recitat Alberi. melius quam alius.
Et eſt materia vtilis & quotidiana:quia frequenter contingit qđ
de maleficio fit pax inter offenſum & offendentem. & quæritur
quid operatur iſta pax.nam pax dicitur pactio.l.j.in princ. ff. de
pac.De hoc tractat iſta l.dum dicit[paciſci.]Sed ſi aliquid detur
offenſo per oſtendentem,dicitur tranſactio. Aduerte tamen dili-
genter ꝙ iſta loquitur de tranſac.vel pacto quæ tendunt ad irri-
tandum proceſſum agitatum vel agitandū ſuper crimine.& etiā
loquitur quando fit inter accuſatorem vel accuſatum:qui accuſa
tor poteſt eſſe penitus extraneus,nō offenſus.vnde cum illo nō
cadit pax.licet cadat tranſactio vel pactio, per quas recedit à lite
proſequenda.& pax fit per offenſum,ſiue ipſe accuſet,ſiue alius.
& tendit etiam ad aliud.ſ.ad tollendum offenſam in futurum,ne
de offenſa recepta faciat vindictam.Et circa hoc occurrunt plu
res q.quas poſuit Gandinus in opere ſuo in tit.de tranſac.& pac.
fac.in maleficijs.Et etiam aliquid tangit Io.an.in addi.Spe.in tit.
2 de accu.in primo libro Spe.†In text.ibi.[tranſigere vel paciſci.]
dic etiam ſine licentia iudicis. quo caſu regulariter non eſt licitū
accuſatori deſiſtere ab accuſatione.aliàs incidit in Turpil.& pu-
nitur pœna pecuniaria,& infamatur,& reus corrumpens accu-
ſatorem habetur pro confeſſo & pro conuicto vt l.fi. de præuari
ca.Sed hoc caſu quando pœna ſanguinis imponitur,parcitur ſi-
bi.quia licitum eſt pro redimendo ſanguinem ſuum accuſatorē
ſuū corrumpere,vt ab accuſatione deſiſtat.Si aūt cum licentia iu
dicis,& impetrata abolitionę deſiſtat,nulli dubium eſt ꝙ hoc eſt
licitū.& nullam pœnā patitur.vt in tit.de abo.nec tunc loquitur
3 iſta lex.†In tex.ibi.[de crimine capitali.]dic hoc verbū ſumi ſtri
ctè.ſ.pro illo pro quo imponitur pœna ſanguinis,vel amputatio
nis mēbri.vt colligiť ibi.dū dicit[pœnam ſanguinis nō ingerit.]
Et ſic patet iuncto illo tex.ꝙ pœna capitalis dicitur non ſolū qñ
amputatur caput,& ſic tota vita perditur,ſed etiā ſi membrū.&
ſic perdiť vita illius membri.Poteſt aūt eſſe capitale crimē in quo
pœna ſanguinis nō imponiť.ſed alia.ſ.ꝑditionis ſtatus ciuilis. vt
cum perditur libertas,vel ciuitas.vt ſi dānatur in metallū vel de-
portatur.& tunc non habet locū iſte tex.Et hoc vult gl. ſecunda
4 ꝗ incipit.[puta ꝙ.]†In tex.ibi.[excepto adulterio.]difficile eſt
reddere

ddere rationem huius exceptionis,niſi perſuaſiuã. vt propter
frequentiam delicti,vel fauore matrimonij:ne honor matrimo-
nij lædatur.iſta plus placet quàm aliqua alia.licet Bal. aliàs po-
nat.† In tex.ibi.[prohibitum non eſt.] dic quantum ad tres effe-
ctus.primus eſt ne reus puniatur,& habeatur pro confeſſo & cõ
uicto,vel imponatur ſibi pœna pecuniaria,quia corrumpit ſuũ
accuſatorem.de qua in l.Imperatores.ff.de iure fiſci.Item quan-
tum ad accuſatorem.quia euitat pœnam præuaricatoris , vel ca-
lumniatoris:in quam incideret regulariter ſi accuſationem pro-
ſequeretur,& crimen non probaret.Nam licitum fuit ſibi tranſ-
igere vel paciſci,ad illas pœnas euitandas in cauſa in qua impo-
nitur pœna ſanguinis.ita intelligitur hic.Item ad tertium quan-
tum ad irritandum proceſſum inchoatum:quoniã per hanc trãſ-
actionem fit irritus,poſtquàm lex eam approbat.& ideò nec ipſe
idem accuſator poteſt amplius eundem proceſſum proſequi:nec
etiam aliquis alius priuatus.nec etiam iudex.ſed ſi tranſactio nõ
eſſet licita,poſſet ipſe idem iudex illum proceſſum proſequi : qa
non fieret irritus.vt in caſu ſequenti.& probatur.in l.ij.j.de abo-
li.Et iſtum intellectum habuit Bar.in iſta l.& nullus alius quan-
tum ad illã irritatur proceſſus.Sunt & alia in quibus nihil opera-
bitur illa tranſactio.primò quantum ad reum.quia per eam non
abolet crimen:nec reus à pœna liberatur.imò licitũ erit ipſum
accuſare de nouo,vel ex inquiſitione contra eum procedere , ſi
eſt tale crimen contra quod poſsit procedi per inquiſitionẽ , vel
de iure communi,vel ex forma ſtatuti. Item quantum ad accuſa-
torem:quia nihil prodeſt ſibi iſta prouiſio.l.vt poſsit paciſci vel
tranſigere, quantum ad hoc vt euitet pœnam turpil.quæ eſt
pecuniaria propter deſiſtentiam ſine iudicis licentia. & quomi-
nus efficiatur infamis.vt hic in gl.quæ accipit.[ſ.accuſato,] licet
euitet pœnam calumniæ vel præuaricationis,vt ſuprà dixi. nec
etiam prodeſt ſibi permiſsio,quominus ipſe repellatur ab accu-
ſando de eodem crimine:etiam ſi velit nouũ proceſſum inchoa-
re per l.qui deſtitit.ff.ad turpil.& hoc contingit quia eſt infamis
propter deſiſtentiam quam fecit ſine abolitione.ſed quidam di-
xerunt,quos refert Albe.quòd imò accuſator non incidit in tur-
pil.nec patitur pœnam deſiſtẽtis,poſtquam eſt caſus in quo ſibi
fuit licitum tranſigere.nam ſi licitum fuit reo quod eſt clarum:
ergo & ipſi accuſatori.quia quod de vno correlatiuorum dicitur
ergo & de alio dici videtur.vt l.ij.de indi.vid.in fi.Communiter
tamen tenetur opi.gl.quæ incipit.[ſ.accuſato.] ꝙ imò incidat. &
quantum ad hoc non proſit permiſsio huius.l. & aduerte . quia
vt prima pars non ſolum poteſt procedere in criminibus publi-
cis,ſed etiam in priuatis.ſed imponetur pœna ſanguinis,vel mor
tis.& ſine ſanguine,vt in furto.vt ſi ex forma ſtatuti fur debeat
ſuſpendi.nam eadem eſt ratio.quia debet attendi qualitas pœnæ
non titulus criminis,an ſit publicum,vel priuatum quo ad ſtatũ.
vt l.ij.ff.de pœnis.Item iſta prima pars non habet locum de iure
a canonico.† ſecundum quod ex nullo crimine imponitur pœna
ſanguinis.vel mortis.vt not. Inno.in c.crimina de collu.detegen.
& de accu.c.cum oportet. In tex.ibi.[trãſigere nõ licet.]nec reo:
quia debet innocentiam ſuam aliter oſtendere quàm corrumpẽ-
do accuſatorem.ideo tranſigendo habetur pro confeſſo & con-
uicto.vt l.fi.de præuari.& etiam aliter punietur. vt l. Imperato-
res.ff.de iure fi.iuncta.l.eius qui delatorem.nec etiam accuſatori.
vnde non euitabit pœnam calumniæ ſi apparet ipſum accuſatio
nem non probaſſe,& tranſiuiſſe tempus probandi. nec irritatur
proceſſus.imò ipſe idem iudex poterit ipſum proſequi.vt in d. l.
ij.j.de aboli.Accuſator tamen non admittitur ad proſequendum:
nõ ex eo ꝙ tranſactio valeat,ſed ex eo quod ſuſpectus eſt & in-
famis.quia deſtitit ſine abolitione.vt l.qui deſtitit.† In text.ibi.ci-
tra falſi accuſa.dicit Bar. ꝙ ratio huius eſt. quia licet in crimine
falſi non imponatur pœna ſanguinis.tamen ita vituperatur ho-
mo condemnatus de falſo,ꝙ vis audet comparere inter homines
quia non eſt crimen in mundo ita ignominioſum.ideo aſsimila-
tur pœnæ mortis.iſtam rationem poſuit Gandinus.licet Bar. de
ipſo Gan.non faciat mentionem in loco ſuprà allegato in vna ru
brica.Iſta glo.format tria contraria vſq; ad verſi.[Item contra in
eo.]ad primam illam affirmatiuam.& aliud quartum ad eãdem
regulam format in ver.[Item contra.ff.de pact.]in illo autẽ ver-
ſi.[Item contra in eo quòd.]excipit vſque ad illum verſi. ſi for-
mat alia quatuor contraria contra exceptionem.& illud ſufficiat
pro diuiſione gloſſ.† Poſtpoſita recita.omnium glo.quas Doct.

ordinariè recitant,tria principaliter ſunt vi- a
denda.in quibus recolligetur ſubſtantia o-
mnium.primum eſt.vtrum reus vel accuſa
tus tranſigendo vel paciſcendo cum accu-
ſatore,habeatur pro confeſſo. & ſuper hoc
dic ꝙ aut paciſcitur gratis . quia nulla data b
pecunia precibus induxit accuſatorem ad
deſiſtendum.& tunc clarũ eſt ꝙ non habe-
tur pro confeſſo.vt in l.in fiſci cauſis. ff. de
iure fi.aut tranſigit data pecunia.& ſic cor-
rumpit quodammodo per ſimoniã.& tunc
aut eſt tale crimen in quo licitum eſt tranſ-
igere.vt in prin.huius.l.in fi.& non habetur
pro confeſſo per iſtam l.ſecundũ gl. ꝗ ſunt
hic:aut eſt tale crimen in quo non eſt licitũ
tranſigere.& tunc habetur pro confeſſo. vt
in d.l.in fiſci.& in l.qm̃ intelligitur.ff.de in-
fa.& pro conuicto.ſ.per teſtes.vt in l. fi. de
præua.ff.& l.eius qui delatorem. ff. de iure
fiſci.Ex quo ſequitur ꝙ cùm habeatur pro
confeſſo & cõuicto,non põt appellare.vt j.
quo.app.nõ re.l.ij.Si autem quæritur an habeatur pro cõdemna-
to.dic ꝙ quantum ad hoc vt incurrat infamiam quæ incurritur
per ſentẽtiam,& nõ aliter.vt in caſibus poſitis in l.j.ff.de infami-
bus.habetur pro condemnato.vt in.d.l.quoniam intelligitur.co.
tit.iũcto præcedẽti.Sed ſi quæritur an habeatur pro cõdemnato
quãtum ad imponẽdam pœnã criminis,dicẽdum ꝙ nõ.nam etiã
ille qui verè cõfeſſus eſt nõ habetur pro cõdemnato in crimina-
libus.ſed requiritur cõdemnatio:etiã ſi fuit cõfeſſus in iudicio .
vt ff.de cuſto.re.l.ſi cõfeſſus.ſi fuit fictè cõfeſſus,ex iſta ficta cõ-
feſsiõe quæ reſultat ex trãſactiõe,põt cõdemnari. Et licet tranſ-
actio fuerit facta extra iudiciũ,ficta tamẽ cõfeſsio quę reſultaret
ex illa,habet vim cõfeſsiõis factæ in iudicio,vt ſufficiat ad con-
demnationẽ.vt l.eius qui delatorẽ.ff.de iur.fiſc.nã ſi haberet vim
cõfeſsiõis extraiudicialis nõ ſufficeret ad cõdemnationem , ſed
ad torturã.vt l.capite quinto.ff.de adul.& ibi no.& hæc habẽtur
8 per doc.in d.l.quoniam intelligitur.ff.de infami. † In ciuilibus b
b cõfeſſus in iudicio habetur pro cõdemnato.vt in d.l.j.j.de cõfeſ.
ſed extra iudiciũ nõ.tamẽ illa ſufficit ad cõdemnationẽ.Et no.di
ligẽter.quia licet talis trãſigẽs habeatur pro cõfeſſo & cõuicto: ſi
tamẽ moriatur antequam cõdemnetur,iſta pœna nõ trãſit ad hę
redẽ eius.imò per mortẽ crimẽ extinguitur. caſus eſt ſingularis.
in d.l.eius qui delatorẽ . ꝗ fuit prima.l.quæ daret honorẽ Bart.in
9 ciuitate Peruſij.vt ipſe ibi refert.per quã patet † ꝙ ſi ſtatutum di-
ceret ꝙ cõtumax vel inobediẽs habeatur pro cõfeſſo,ſiue dece-
dat antequã cõdemnet,nõ põt hæres eius cõdemnari virtute ta
lis cõfeſsiõis:imò per mortẽ extinguitur.ꝙ perpetuo tene menti.
10 pro eo ꝙ habetur.in l.ij.j.de iur.cal.& in.c.j.de cõfeſ.li.vj.† Secũ
dus articulus eſt.an per trãſactionẽ vel pactionẽ factam in crimi-
nibus proceſſus irritetur & annihiletur.quãtũ ad iſtũ articulum
nõ eſt diſtinguẽdũ inter trãſactionẽ & gratuitã pactionẽ ſecũdũ
Bar.hic.ſed ſolũ an crimẽ ingerat pœnã ſanguinis vel nõ. In pri
mo caſu qa licita eſt trãſactio & pactio,dicit Bar. proceſſum in-
choatum totaliter extingui:& ſic nec iudex poteſt ipſum proſe-
qui ex officio:nec idẽ accuſator,nec alius.& hũc dicit eſſe intel-
lectũ huius.l.per neminem animaduerſum . Ex quo ſequitur ꝙ
accuſator ſentit vtilitatem in hoc.quia euitat pœnam calumniæ,
& ſimilitudinis ſupplicij:quã pateretur ſi proceſſus nõ eſſet irri-
tatus.& cogeretur ipſum proſequi,& nõ probaret.per cõſequẽs
iſtud ꝙ dicitur.in prin.huius.l.locum habet nõ ſolũ quo ad accu
ſatum:ſed etiam quo ad accuſatorem.vt accuſator euitet damnũ
tacitæ cõfeſsionis ex permiſsione trãſactionis.& accuſator pœ-
nã calumniæ:& ſic oritur exceptio dilatoria.dicit tamẽ gl.in l. ac
cuſationis.j.ꝙ met.cauſa.quòd hoc eſt verũ ſi reus ſeruauit trãſ-
actionem.ſed ſi non ſeruat,quia nõ ſoluit ꝙ promiſit accuſatori,
non tenetur ſeruare.Et illa gloſ. videtur manifeſtè probare opi.
Barto.quod proceſſus irritetur.vt ibi ipſe nota.do.Rapha.tenet
quod non irritetur proceſſus.& ita dicit ſeruari. Et ſic iudex po
terit ipſam proſequi per l. ij. j. de aboli. tum quia non eſt ali-
qua lex quæ hoc dicat quòd irritetur. tum quia hoc non vtile:
cum poſsit de nouo accuſari per alium.vt hic in gloſſ.magna cir-
ca principium.Ad quid ergo eſt vtile illum proceſſum irritari?

a ¶ Non habet locum de iure canonico.Adde gl in c.ſi quẽ pœnitet.§.præuaricator ij.q.iij.Pau. de Caſt. cõſi.cxix.inci. notãdũ ꝙ adulterium.

b ¶ In ciuilibus.Adde gloſ.in ver.ex cõfeſſione.in c. peruenit. de fideiuſ.gl.j.in c.ſi. de cele.miſ.car.zab. in c.ex literis in j.no. de diuor. Idem Car. in c.quoniam in j.no ta.de prin. Rota deci ſione.cccxxv. inci. fuit dubitatum.in no uiſ.Bar.in l.de ætate. in §.qui interrogat⁹. ff.d interrog.act.ſed in criminalibus requiritur ſententia cõtra confeſſum . vt per Spe.tit.de confeſ. in §.ij.ver.pe.

a ¶Sed trãſactio. Adde de hoc & dic vt p Fede. de ſenis. in cõſ. cclxxxv. incip. Rector eccleſiæ ſanctæ Mariæ.i ij.dub. Cur.

Sed ab opi.Bart.non recederem per illã gl.
Si verò ſit crimen ſuper quo nõ liceat trãſi
gere,proceſſus nõ irritatur.& ſic ipſe idem
iudex poterit ipſum proſequi. ſed an ipſe
idem accuſator,vel alius tertius? dic ꝙ ſic:
poſtquam tranſactio non valet: quia non
præſtat impedimentum quod de iure non ſortitur effectum: &
iſto modo poteſt intelligi.l.iij.§. pe.ff.de ſepul.vio. & quod not.
gl.in l.Iuriſgen.§.ſi paciſcar.ff.de pact. facit l.nõ quemadmodũ.
j.de agri.& cenſi.lib.x.& quod not.in l.iubemus.§. ſanè.s. de ſa.
ſan.eccle.vbi poteſt venire cõtra factum ſuum,quãdo illud non
valet.& eſt à iure prohibitum. Hoc verũ in accuſatore, quando
nõ incidiſſet in turpi.vel quia deſtitiſſet ante inſcriptionem.vt l.
quæſitum.ff.ad Turpil.Si verò poſt.& ſic incidit,tenet quia effe
ctus eſt infamis,& nõ admitteretur ipſe ad proſequendum eun
dem proceſſum:nõ propter tranſactionẽ vel pactionẽ,cum non
valeant: ſed propter infamiam quã incurrit.vt l.infamem. ff. de
pub.iud. Alius verò extraneus bene admitteretur.j.xxx.dies.l. ſi
bellorum.§.fi.ff.de accuſ.ad accuſandũ verò de nouo vbi etiam
tranſactio fuit licita,admittitur extraneus ſed non idem accuſa-
11 tor,ſi incidit in turpil.aliàs ipſe etiam admittitur.† Tertiò & vlti
mò vidẽdum eſt an ſi reus tranſegit vel pactus eſt:habeatur pro
abſoluto à crimine.& in hoc clarũ eſt ꝙ vbi tranſactio nõ eſt lici
ta,nõ habetur pro abſoluto.ſed quãdo eſt licita,quidã dixerũt ꝙ
ſi accuſator erat ille in quem fuit cõmiſſum crimen,habetur pro
abſoluto:& ſic tranſactio non ſolùm ſibi ſed cuilibet alteri præ-
iudicat.Secus ſi ille nõ erat offenſus.& ita intelligatur princi.gl.
magnæ.Cõmuniter tenetur cõtrarium.quia etiã ſi ille erat offen
ſus,licet poterit remittere ſuam iniuriã, nõ poterit remittere in-
iuriam factam reipublicæ:cum ex quolibet publico crimine du
plex oriatur offenſa.l. licitatio. §. quod illicitè. ff. de publicanis.
Quid autem ſi crimẽ erat priuatum, & agatur ex eo ad pœnam
extraordinariam corporalem, vel pecuniariã applicãdam fiſco.
iuxta no.in l.ſi de priua.delic.Iac.but.tenuit ꝙ habeatur pro ab-
ſoluto.& ꝙ priuatus poteſt eam remittere. Barto.autem contrà.
quod dic vt hic plenè per eum.

2 *¶Sententia an poſſit reſcindi per inſtrumenta de nouo reperta, & an requiratur reſtitutio in integrum? & nu.4.*
3 *Replicatio eſt inuenta ad coadunandam actionem eliſam, non autem ex toto ſublatam, ſed quando eſt ſublata, non prodeſt replicatio.*
Dolus debitoris dans cauſam liberationi, an reddat cauſam nullam ipſo iure, ſeu liberationem? & nu.5.& 7.
4 *In tranſactione reſcindenda propter inſtrumenta de nouo reperta, an requiratur reſtitutio in integrum?*
Quid in arbitramento?
5 *Tranſactio quam partes faciunt per ſeipſas, non petitur reduci ad arbitrium boni viri.*
Si pars abſtulit probationes teſtium, corrumpendo ipſos, uel minando eis quòd non teſtificentur, quòd propter eius dolum poſſit reſcindi tranſactio.
6 *Dolus, an reddat tranſactionem nullam ipſo iure?*

LEX XIX.

1 SVb prætextu.† Tranſactio non remittitur
prętextu inſtrumentorum de
nouo repertorũ, ſi fuit facta bona fide. Sed ſi reus per
dolum extorſit eam, tunc reſcinditur vel per doli repli
cationem, ſi actio nõ erat ipſo iure ſublata: vel per doli actionẽ,
2 ſi actio ſublata erat.h.d.† In tex.ibi.[iura nõ patiuntur.ſicut nec
ſententia reſcinditur per inſtrumenta de nouo reperta regulari-
ter.vt l.ſub ſpecie.j.de re iudi. nam in hoc ſententia & tranſactio
æquiparãtur.vt hic.& l.proxi.dicit tamẽ Raph. ſe vidiſſe quoſ-
dam tenentes ꝙ ſi reus abſolutus ſciebat ſe teneri, & ſic erat in
mala fide,talis ſententia poteſt reſcindi per inſtrumẽta de nouo
reperta.ſed ipſe tenebat & dicebat contrarium. propter authori-
tatem rei iud. & nihilominus lata fuit ſentẽtia contra opi. ſuam;
& malè. quia ipſe putat eam eſſe veram ſicut Deus eſt in cœlis.
Et ego puto & ſum certus. nam ego vidi alios plus errantes. ꝙ
abſolutio facta ſi actor non probauit, poteſt reſcindi etiam per
inſtrumenta de nouo non reperta. & ſic putat eam ſententiam
eſſe interlocutoriam ab obſeruatione iudicij. quod eſt falſiſſi-
mum.imò diffinitiua.vt dicit gloſſ.in authenti.qui ſemel.j.quo-
modo & quando iudex. quæ incipit.ſcilicet citatio. ad fin. & eſt
tex.expreſſus.in l.argentarius.§.cum autem.ff.de eden.quòd nõ
reſcinditur ex probationibus etiam de nouo ſuperuenientibus.

ſic parit exceptionem rei iud.In tex. ibi. [extorſiſſe.] dic ſcilicet
per indirectum:quia actor videns ſe non poſſe probare, voluit
potius tranſigere,& modicum habere quàm totum perdere: nõ
autem extorſit directò ſuadendo ſibi vel faciendo ſuaderi quod
tranſigeret,vtendo aliquo mendacio:tunc enim locum haberet.
l.actione.s.eo.ſecundùm primam lec.Azo.& in hoc differt iſta
l.ab illa.ſ.contingentia,non in deciſione iuris. In text ibi. [actio
ſupereſt.] vt quia liberauit illum per pactum.per quod actio nõ
tollitur,ſed eliditur.ſed in caſu ſequenti liberauit per acceptila-
3 tionem.† No.ergo hic ꝙ replicatio eſt inuenta ad coadunandam
actionem eliſam,non autem ex toto ſublatã:ſed quando eſt ſub-
lata,non prodeſt replicatio.& ad hoc pluries allegaui legẽ iſtam.
Item patet ex iſta.l.ꝙ dolus debitoris dans cauſam liberationi,
non reddit cauſam nullam ipſo iure: imò valet. ſiue fiat per pa-
ctum, ſiue per acceptilationem mero iure: ſed reſcinditur ex
æquitate propter dolum.gl.tamen in l.de tutela.j.de in integ.re-
ſti.videtur facere differentiam:an ſit facta per pactum,an per ac
ceptilationem.vt primo caſu reddatur nulla.ſecũdo in illo quod
videtur contra tex.iſtum qui loquitur de vtroque caſu. & tamẽ
hic patet quod liberatio facta per pactum non eſt nulla: quia di-
cit comperere replicationem.ergo pactum induxit exceptionẽ.
aliàs non eſſet opus replicatione ergo pactum non eſt nullum,
quia non potuiſſet inducere exceptionem.Super prima gl. in fi.
dic adde alium caſum ſpecialem in quo ſententia reſcindiẽ per
inſtrumenta de nouo reperta.ſcilicet in l.admonendi.ff.de iure-
iu.quando eſt lata virtute iuramenti neceſſarij.Item aliũ in cau-
ſis ſpiritualibus.vt not.Inn.in c.quia propter.de elec.Itẽ in alio.
quando eſt lata ex probationibus priuilegiatis: quæ regulariter
non eſſent ſufficientes,ſed propter priuilegiũ alicuius ſunt ſuffi-
4 cientes.vt no.Inn.in c.tua nos.de coha.cle.& mu.† Et aduerten-
dum.quia in illis caſibus reſcinditur ſententia mediante reſtitu-
tione in integ.vt in dictis iuribus:ſed in tranſactione reſcindẽda
propter inſtrumenta de nouo reperta non eſt neceſſaria reſtitu-
tio:ſed poteſt mero iure redire ad actionem primã vel ad actio-
nem de dolo.vt hic patet.& in hoc maioris authoritatis eſt ſen-
tentia quam tranſactio:quia difficilius reſcinditur ſententia. Sed
quid in arbitramento? videtur idem quod in tranſactione, cum
habeat vim tranſactionis.Bal.hic ſing.ſentit quod ſi petitum eſt
reduci ad arbitrium boni viri,in cauſa reductionis poterũt pro-
duci inſtrumenta de nouo reperta:ſicut poſſunt produci in cau-
ſa appellationis.quinimò vlterius dico.ꝙ etiam non de nouo re-
perta,ſicut in cauſa appellationis non probatũ probabo &c.vt in
l.per hanc.j.de temp.appel.Sed ſi non eſt petitũ reduci,& ſit trãſ-
actũ tempus petendi,tunc ſecus.niſi in caſibus ſpecialibus poſi-
5 tis hic in gl.& tunc mediante reſtitutione in inte.† Sed trãſactio
a quam partes faciunt per ſeipſas,non petitur reduci ad arbitrium
boni viri.quod tene menti:quia non recolo aliàs vidiſſe.plus di-
cit Bal.notabiliter ꝙ etiã ſi pars abſtulit probationes teſtiũ. cor-
rumpendo ipſos,vel minando eis quod non teſtificẽtur, habeat
locum iſta lex.& ꝙ.s.dixi vt propter dolum eius poſſit reſcindi
tranſactio:quia inſtrumenta & teſtes æquiparantur.l.in exercen-
dis.j.de fi.inſtr.In gl.ſe.in fi.dic vel ſecũdum Ia.bu.& Bar. ꝙ du
plex fuit dolus.vnus in ſubtrahendo inſtrumẽta, & pro illo daẽ
actio furti & nõ de dolo.Alius in extorquendo tranſac. & pro
illo datur actio de dolo,& non furti.ſed etiã imò videẽ ꝙ nõ fue
rit niſi vnus.ſ.in ſubtrahẽdo inſtrumẽta; ꝑpter ꝙ actor inductus
eſt ad tranſigendũ.non enim poſt tranſactionem doloſè ſuaſit ſi
bi ꝙ tranſigeret.nã tunc doc.iſti dicerent verũ.quia vẽ verior ſo
lutio.quã poſuit hic Pe.dicens ꝙ ad idẽ petendũ non põt cõcur-
rere actio de dolo cum alia actione.ſed hoc non ad idem: ſed ad
diuerſa quia actio furti datur ad pœnã.ſed actio de dolo ad in-
tereſſe:licet Bart.ipſam reprobet.ſed mihi magis placet. In gl.
fin.in prin.ibi.[licet ſit ſecus in actore.] dic quia ſi actor eſt in do
lo redditur tranſactio ipſo iure nulla.l.in ſumma.§.j.ff.de condi.
indeb.vbi dicitur quod eſt imperfecta.quod verbum ſignificat
ſubſtantiam.Si ergo vult iſta gl.quod dolus rei non reddat trãſ-
actionem nullam ipſo iure ſed dolus actoris ſic ipſo iure per iſ-
lam l.& per l.ij.s.eo.ſed per dolum actoris ſic.Ego miror de iſta
l.ij.s.eo.quæ probat quod dolus rei non reddat tranſactionem
nullam ipſo iure,nec in effectu:quia non facit eam reſcindi.ſed
iſte tex.vult quod licet non reddat liberationem nullam ipſo iu-
6 re.tamen reddit in effectu.doct.ibi non declarant. †Tu aduerte
diligenter.

ligenter.ꝙ interdum eſt ſimplex dolus rei ſine admixtiõe alicuius delicti:quia ſcit ſe nullum habere ius,ſic reſiſtit actori calũnioſè:& tũc habet locũ.l.ij.§.e.vt trãſactio ſit nulla iure, nõ in effectu.Interdũ nõ eſt ſimplex,ſed cũ admixtiõe delicti:vt qa ſubtraxit inſtr̃m propter quod extorſit per indirectũ trãſactionẽ: & ſic licet nõ reddat nullam ipſo iure,reddit tñ nullam in effectu: quia eſt duplex dolus:vnus in litigãdo & reſiſtendo per calũniã, alius in extorquendo trãſactionẽ:ſed in actore eſt hoc plus: quia etiã ſi ſit vnicus dolus tm̃.ſ.calumnioſè litigãdo, vt ſi ſciat ſe nullum ius habere,vel ex poſtfacto apparet euidenter, & tunc ipſa tranſactio redditur ipſo iure nulla:vt d.l.in ſumma.§.j. & hoc in dolo qui committit̃ nõ tm̃ re ipſa,ſed etiã aio. ſed ſi re ipſa tm̃. vt quia licet nõ foueret ius,tñ debebat fouere:tũc nec dolus rei,nec dolus actoris reddit trãſactionem nullã,vel annulãdam. de prĩo eſt clarũ:de ſcd'o eſt caſus.j.e.l.nec intẽtio.vbi creditores hr̃ditarij nullum habebãt ius agẽdi cõtra illũ qui nõ erat hr̃s: & tñ trãſactio cũ illo facta valet.& nõ reſcindit̃:quia credebat ſe habere ex aliqua iuſta cauſa.vñ nõ litigauerunt calũnioſè:& iſta nõ declarantur per doct.& ſunt neceſſaria.& Iac.But.dicit (vt refert Bar.) ꝙ dolus actoris committit̃ calũnioſè litigãdo.& tunc eſt differẽtia inter dolũ actoris,qui reddit tranſactionẽ nullã ipſo iure. l.in ſumma.& dolum rei,qui nõ reddit nullã ipſo iure, nec ĩ effectu. l.ij.§.e.Interdũ cõmittit̃ in extorquẽdo tranſactionẽ. Et tunc nõ eſt differẽtia inter dolũ actoris,& rei,ſed aduerte.quia quidã perperam intelligunt hoc modo qñ cõmittatur in extorquẽdo trãſactionem,ſicut dolus rei nõ reddit eã nullã,ita nec dolus actoris. ſed iſte intellectus eſt falſus:qa plus debet efficere dolus proximus, qui eſt qñ committitur in extorquendo tranſactionẽ,ꝙ̃ dolus remotus,qui eſt quando committitur in litigãdo per l.pe.ff. de cõdictio.ob tur.cauſam.voluit ergo dicere Iac.But.ꝙ eſt qñ committit̃ in extorquẽdo,ſicut dolus actoris reddit eam vitioſam.ita & dolus rei per iſtam l.In hoc tamẽ differentia eſt. quod dolus actoris reddit eam nullam ipſo iure:ſiue ſit commiſſus in litigãdo, ſiue in extorquendo trãſactionem.ſed dolus rei nõ reddit eam nullam ipſo iure,ſed in effectu:vt hic qñ in extorquẽdo.Pet.verò dicit ꝙ neutrius dolus reddit eam nullam ipſo iure. cum ſit cõtractus ſtricti iuris:nec facit eam reſcindi. nec illa l. in ſumma. probat contrarium,quæ opi.mihi placet.licet Bart. ipſam reprobet. Tu autem recollige ex omnibus quæ ſuprà dixi. Aut eſt dolus commiſſus re ipſa, non animo. & tunc neutrius dolus reddit eam nullam, vel annullandam. Interdum conſilio, quia ſcit ſe nõ habere ius:& nihilominus litigat calumnioſè. Et tunc ſi non ſit admixtum delictum,diſtinguitur inter dolum rei,qui nõ reddit tranſactionem nullam,nec annullandam.l.ij.§.eod.& dolum actoris,qui reddit eam nullam ſecundùm opi.glo.& Docto.vel dic non nullam,ſed annullandam ſecundùm opi.Pet.quę magis placet.Nec obſtat opi.Barto.qui dicit quòd ſi ibi non eſſet nulla,cõpeteret reo exceptio doli antequam ſolueret:quæ eſt odioſa. Et ideo ſi ſolueret,non repeteret.l.qui exceptionem.ff.de condi.inde.& tamen in l.in ſumma.dicitur contrarium quòd repetit.Nã nego quòd illa exceptio doli ſit odioſa,cum competat ex natura & æquitate:vt idem Barto.not.in l.ij.j.quod me.cauſ. Et hoc tangit Raph.& bene contra rationem Barto.Si verò ſit commiſſum in extorquendo tranſactionem.tunc dolus rei facit tranſactionẽ reſcindi ex hac l.per rationem quam ſuprà dixi. quia eſt dolus duplex.Sed dolus actoris redderet eam nullam ipſo iure ſecundùm opinionem Pet. & vt ſuprà dixi.quòd facit eam reſcindi.poteſt tamen dici quòd hic non loquitur de tranſactione, ſed de liberatione quæ facta eſt pro executione tranſactionis. Nam tranſactio eſt illa conuentio quam partes faciunt vt recedant à lite,& actor promiſit aliquid facere,& reus econuerſo. illæ promiſſiones ſiue fiant per pactum,ſiue per ſtipulationem,ſunt ſtricti iuris: ideo non redduntur nullæ ipſo iure propter dolum: ſed ope exceptionis, vel replicationis.l.dolo.infrà,de inut.ſtip. ſi poſtea actor faciat quod promiſit: quia liberet, illa liberatio non redditur nulla ipſo iure: ſed in effectu. Et ſimiliter ſi reus traderet, quia transferret dominium, ſed poſtea condiceret.vt dicta lege,in ſumma.§.primo.& hic in ſe.ver.gloſſ.ibi.[ſed cum dolus,& cætera.] † Et poſito quòd dolus redderet promiſſionẽ nullam quæ tendit ad obligandum, non ſic reddit nullam liberationem fauore liberationis.lege, Arrianus. de actioni.& obliga.ff.

2 *Si in inſtrumento dicatur actum tali die, & probetur quòd fuit factum de nocte, an reddatur inſtrumentum falſum?*

Dies naturalis xxiiij. horarum more Romano incipit in media nocte, & finitur in media nocte ſequenti.

3 *Sententia lata de nocte, an valeat?*

LEX XX.

1 NOn minorẽ. † Valet trãſactio etiam ſi fiat de nocte.hoc dicit. & idem in quolibet cõtractu.
2 †dic ſi in inſtrumẽto dicatur actum tali die,& ꝓbetur quod fuit factum de nocte,an reddatur inſtrumentum falſum? Dicit Innoc. ꝙ non:quia dies ſumitur pro die naturali.xx-
a iiij.horarum.[a] qui incipit more Romano in media nocte præcedẽti, & finitur in media nocte ſequenti.& ſi inſtrumentum diceret actum quindecim dierum, talis menſis. & probaretur ꝙ fuit actum poſt mediam noctẽ diei artificialis quintodecimo, bñ eſſet falſum:quia debuiſſet dicere ſextadecima die,quę tunc erat incepta.
3 †Quid autem in ſententia,[b]an valeat lata de nocte? docto.vi-
b dentur dicere ꝙ non. Alij dicunt contra.vt not.in c.conſuluit.de offi.deleg.mihi videtur dicendum ꝙ aut eſt lata à iudice ordinario,qui habet certum locum pro tribunali,& certas horas in quibus debet ſedere,& tunc lata extra illam horam,ſiue de die, ſiue de nocte,non valet.per auth.de iudi.§.ſedebunt. Aut loquimur in ſententia iudicis delegati,qui nõ habet certã horam, vel terminum:ſed pro libito voluntatis tam locum quàm horam ſibi deputat.& tunc valet etiam lata de nocte, dũmodo intra terminũ ſuæ iuriſditionis,& in loco honeſto.& no.j.de ſen.l.cũ ſententiã. in fi.gl.& idem in ſententia arbitrorum vel arbitratorum.

a ¶ Pro die naturali. xxiiij.horarum. Ad de Ang.& Mod.in l.ſi.C.de his qui.vt in di.Io.de Imo.I l. qua ætate.ff.de teſta.Bal. in c.ij.de ferijs.Et per Bart.in l.ij.§.fin.ff.de ver.ſign. Et verũ albeſcente ſero,de quo loquitur tex. ſing. in l.Titius.§. Lucius.ff. de li.& poſthu. attribuatur diei vł nocti. vide quod not.Bart. in l.j.ff.de manu.teſt. per illũ tex. dũ dicit, viuens moritur. Facit tex.in l. quoniam indignum.J.de teſta. Curt.

b ¶ Quid autem in ſententia. Adde Io.An. in addi. Spec.in ti.de ſen.prola. in §. iuxta in ver.quia tunc.

LEX XXI.

1 CVm ea quæ. †Plus valet quod agitur quàm quod ſimulatè cõcipitur.h.d. Et nihil aliud &c. Dubium erat hic,quia iſta x. promiſſa per aduerſarium iſtius ſcholaris,nõ fuerunt promiſſa per ſtipulationem,ſed pacto nudo.ſcholaris volebat petere,& dicebat ꝙ actum fuit in inſtrumento ꝙ eſſet emptio & vẽditio,ex qua oritur actio etiã ſine ſtipulatiõe.Certè probatoꝗ reuera fuit actum vt eſſet tranſactio,licet ſimulatè conceptum ꝙ eſſet venditio,non poterit ille ſcholaris petere illa x. voluit autem ſcholaris ꝙ inſtr̃m cantaret de venditione pro honore ſuo,qui propter ignorãtiam eius erat in caſu perdẽdi litem.vnde trãſegit pro modico:& quia verecundebatur dicere quòd tranſegerat,voluit inſtrumentum cantare de venditione.

2 *Vnus caſus in quo non repetitur ſolutum indebitum.*

LEX XXIII.

1 NEc intentio. †Solutum ex cauſa validæ trãſactionis nõ reperitur: licet nullum debitum pręceſſerit.h.d.in effectu.
2 † Et eſt vnus de caſibus in quibus nõ repetitur ĩdebitum ſolutũ: qa licet debitum ſuper quo facta eſt tranſactio, nõ præceſſerit, ipſa tñ trãſactio facit eſſe debitum.quod ex cauſa permittitur: vt à lite recedatur.Nec re vera nõ eſt ſolutũ indebitum. Et adde legẽ in ſumma.§.j.ff.de cõdi.inde.Oppo.ꝙ illa trãſactio fuerit nulla: quia ſi tu non eras hęres Archimedori, iſti creditores eius cõtra calumnioſè litigarũt.& calũnia actoris cõmiſſa in litigando reddit tranſactionem nullam ipſo iure vel ſaltem annullãdã,vt poſſit repeti datum.vt in d.l.in ſumma.§.j.Solu.vt dixi in l.ſub prætextu.licet doct.nõ tangãt,ille tex.loquitur qñ detegitur manifeſta calũ.actoris,quia vt ſciẽs ſe nullum ius fouere, de facto litem mouit & inſiſtit.hic verò nõ fuerũt in manifeſta calumnia: quia crediderũt te hęredẽ eſſe ex alia iuſta cã.& ſic nõ fuit dolus cõmiſſus cõſilio,ſed re tm̃:qui nõ habet vitiare trãſactionẽ nec ipſo iure,nec in effectu:ſiue ſit in actore:vt hic.ſiue in reo. vt in l. ij.§. e.ſcd'm vnũ intellectũ.Sed ſi fuiſſet dolus,& aio cõmiſſus diſtingueretur inter reum & actorem:vt dixi in l.ſub prætextu.

2 *Si ſoluiſti mihi centum tanquã debitor meus, poſtea agis contra me ad alia centum, tanquã debitorem tuum ex alia cauſa, & ego dicam quòd non eſt veriſimile quòd ſim debitor tuus, quia ſi eſſem tu non ſoluiſſes mihi, ſed compenſaſſes, an hoc probet me non eſſe debitorem?*

LEX XXIIII.

1 SI quidem. †Solu.partis ex cauſa tranſactionis facta inducit liberationem à toto.ſecus in confeſsione partium facta à reo.hoc dicit.& ponit caſum q quędam mulier tenebatur tibi in centum, mouiſti ſibi litem ſuper tota quantitate,poſtea veniſti ad tranſactionem cum ea pro quinquaginta quæ ipſa tibi ſoluit,& tu cõpromiſiſti eam amplius non moleſtare,tunc vis petere alia quinquaginta,dicẽdo q illa promiſsio tua debet reſtringi ad quantitatem ſolutam.contrarium reſpõdetur hic,poſtquã de alijs quinquaginta mota erat lis.vnde intelligitur tam de ſolutis quàm de non ſolutis,poſtquàm de illis mota fuerat lis. Si verò nulla mota lite venit ad te,& ſoluit tibi quinquaginta,dicẽs ſe tibi in plus non teneri,tunc licet receperis,& nil dixeris,verba illius tibi nõ præiudicant quominus alia quinquaginta petere poſſes:quia nõ videris illi,illis verbis conſenſiſſe. Sed ſi verba eſſent à te prolata,qa dixiſſes in ſcriptis vel ſine ſcriptis ipſum tibi teneri ĩ quinquaginta,tunc bene præiudicares tibi. per ea quæ habentur, & not.in l.rationes.infrà, de probat.Et tene menti hunc ſecundum
2 caſum:quia ſingularis.† Sed pone ſoluiſti mihi centum tanquã debitor meus,poſtea agis contra me ad alia cẽtum,tanquàm debitorem tuum ex alia cauſa,ego dico quòd non eſt veriſimile q ſim debitor tuus:quia ſi eſſem,tu non ſoluiſſes mihi, ſed compẽſaſſes:an illa allegatio ſit bona, vel probem me non eſſe debitorem? Dic quòd non per l.cum dos.& ibi not.per Barto.ff.rerum amotarum. Nam illa poſſunt ſimul ſtare, vt tu ſis debitor meus ex vna cauſa,& ego tuus ex altera.& q noluiſti, vel nõ potuiſti vti exceptione compenſationis: quia debitum meum erat liquidum;tuum non facit l.qui inuicem.ff.de condi. inde.

LEX XXV.

1 SI maiores. †Tranſactio vel liberatio nõ reſcinditur ex defectu cauſæ in mente retentæ & non expreſsè.hoc dicit. Ad hoc j.de cõdi.ob cauſam.l.ſi repetendi.iſtæ ll.ſequentes nihil habebant præter cauſam.vſq; ad l. ſiue apud acta.

2 *Tranſactio licet fiat ſuper lite quæ agitur coram iudice,ut ab ea diſcedatur non tamen eſt neceſſe quòd fiat coram iudice.*
3 *Si interuenit ſtipulatio,licet actor non impleuerit perfectè,nec implere poſsit tranſactionem,tamen ex tali ſtipulatione agere poteſt,& uide oppoſitiones in nu.4.ſi nõ interuenit ſtipulatio.& nu.5.& 6.*
4 *Si dimitto penes te rem meam ex cauſa tranſactionis aliquo à te recepto:nõ tamẽ transfero in te dominium,& ſi non eſt mea,an poſsis eam uſucapere uel præſcribere contra uerum dominum?*
5 *Cautio Mutiana an etiam habeat locum in contractibus, ſicut in ultimis uoluntatibus?*
6 *Reus ſi impleuit tranſactionem ex parte ſua,an poſsit reſtringere actorem ad cauendum de non agendo in futurum de iure,uel de facto?*
7 *Actor an agere poſsit contra reum non ſeruantem tranſactionem,& qua actione?*
8 *Eo caſu quo actor non poteſt agere præſcriptis uerbis ad obſeruantiam tranſactionis, an poſsit agere condictione ob cauſam ad ipſam reſcindendam?*
9 *Actor in caſu iſtius l.an poſsit redire ad primam inſtantiam,proſequendo illam in eo in quo erat tempore factæ tranſactionis?*
10 *Quæ remedia competant reo contra actorem uenientem contra tranſactionem.*

LEX XXVIII.

SIue apud acta. †Ex tranſactione facta nudo pacto actor qui non perfectè impleuit,nec implere potuit,ſed fecit quod ĩ eo eſt, agere non poteſt;ſed cõtra reum non ſeruantem tranſactionem redire poteſt ad actionem primam,ſi non eſt extincta. hoc dicit.ſecũdùm intellectum gloſſ.& Docto.Et eſt lex repetibilis: quia habet materiam ſubtilem, de qua habetur in pluribus ll.huius tit. Et ſic loquitur iſta lex ſolum in caſu quando actio prima non erat extincta.ſed l.actione.s.eodem.ſecũdùm lecturam Pil. loquitur quando erat extincta.Et cum iſta concordat etiam l.cũ proponas.ſuprà,titu.j.quæ loquitur qualiter prouidetur actori contra reum nõ ſeruantem tranſactionem.ſed l.cum proponas. ſuprà,eodem titu.loquitur econuerſo qualiter prouidetur reo cõtra actorem venientem contra tranſact.Et hic Barto.plenè colli-
2 git materiam,ponendo omnia remedia quæ dantur vtriq;.†No. in pricip. quòd licet tranſactio fiat ſuper lite quæ agitur coram iudice, vt ab ea diſcedatur : non tamen eſt neceſſe quod fiat coram iudice:quia non eſt actus iudiciarius : cum ſit contractus.bene tamen aliquando ex ea oritur tacita confeſsio,quę habet vim iudicialis confeſsionis,vt ſufficiat ad condemnandum. vt l.quoniam.ff.de infami.& vide quod no.Bald in l.bonorum.
3 j.qui admi.ad bo.poſ.poſſunt.† Item no.ibi. [nec huius rei cauſa &c.] q ſi interuenit ſtipulatio,licet actor non impleuerit perfectè,nec implere poſsit tranſact.quia promiſit non petere ſecũdum quod gl.iſtam.l.intelligunt,nihilominus ex tali ſtipulatione agere poteſt:quia ſtipulatio eſt promiſsio de ſe veſtita: & nõ indiget veſtimento rei interuentus,ſed ſi ſtipulatio non interueniſſet,non poſſet pactum nudum veſtiri rei interuentu , ſi actor perfectè implere non poteſt.& ſic eſt caſus hic de eo quod not. Bald.in l.cum proponas.s.tit.j.& ibi tetigi.& Cy.in l.j.s. de pea. & eſt etiam hic gl.mag.circa medium ibi.dum dicit. [nec ob.q
4 ſi ſtipulor &c.]quæ ponit rationem.†Item no.dum dicit[vendicatione pendente.]iſte text.ſemper allegatur,q ſi dimitto penes te rem meam ex cauſa tranſactionis aliquo à te recepto,non propterea transfero in te dominium : quia non eſt illa intentio mea,ſed ſolum à lite recedere.& hoc patet hic, dum dicit q vendicatio pendet,quia ſi remanet penes me dominiũ, ergo rei vendicatio.Ex his ſequitur q ſi res quam dimitto penes te non erat mea , ſed putabam ipſam eſſe meam illa dimiſsio vel tranſactio non eſt ſufficiens titulus,vt poſsis eam vſucapere vel præſcribere contra verum dominum:quia titulus qui non operatur trãſla. dominij,qui habetur à vero domino,nec operatur vſucapiendi conditionem,ſi habetur à non domino,& de hoc eſt glo.in l.pe. j.de vſuca.pro emp.per iſtã.l.& per.l.ſi pro fundo.j.eod. Ex iſta glo.mag.colliguntur plures opi.contra iſtum tex.qui vult quòd ſi non interuenit ſtipulatio,non poſsit agi contra reũ,vt impleat tranſactionem.primò de.l.iij.§.j.de condi.ob cauſam. vbi datur condictio ob cauſam.& gl.dicit q ibi loquiẽ in reo.hic in actore. ſed malè loquitur : quia quantum ad condi. ob cauſam non eſt differentia inter reum & actorem,ſicut enim competit reo ad repetendum quod dedit contra actorem non ſeruantem tranſactionem:vt ibi.ita & actori, vt reus ſe reponat in priſtinam obligationem,quando prima erat extincta.vt.l.ſi quis accepto. eod.
* tit.*de condi.ob cauſam.ff.* Dic ergo q illa.l.loquiẽ de actiõe orienda ex pacto nudo.illa ergo non oritur actori contra reum, nec econtrà.cum ſit eadem ratio.l.autem in cõtrarium allegata loquitur de condi.ob cauſam.quæ nõ oritur ex pacto nudo , ſed extra id quod agitur.vt in.l.ſi is qui.ff.commo. Secunda op.eſt: quia vel datur actio præ.ver.vt ſeruet tranſact.l.ob eã.ff.de præ. ver.Et gl.ſoluit duobus modis.primò q illa non oriẽ niſi ex tribus ſpeciebus cõtractuũ innominatorũ.ſ.do vt des,do vt facias. facio vt facias,ſed ex quarta ſpecie.ſ.facio vt des,non oritur act. præ.ver.l.naturalis.§.q ſi faciã.& hic fuit facio vt des: quia promiſit nunquã petere,vt ille ſibi daret.x. & ſi dicaẽ ex illo cõtractu,licet nõ oriaẽ præ.ver.oriẽ de dolo.vt ibi.& hic nõ dicitur q agaẽ de dolo.ſed actiõe prima.Rñdeẽ q illud cõtingit per accidẽs,nõ ex prima natura cõtractus.ſ.qa actio prima durabat,quę fecit ceſſare actionẽ de dolo,ſed ſi non duraret prima, ageret de dolo:gl.tñ reprobat iſtã ſolutionẽ,qa imò ille cõtractus põt dici do vt des.cum remittere ſit dare.l.ſi mulier.de cõdi. ob cauſam. Iſta reprehẽſio nõ eſt bona.quia verũ eſt hoc qñ remittitur debitum liquidũ,ſed qñ nõ eſt liquidũ,tũc remittere non eſt dare: ſed facere ,ppter aliud.tñ dicta ſolutio nõ eſt bona: quia non eſt verũ q ex facio vt des nõ oritur actio præ.ver.qñ ex facto nihil adeſt aduerſario,ſecus qñ adeſt ſaltẽ liberatio.l.cũ mota.s.eo. tit. ergo deberet hic dari actio præ.ver.qa aderat aduerſario. Soluit ergo gl.q actio præ.ver.oriẽ ei q perfectè impleuit ex parte ſua, ſed hic nec impleuit,nec implere põt: qa ,pmiſit factũ negatiuũ habẽs tractũ in futurũ.ſ.amplius nõ petere,vel moleſtare, quod implere non põt quouſq; viuit.vnde de rigore huius nõ põt dari actio præ.ver.directa:licet aliquãdo detur vtilis ex æquitate in caſu.l.cũ mota.s.eo.ſecundũ vnũ intellectum , ſed hic etiã vtilis nõ datur qa ceſſat ratio de qua ibi.& iſtã ſo.tenẽt oẽs doc.ſed tertiò cõtra iſtã op.qa põt dari modus q pfectè impleat.ſ.liberãdo reũ p acceptilationẽ.nã etiã rei vẽdicatio põt reduci in aquilianam ſtipulationẽ. & poſtea per acceptilationẽ tolli ipſo iure.vt l.& vno.§.j.ff.de accepti.& ſi poſtea agere non poterit, quia ſine actione nemo experiẽ. Quidã iſta fatenẽ, ſi per acceptilationem facta fuiſſet ſed dicũt qđ nõ fuit facta;vel melius ſi fuiſſet fctã, quia ,pmiſsio ſua de nõ veniendo cõtrà.debet intelligi nec de iure,nec de facto.vnde licet p acceptilationẽ abſtulerit ſibi potentiam

tem agendi de iure, non tamen abſtulit, nec auferre potuit potē[tiam] de facto. & ſic non dicitur impleuiſſe. Sed contra quartò, quia eſt dare alium modum ad hoc efficaciorē, vt caueat de non agendo amplius nec de iure nec de facto, quæ cautio loco implementi habetur. l. iiij. §. fi. de conditio. inſti. & l. Mutianæ de cōdi. & demon. gloſ. fatetur quòd ſi cautio iſta foret interpoſita, poſſit agere. †Et ſic innuit quòd cautio Mutiana [a] locū habeat in cōtractibus. ſicut in vltimis voluntatibus. contrarium tenet in l. j. ſuprà, de pac. in fi. glo. magnæ. & in l. iij. de cōdi. ob cauſam. Dic de hoc, vt not. in dicta l. Mutianæ. ſed quantum ad propoſitum glo. loquitur ineptè. quòd cautio locum habet in conditionibus negatiuis: nos loquimur in modis negatiuis. vnde potius diceretur cautio, quæ præſtatur de modo implendo: vt in l. quibus diebus. §. fi. de condi. & demon. An ergo iſta cautio de implendo modū habebitur pro implemēto in cōtractu tranſactionis, vt detur actio ſicut habetur in vltimis voluntatibus? gloſ. tenet quòd ſic. Bald. idem dicens quòd poſtquam aliter non poteſt impleri: debet cā ſufficere. arg. l. ſtatuli. ff. de ſtatulibe. Bart. dicit ſe nō reperire hic niſi in cōtractibus bonæfidei: vt l. inſulam. §. fi. ff. lo. Et ideò ipſe diſtinguit. quod aut tranſactio fuit facta ſuper act. bonæfidei. & tunc quia reputatur bonæfidei: vt no. ſ. eo. l. ſub prętextu. & j. de in integrum reſti. l. de tutela. quòd tūc erit vera illa gloſ. ſed ſi ſuper actione ſtricti iuris, dicit contrarium. Breuiter mihi videtur oppoſitum, quòd nō habeatur pro implemēto, nam l. inſulam. §. fi. loquitur in cōtractu nominato, ex quo oritur obligatio & actio ſtatim, etiam ante ſecutum implementum: licet obſtet exceptio quouſq; impleatur: vt in l. Iulianus. §. offerri. ff. de act. empt. ſi ergo nō poteſt impleri ex parte actoris, niſi prius impleatur ex parte rei, quia venit fiendū implemētum ex eo ꝙ reus dabit: vt ſi locas mihi opus fiendum pro centū: ꝙ de illis centum facere debeo tūc æquitas dictat ꝙ agere poſſum antequam faciam. & ꝙ cauendo de faciendo debeat ſufficere cum mihi nō obſtet exceptio. & ita loquitur ibi: non enim habeo actionem ex implemento, ſed ex ſolo cōſenſu, ſed nos loquimur in cōtractu innominato in quo antequam impleam nō eſt mihi orta obligatio, vel actio. quæ debet oriri ex implemēto: vt in l. iuriſgentium. §. j. ff. de pac. nō ſic ergo dictat æquitas ꝙ cautio de implēdo faciat mihi oriri actionē, & obligationem: nec ita faciliter fit ſicut dictat, ꝙ actionem non datam poſſit exercere ſine obſtaculo exce. hoc enim facilius fit. & hęc eſt veritas ſicut Deus eſt in coelis. Et in vltimis voluntatibus eſt eadem ratio: quia ex legato facto ſub modo, ſtatim adita hæreditate orta eſt obligatio, & actio ex teſtamento etiam ante modum impletum: licet obſtet exceptio, niſi caueatur de implēdo. & iſta nō tangūt Doct. nec ergo cautio Mutiana locū habet in caſu noſtro: quia nō eſt conditio: ſed modus, nec etiam cautio de implendo modum: quia illa non eſt ſufficiens, nec inuenta eſt vt faciat oriri act. & oblig. ſed bene eſt ſufficiēs: vt orta obliga. & actio faciat ceſſare exce. in vltimis vo. & etiam in contractibus. maximè qn̄ modus deberet impleri de eo quod debet dare reus. Et ſecundùm hoc videtur dicēdum ꝙ ſi in trāſactiōe interuenit ſtipulatio, quo caſu l. iſta vult ꝙ ex ea poſſit agi: licet actor non impleuerit perfectè, nec implere poſſit, dūmodo faciat quod in eo eſt. iſte ſaltem debet cauere de faciēdo, & implēdo in futurū. ar. d. l. inſulam. §. fi. Et ita limitatur iſte text. nec obſtat. d. §. offerri. qui vult etiam in cōtractibus īnominatis, niſi agens impleuerit. Nam ſi poteſt implere perfectè, nō admittitur ad cauēdum: ſed ſi nō poteſt, tūc ſufficit cauere: & iſta not. quia valde declarat
6 iſtam materiā. †Sed ponamus ꝙ reus impleuit ex parte ſua, nūc vellet reſtringere actorem ad cauēdum de nō agēdo in futurum de iure, vel de facto. An poteſt? illud voluit quærere glo. in ver. [non tamen poſſum cogi.] & determinat gl. ꝙ nō per l. iij. ī prin. ff. de condi. ob cau. ſed in cōtrarium. alleg. l. in bonæfi. ff. de iudic. vbi debitor in diē vel ſub cōditione tenetur cauere de dādo adueniente die vel cōditiōe. ſed iſte actor eſt debitor in diem: quia nō poteſt agere quouſq; viuit. gl. dicit ꝙ illa l. in omnibus loquitur in bonæfid. cōtractibus. nos loquimur in ſtricti iuris. hæc ſol. nō eſt bona: quia licet illa loquatur in bonæfi. tamē eſt idem in ſtricti iuris: vt eſt caſus in l. ſi creditores. ff. de pri. credi. dic ergo melius ꝙ propter illud nō ob. quia tunc non eſt verum quòd debitor in diem vel ſub conditione teneatur interim cauere quando ſuperuenit noua cauſa, quæ nō erat tempore cōtractæ obligationis: vt quia factus eſt pauper, vel dubitatur de fuga eius: vt colligitur dum dicit. [cauſa cognita.] ſed in caſu noſtro non ſuperuenit noua cauſa: & ſic nihil ad propoſitum illa l. Bene tamē dicit gl. quòd non poſſit cogi ad cauendum per illam l. iij. in princ. vbi eſt caſus: licet in ſeruitutibus realibus ruſticorum talis cautio *nō requiratur. *l. & harum. ſi ſerui. vend. quod aūt glo. dicit in vltimis voluntatibus etiam præſtari cationem. intellige vt nō poſſit cogi præciſè, ſed cauſatiuè ſi vult legatum conſequi factum ſub cōditione negatiua. & ſic nihil ad propoſitum: quia nos loquimur, an poſſit cogi præciſè, quia reus impleuit ex parte ſua. Nūc opp. gl. in ver. [nec obſt.] Nam ſi hæc eſt ratio quare actor nō poſſit agere nō interueniente ſtipulatiōe: quia nō impleuit perfectè ex parte ſua nec poteſt implere: eadem ratione nō poterit agere, etiam qn̄ interuenit ſtipulatio: licet ſit cōtractus veſtitus. cum enī ex cōtractu veſtito nō poſſit quis agere niſi impleat ex parte ſua quod implere debet. vt in d. §. offerri cuius contrariū ſentit iſta. l. circa medium à cōtrario ſenſu. ibi. [nec huius rei &c.] Gloſ. reſpōdet per breuia verba. ꝙ ex cōtractu veſtito iam eſt orta actio, & obligatio, ex prouiſione ipſius cōtractus, licet obſtet exceptio ante implemētum. Si ergo implet quatenus pōt. l. nō debet ſibi denegare actionē quā acquiſiuit ex ſua ꝓuidētia. Sed qn̄ cōtractus nō eſt veſtitus de ſui natura, licet poſſit veſtiri ex l. prouidētia, ſi impleatur ex parte volētis agere. l. iuriſgē. §. j. anteā implemētum nō eſt nata obligatio vel actio. & licet faciat quicquid pōt, lex tñ pōt ſibi ſine querela auferre ꝓuiſionem ſuā, & denegare ſibi actionē & obligationē: quia ex prouidētia actoris nō ſunt natæ. vñ non pōt cōqueri de l. ſi vult ꝙ nō naſcatur niſi perfectè impleuerit. hæc eſt intentio gl. quod tñ declara. vt ſ. dixi, vt ſaltem debeat cauere qn̄ interpoſita eſt ſtipulatio. Sed extra gl. opp. ꝙ etiā ſi interuenit ſtipulatio, nō poſſit agi ante perfectū implemētū. vt ff. de verbo. oblig. l. quicquid aſtringēdę. §. fi. Dic breuiter ꝙ ibi loquitur ī ſtipulatione cōditionali, ex qua nō oritur actio vel obligatio anteā perfectū implemētum. l. cedere diem. de verb. ſign. & ſic eſt eadem ratio qua in cōtractu innominato. nos loquimur in ſtipulatiōe purè facta, licet ſub modo: ex qua ſtatim oritur obligatio, & actio, & modus nō ſuſpendit natiuitatem earum: ſed executionē tātū, vt not. per Pet. & alios in l. cū mota ſ. e. Itē opp. in glo. de d. l. cū mota. & d. l. fi. ꝓfundo. j. eo. in quibus pōt quis agere, etiā ſi nō interuenit ſtipulatio. ſed rñdet ꝙ in illis perfectè impleuit actor. hic nō: nec implere poteſt. Et ſic in illis datur directa actio præ. ver. ſi implemētum proceſsit ab ipſo actore. ſecūdū vnum intellectū. Sed ſi potius per caſum, daretur præſcrip. verb. vtilis: vt in d. l. cū mota. ſecūdū alium intellectū. Vltimò opp. de l. ob eam. ff. de pręſcr. ver. Breuiter dic ꝙ ibi fuit promiſſum factum affirmatiuum. quod potuit expediri momēto. Ideo ſi expediatur, datur ꝑ. ver. directa: hic verò factū negatiuū, qđ nō pōt expediri momēto. ſed habet tractū quouſq;. ideo nec datur directa actio præ. ver. ſed vtilis: ſed recurritur ad actionem primā. per quā nō agetur directò ad obſeruātiā trāſactiōis. ſed potius ad ipſam reſcindēdā: licet caſualiter poſſit actor cōſequi implemētū, ſi reus vult illā euitare. ſed cōtra: qa imò datur actio de dolo. vt ſ. e. l. actione. Sol. ibi actio prima erat extincta. hic nō. Itē cōtra quod agatur conditione ob cām. vt in l. ſi quis accepto. de cōdi. ob cau. Solu. nō expedit ad hoc agere hic, quia actio prima durabat. Et poſito ꝙ eſſet extincta, nō poterat reſuſcitari ex ſolo cōtractu: quia erat rei vendicatio, quæ oritur ex translatione dominij, nō ex ſolo contractu. vt j. de rei vend. l. pen.
7 †Ex prædictis recollige, ſi quæritur an actor agere poſſit cōtra reum non ſeruantem tranſactionem qua actione? diſtingue, aut ipſe impleuit tranſactionem ex parte ſua, aut nō, primo caſu ſi interuenit ſtipulatio, poteſt agere ex illa ſtipulatione, vel certi cōdictione, ſi reus tenebatur ad pecuniam: vel ex ſtipulatu ſi tenebatur ad factum. vt ſ. titu. j. l. cum proponas. ſed ſi non interuenit ſtipulatio poteſt agere præſcr. ver. directa: ſi implementum proceſsit ab ipſo actore. vt in l. cùm mota. ſuprà eodem ſecundùm vnum intellectum, vel vtili datiua, ſi proceſsit à caſu fortuito. vt ibidem ſecundū alium intellectum, ad reſcindendam autem tranſactionem non poteſt agere actione prima, vel condictiōe ob cauſam. nec ex capite pœnitentiæ, quæ nō habet locum in cōtractu tranſactionis. vt j. eodem. l. quamuis. licet ſit contractus innominatus. nec ex capite quia reus non implet cauſam, poſtquā

a ¶ Cautio mutiana. An & quando cautio Mutiana locum habeat in contractibus. vide per Imo. & latius per do. Sozi. in l. Mutianæ cautioni. col. iiij. ff. de condi. & demon. Franc. Curt.

poteſt agere ad obſeruãtiã tranſactionis odio litiũ.vt j.eo.l.ſi pro
fundo ſi verò actor nõ impleuit, tunc aut ſtat per eum, quia põt
implere perfectè:& nõ implet.tũc nõ põt agere:etiã ſi interuenit
ſtipulatio:& tunc,repellitur ope exceptionis.vt in d.§.offerri.vel
ipſo iure,ſi ſtipulatio non interuenit, quia nulla eſt orta actio ex
pacto nudo nõ ſecuto implemento,vt in l.lege.ſ.tit.j.& in l. iuriſ
gen.§.j.ff.de pac.Si verò nõ ſtat per actorẽ quominus impleat ꝑ
fectè.ſed facit quod põt.vt quãdo promiſit factũ negatiuũ. tunc
ſi interuenit ſtipulatio,agere põt.vt in tex. dũmodo caueat. vt ſ.
dixi.licet hoc nullus dicat.Sed ſi nõ interuenit ſtipulatio.tũc age
re nõ põt præſcrip.verb.ad obſeruantiam tranſactionis,nec vti-
li,nec directa.etiam ſi liberauit reũ per acceptilationem.vt hic in
gloſ.& etiam ſi vult cauere de nõ agendo, cũ adhuc hoc nõ ob-
ſtante poſsit agere de facto,licet gl.hic & Doct. ſentiãt aliud. &
ſi eã cauiſſet,poſſet fortè procedere dictum gl.& doct.quia reus
teneret illã cautionẽ recipere pro perfecto implemento.† Sed ſi
quæritur eo caſu quo non põt agere act.præ.ver. ad obſeruantiã
tranſactionis,an poſsit agere cõdi. ob cãm ad ipſam reſcindẽdã.
Breuiter puto quòd nõ à ſufficienti partium enumeratiõe: nam
aut actio prima nõ erat extincta,& nõ expedit agere vt ille ſe re
ponat in priſtinã obligationem,cum poſsit ad eam recurrere : vt
in hac l.Aut erat extincta,& tunc aut erat talis quæ non poterat
reſuſcitari ex cõtractu partium.& idem,vt in l.cum mota.ſ.eod.
Aut poterat reſuſcitari, & tunc aut poterat agere ad obſeruãtiã
tranſactionis:& idem.quia debet ad illud agere:nõ ad eius reſciſ
ſionem.vt j.eo.l.ſi pro fundo.Aut nõ poterat agere ad obſeruan
tiam:quia non impleuit perfectè,& tunc ſimiliter de rigore iuris
non poteſt agere,vt ſe reponat in priſtinam obligationem, ſicut
non poteſt agere præ.ver.ad obſeruantiã,quãdo ambæ ille actio
nes competunt ſecũdũ rigorem iuris. & rigor iuris eſt quòd agi
non poſsit niſi agẽs perfectè impleuerit. ſed de æquitate datur
actio de dolo.& iſta æquitas oritur ex eo quòd actor fecit quic-
quid poteſt.vnde reus eſt in dolo nõ faciendo ſimiliter quod po
9 teſt.& iſte eſt caſus in l.actione.ſ.eod.† Vltimò quæritur,an in
caſu iſtius.l.poſsit redire ad actionem primam: & an poſsit redi-
re etiã ad primam inſtãtiam,proſequẽdo illam in eo. in quo erat
tempore factæ tranſa.Et dic breuiter ꝙ ſic,ſi illa inſtãtia nõ erat
perempta lapſu tẽporis,vel expreſsè renũtiet.l.ſi iſtituta. in prin.
de inoffi.teſ.ff.nec etiam per extinctionem actionis:quia ipſa nõ
erat extincta,ſed ſi quoquo mõ extincta eſſet quod qñ ſit, dixi in
l.ſi diuerſa.ſ.eo.tũc haberet inchoare nouam inſtãtiam. vt in illa
l.ſi diuerſa.in fi.Ex his apparet ꝙ ad tempus potuit iſte reus pur-
gare moram ſuam,& offerre ꝙ promiſit, vt euitet actionem pri-
mam.Nam in gl.fi.ſunt opi.ſed dic ꝙ ſi actor inchoauit nouam
inſtãtiam ſuper veteri actiõe, tũc auditur vſq; ad cõteſtationem
litis ſuper noua inſtãtia,vlterius nõ.per l.ſi inſulam.de verb.obl.
Si verò proſequitur inſtãtiam primam,aut tẽpore trãſactiõis nõ
erat adhuc lis cõteſtata & idem:quia cõteſtatio facta poſt morã
recludit facultatẽ purgãdi moram.vt in iſta. Aut erat iam cõte-
ſtata,& tũc auditur vſq; ad ſentẽtiam excluſiuè:vt not.j.e.l. ſi ma
ior annis.per Pet.nam mora commiſſa poſt cõteſtationẽ purgat
vſq; ad ſñiam:poſt ſentẽtiam verò nõ admittitur ad moram pur
gãdã,quãdo vnum eſt in obligatiõe,aliud in ſolutiõe ex cõtra-
ctu partium.ſed ſi ex l.diſpoſitiõe,tũc bñ admittit quouſq; cõue-
niat actiõe iudicati.vt ff.de pet.hær.l.Item veniũt.§. Idem rectè.
& adde quod no.i l.ſi qñ.§.hęres.de leg.j.per Bar. & de ſol.l.ſi qs
10 ſtipulatus fuerit.x.in melle. † Quę autẽ remedia cõpetãt reo cõ
tra actorem veniẽtem cõtra trãſactionem. Dic,vt j.eod.l.vbi pa-
ctum.& l.ſi quis maior.& ſuprà eodem l.cum proponas.

1 *Tranſactio generalis,ſeu generalis quietatio facta ex cauſa tranſactionis,an extendatur ad omnia etiam ignorata: & de quibus non fuit cogitatum.*

LEX XXIX.

1 SVb prætextu. †Generalis tranſactio nocet
in omnibus quæ poſſunt in-
cludi ſub actiõe intẽtata,ſi pręceſsit generalis petitio,
& ꝓſecutio generalis:& illa fuerit ignorata. hoc dicit.
vſque ad ver.[error.] Sed ſi præceſsit ſpecialis petitio,reſtringi-
tur ad illam tãtùm.vt in l.ſi de certa.j.eo.ſimiliter ſi præceſsit ſpe-
cialis proſecutio,licet petitio fuerit generalis.Et ita ĩtelligo.l.age
cum Geminiano.ſ.eod.licet gloſſ.videantur intelligere illã quã-
do præceſsit petitio ſpecialis, & tunc l. ſi de certa.nihil adderet.
Vnde præcedens verior eſt : & illæ ll.habent materiam peri-
culoſam:quia eſt quotidiana,& pauci habent præ manibus. vn-
de de facili incidunt in errorem.Et debet hic poni caſus in gene
rali vel vniuerſali actione tutelæ,vel nego.geſt. mota contra tu-
torem vel curatorem per quendam pupillum,cuius pater diuer
ſas negotiationes exercebat , & tutor eas continuauit. vel quia
habebat bona in diuerſis locis,& tutor omnia adminiſtrauit in
vna negotiatione,vel bonis ſitis in vno loco. tutor damnificauit
pupillum in centum,& pupillus hoc ignorabat,quia erat occul-
tum,dedit libellum generalem , petens reddi rationem admini-
ſtrationis,& reliqua de omnibus quæ ille geſſerat , faciendo de
omnibus mentionem , excepto de illo damno quod ignorabat,
& poſtea facta eſt proſecutio ſimiliter generalis , computando
& ſpecificando de qualibet negotiatione , & de quibuſcunque
bonis,non tantum de illo damno , & finaliter tranſegit cum tu-
tore pro centum,& ipſum liberauit ab omni eo in quo ſibi tene-
tur , vel teneri poteſt ratione adminiſtrationis tutelæ. poſtea ſi
vellet pupillus quondam agere ad alia centum,de quibus nullã
habuit notitiam,nec facta eſt mentio,dicitur hic quod non po-
teſt:quia illud damnum includebatur in actione propoſita.ideo
ſibi imputetur,ſi non credebat vel ignorabat,quòd trãſactio ge
neralis non extenditur ad hoc debitum ignoratum. vnde ſicut
tranſactio non reſcinditur propter inſtrumẽta de nouo reperta.
vt in l.ſub prætextu.ſuprà eod. ita nec propter ſpecies de nouo
2 repertas.†Sed contra extra gl.opp.in fi.primæ gl. Diſtingue ſic.
quæritur an generalis tranſactio,ſeu generalis quietatio facta ex
cauſa tranſactionis,extẽdatur ad omnia etiam ignorata , de qui-
bus non fuit cogitatum? Dic quòd aut fuit propoſita ſpecialis
actio,& tunc non extenditur ad ignorata.l.cum aquiliana. & l.
cum tutoribus.§.fin.ff.eod.tit.ſecundùm Doct. quod tamen li-
mito,niſi ratio recti ſermonis non patiatur reſtrict.quia apparet
ex verbis tranſigentium quòd voluerunt eam extẽdi ad omnia
ignorata.quod fieri poteſt.argumentum in l.qui iure militari. ff.
de teſta.milit.iuncta l.pluribus.ff.de accep.& not.per Bart.ſ.eo.
l.ſi diuerſa aut fuit propoſita actio vtilis,puta tutelæ, vel nego.
geſt.vel pro ſocio.ff.pro ſoc.l. pro ſocio arbiter. pro redditione
communis adminiſtrationis,& reſtitutione redditorum , in qua
adminiſtratione erant plura negotia diuerſa.& tũc ſi petitio fue
rit generalis:quia petijt reddere rationem omnium adminiſtra-
torum,& omnium negotiorum, & etiã proſecutio fuit genera-
lis:quia de omnibus fuit facta mentio & computatio. & ſimili-
ter tranſactio,& quietatio fuit generalis,quia pro x. quæ recepit
liberauit eum ab omni eo in quo ſibi teneretur ratione admini-
ſtrationis,& tunc liberatio extenditur ad omnia etiam ignora-
ta.& iſte eſt caſus huius l. Nam poteſt eſſe quòd in vno nego-
tio vel adminiſtratione de qua facta erat mentio in proſecutio-
ne , tutor dederat aliquod damnum quod pupillus ignorabat.
& tamen cenſetur ab illo liberatus : quia licet pupillus de hoc
non cogitauerit in ſpecie , cenſetur cogitaſſe in genere : quia in-
cludebatur ſub actione propoſita ſecundùm Pe. & alios. hoc
fallit quando interueniſſet dolus tutoris in occultando , & ex
hoc remaneret in lucro , ſi cenſeretur ab illo liberatus.& iſte eſt
caſus.in l.tres fratres.ff.de pac. Altero autem deficiente , quia
non interuenit dolus in occultando , & poſito ꝙ interuenerit,
non tamen aliquid ex eo adeſt ipſi tutori,licet adſit ipſi pupillo
quem tutor damnificauit ſine ſuo lucro.nam tunc cenſetur ab il
lo dolo liberatus.vt no.glo.fi.in l.actione ſuprà eo, licet ſecus in
vltima voluntate.l.Aurelio.§.Caius.ff.de libe. leg. Fallit enim
quando facta eſſet tranſactio ſuper his quæ dependent ex teſta-
mento vel codicillis,non viſis vel cognitis verbis eorum. nam
hæc ſpecialis tranſactio poteſt valere.vt l.de his.ff. hoc tit. ergo
nec includitur ſub generali.vt in ſimili notat glo.l.j.circa princi-
pium.in glo.quæ incipit argumentum triplex.ff.de offi. eius cui
manda.eſt iuriſdi.Si verò alterum triũ prædictorũ fuit ſpeciale,
tunc generalis tranſactio reſtringitur ad illud,ſiue fuerit ſpecia-
lis petitio.vt j.e.l.ſi de certa.ſiue fuit ſpecialis proſecutio.licet pe
titio ſit generalis.vt in l.iij.ſ.eo.ſecundũ vnã lecturam.Et hæc lo
cum habent etiam in ſententia,hoc ſaluo ꝙ quando petitio fuit
generalis,& proſecutio ſpecialis : ſententia generalis mero iure
facit præiudicium in omnibus contentis in petitione : licet ope
exceptionis reſtringatur ad illa tantùm de quibus fuit facta pro-
ſecutio.vt j.de iudi.l.licet.ſed tranſactio generalis quando pro-
ſecutio fuit ſpecialis, ipſo iure non præiudicat niſi in proſecu-
tione

ſone ratione diuerſitatis.dixi in dicta l.age.quia in dicta ſenten-
tia habetur reſpectus ad petitionem mero iure.vt in l.vt fundus.
ff.cõmuni.diuid.nõ ſic in tranſactione.Prædicta vera quòd fiat
reſtrictio in dictis caſibus,ſi ratio recti ſermonis hoc patiatur:alias
ſecus.vt dixi in primo caſu.& nota.in dicta l.ſi de certa. Cætera
dic vt ibi dicam,per quæ ſupplebitur materia huius l.

Error autem. Iſte ver.eſt dubius,& principaliter legi-
tur duobus modis ĩ gl.primo vt veniat
ad reſtrictionem & limitationẽ regulæ poſitæ in prin.l. dum illa
vult ꝙ generalis tranſactio extendatur ad ignorata:quia nõ ſem
per hoc eſt verũ.ſed fallit in caſu huius ver.Et ſecũdũ iſtam lect.
verba hic dirigũtur ad actorẽ,qui propriè dicitur trãſigere.Alio
modo loquitur per cõtrarium,vt veniat ad ampliationem regu-
læ,vt locum habeat etiam in caſu huius ver.Et tũc verba dirigũ
tur hic ad reum.Et dum in fine dicit.[nihil poteſt nocere.] debet
intelligi.ſ.quominus generalis quietatio extẽdat etiam ad igno-
rata:vt in regula poſita in principio.& ſic iſtæ lecturæ de directo
ſuuicem cõtrariantur. Et prima lect. exemplificatur in gl.tribus
modis.Secũda verò vno tantùm ſecũdùm primum modum. h.
1 dicit.†Quòd generalis trãſactio tũc extẽditur etiam ad ignora-
ta, qñ illa includebatur in generali petitiõe tempore trãſactionis
quia tutor erat debitor in illis:ſed ſi tunc debitor nõ erat, ſed in-
cœpit eſſe debitor per trãſactionem factam,tũc ad illa nõ extẽdi
tur generalis trãſactio.nõ enim poteſt videri liberatus tutor per
generalia verba ab eo,in quo tempore trãſactionis nõ tenebatur:
ſed incœpit poſtea teneri.puta quædam res pupilli tempore trãſ-
actionis nõ erat penes tutorem,licet putaretur eſſe,ſed erat penes
quẽdam tertium,ſine dolo & culpa tutoris. Certè nõ tenebatur
tutor ad illius reſtitutionem. Vnde ab illa videtur liberatus. ſed
ſi poſt trãſactionem res peruenit ad eum, tunc ratione nouæ poſ
ſeſsionis:& ſi ex noua cauſa incipit teneri, ſaltem actione reali,li
cet ibi nõ ſit obligatio,poteſt ergo cõueniri rei vẽdicatione,non
obſtante trãſactione generali, quæ nõ extẽditur ad futura. Et
ſic nõ obſtat regula poſita in principio quæ debet intelligi in his
ad quæ tenebatur tutor tempore trãſactionis.Alio modo exem-
plificatur ecõuerſo,ꝙ tempore trãſactionis res erat penes ipſum
tutorem.& ſic tenebatur,ſed pupillus putabat eſſe penes tertiũ.
Et dicitur idem ꝙ ad iſtã rem non extenditur trãſactio,& poteſt
vẽdicari ſed tunc obſtat regula poſita in principio.l. ſed dic hoc
exemplum debere reſtringi ad cauſam, qñ ipſe tutor occultabat
p l.tres fratres.ff.de pac.aliàs non poſſet ſuſtineri.vel dic vt in ſe-
quẽti exemplo.& in iſtis duobus erat error circa poſſeſsionem,
quam pupillus putabat eſſe penes vnum,& erat penes aliũ. Sed
quia hoc videt improppriare text. dum dicit.[circa proprietatẽ.]
Ideo gl.ponit tertium exemplum. quãdo in poſſeſsione nõ erat
error,quia res erat penes tutorẽ,& pupillus hoc ſciebat, ſed erat
propter errorem,quia pupillus credebat rem nõ eſſe ſuam:& tñ
erat.dicitur hic quod ꝑpter iſtum errorem non præiudicat ſibi
tranſactio quominus poſſet illam vendicare, ſed tunc contra de
regula poſita in prin.Solu.& tene menti illa debet intelligi in his
quæ non poterãt à tutore vẽdicari,ſed peti actione perſonali: vt
damna à tutore illata.ſed quó ad ea quę poterãt vendicari:quia
erant pupilli,generalis tranſactio non extenditur.p l.non ſolùm.
in ſi.§.ſi heres.& ibi vide Barto.in l.fin.§.Titia.& l. Aurelius.§.
Mæuia.ff.de lib.leg.quod perpetuò tene menti.& aliam ſecun-
dam lecturam principalem proſequere. Et defende vt hic per
dominum Bartolum.

a *An quis poſſit allegare turpitudinem ſuam?*

LEX XXX.

1 TRanſactione. †Qui aliquẽ induxit per do-
lũ ad trãſigendum,non poteſt
petere trãſactionẽ reſcindi occaſione ſui doli:quia ſuã
turpitudinem allegaret. hoc dicit. Ille ergo poteſt hoc
petere qui paſſus eſt dolum.vt s.eo.l.ſub pretextu.nõ aũt qui do
lum cõmiſit:vt hic,& ſic eſt in electiõe dolũ paſsi:an velit reſcin
dere vel ſeruari.vt not.in l.elegãter.in prin.ff.de dolo.& hoc ĩ gl.
2 †Et de iſto articulo,an poſsit qs allegare ſuã turpitudinẽ.a Vide
1 plenè p Bar.ĩ l.iuſiurãdũ qđ ex cõuẽtiõe.§.fi.cũ ſeq.ff.de iureiu.
adde ĩ c.iter dilectos.extra de don.& qđ ĩ c.cũ M.de cõſti. extra.

1 *Verba generalia quando debeant generaliter intelligi, & generaliter operari, & quando debeant reſtringi?*

3 *Tranſactio generalis,an extendatur ad aliam tranſactionem ſuper eadem re.*

LEX XXXI.

1 SI de certa. †Generalia ver
ba trãſactiõis re
ſtringũtur ad rem & cauſam de
qua litigatur,& vltra nõ extẽdũ-
tur.hoc dicit iſta l.quæ ſemper allegat̃. qđ
eſt verum.niſi alia ſit illis cõnexa, quia tũc
b etiam ad illa extẽditur.b glo.eſt ordi.in c.ac
cuſatus.de hære.lib.vj. ſuper verbo iudica-
ri.& etiã extẽdũtur ad acceſſoria.vt ad pœ-
nam,vel fructus.vt in l.ij.ff.ſi quis caut. &
pone caſum ꝙ tenebaris mihi ad diuerſas
quãtitates.& diuerſis cauſis,egi cõtra te ad
cẽtum,quæ mihi tenebaris ex cauſa mutui
& trãſegi pro quinquaginta,et promiſi à te
nil amplius petere.iſta verba poſſunt intel
ligi.ſ.ex cauſa mutui in libellum inducta.
Item poſſunt intelligi generaliter ex quacũ
que alia cauſa,cum dicitur hic,ꝙ intelligũ-
tur primo modo: quia cum trãſactio fiat ſu
per re dubia & litigioſa:verba iſta debẽt re
ſtringi ad illam cauſam de qua litigabat̃,nõ
autem debẽt extẽdi ad alias de quibus nul-
lum erat litigium.licet de proprietate ipſo-
rum poſſet etiam alias comprehẽdere. & ſe
cũdũ hoc fuit ꝓpoſita actio ſpecialis, & nõ
extẽditur ad alias etiam quæ ſciebat̃, & de
quibus fuit cogitatum.& hoc differt à l.ſub
prætextu,quę loquit̃ etiã de illis de quibus
fuit cogitatum:poteſt etiam intelligi quòd
fuit ꝓpoſita actio vniuerſalis, tamẽ nõ vni
uerſaliter,vt cum tutor geſsiſſet plura nego
tia intra ciuitatem,& extra fuit petita ratio
adminiſtrationis de geſtis intra ciuitatẽ, &
dicas idem:cum nõ videatur liberatus à ge
ſtione extra ciuitatẽ habẽs cauſam claram.
2 Veniamus ad gl.† In gl.ibi.[in trãſactiõe.]
dic ar.in l.j.§.generaliter.ff.de leg.præſtan.
vbi generalia verba generaliter debẽt intelligi.Gl.nõ ſoluit illud
cõtrarium,ſed tu ſolue.quia illud eſt verum,quoniam nõ ſubeſt
alia cauſa propter quam debeat fieri reſtrictio magis ad vnã cau
ſam,quàm ad aliã.prima cauſa teneris mihi ex diuerſis cauſis ad
diuerſas ſentẽtias,liberaui te p pactum gratuitum animo donã-
di ab omni eo in quo mihi tenebaris,certè tũc ab omnibus vide-
ris liberatus.ſed ſi ſubeſt alia ſpecialis cauſa propter quã debeat
fieri reſtrictio:vt quia ſoluiſti mihi ex vna cauſa: & ego liberaui
te ab omni eo ĩ quo mihi teneris,certè debet intelligi.ſ.ex illa cã.
quia optimè poteſt fieri hęc reſtrictio ſalua ratiõe recti ſermonis
vt in l.ſi ex maiore.& ibi no.p Cy.j.de except.Idem ſi litigiũ erat
tãtùm ſuper vna cauſa,& ſuper alia peruenimus ad trãſactionẽ:
vt hic,ſed ſi nõ poſſet fieri reſtrictio ſalua ratione recti ſermonis:
vt quia dixiſſem libero te ab omni eo in quo mihi teneris ex qua
cũq; cã,quæ dici vel cogitari poſſet,tũc ab omnibus eſſes libera-
tus per l.pluribus.ff.de accep.Sed opp.de notatis per gl. in l. oẽs.
§.Lucius.ff.de pac.quæ dicit generalia verba debere generaliter
operari, etiam ſi ſint apposita iuxta aliquã ſpecialitatem ex qua
poterãt reſtringi.Sol.glo.dic hoc verum in pacto liberatorio &
gratuito:nõ ſic in trãſactione non gratuita,quod etiam tenet hic
Cy.in antiqua ſcriptura.ſed Gul.de Cu.dicit,quòd etiam pactũ
gratuitum reſtringitur quãdo poteſt reſtringi per l.quã hic alle-
gat gloſſ.in fi.s.l.fi.§.Idem quæſijt.ff.de cõdi.inde.& l.Aurelius.
§.ſtichum de lib.leg.& Cy.idem tenet hic in addi. vnde non eſt
fienda in hoc differẽtia.ſed ſolùm in eo, an generalia verba poſ-
c ſint reſtringi ſalua ratione recti ſermonis ad ſpecialem cauſamc,
cuius occaſione ſunt prolata:& tunc reſtringuntur.aut nõ pote-
rant reſtringi,& tunc ſecus,& ita erat in illo.§.Lucius.ſi bene in
ſpiciatur.& hoc tenet hic Bart.In gl.fi.notandum eſt quòd text.
huius.l.determinat generalem trãſactionem nõ extẽdi ad aliam
3 rem quàm ad illam ſuper qua fit trãſactio &c.† Gloſſ.quærit an
extẽdatur ad aliam trãſactionem ſup eadem re, vt ſi primò fuit
petita actione perſonali tanquam debita.& ſuper ea tranſactum
poſtea vult actor eam petere actione reali rei ven.An ſibi obſta-

a ¶Allegare ſuam tur pitudinẽ.Adde Bart. in l.j ff.de iureiu.doc. in l.j.C.de lib. cauſa. gl.& doc. in c. ex te-nore.de conce. præb. Doc.in c.tertio loco. de ꝓbum.& vide bar. in cõſ.cxiiij.Et an il-le qui cõmiſit ſimu-latione in contractu poſsit illam allegare ad ſui commodũ.vi-de Fran.Are.in conſ. xcvj.Pet.de Anch.in conſi.ccxix. Et vide ad materiã gl.et doc. in l.ſi ſeruus plurĩũ. §.fi.ff.de le.j. & adde ꝙ vbi tractat̃ de fa-uore aĩæ permittitur allegatio turpitudi-nis.vt per gl.in c. in-ter dilectos. de dona. & gl.fi.in c. cõſtitu-tus de tranſact. & in c.ex tenore.de teſ. Et vide Felin.in c.Iator. col.j.de re iudi.& ibi per eũ habes multos caſus in quibus quis auditur allegãdo tur pitudinẽ ſuam.Fran. Curt.

b ¶Etiã ad illa exten-ditur. Adde Ang. & Io.de Imo.in l.qui ro mę. in §. duo fratres. ff.de ver. obl.Iaſo.in l.j.§. eod.

c ¶Specialem cauſam. Ad quæ extendatur tranſactio generalis vide per Alexan.de Imo.in conſi.xliij.co. iij.ante fin. in primo vol.& in cõſ.xj. col. v.in ſecundo li. Cur.

bit exceptio tranſactionis? Cōſtat enim quod exceptio rei iud. ſu
per prima actione nō obſtabit in alia actione. vt in l. cum quęrit.
cum ſequēti. ff. de excep. rei iud. vnde eodem modo dicūt quidā.
& bene, nō oſtare exceptionē tranſactionis. & hic eſt caſus in l. ſi
ita quis. §. fi. ff. de ver. obl. ſed gl. ſecundū Vgo. determinat cōtra-
rium ꝙ aliud eſt in trāſactione quæ procedit ex conſenſu partiū,
vt extendatur ad aliam actionem: ſed ſententia fertur cōtra inui-
tum: vnde nō ſic extēditur. & probat gl. tribus rationibus, q̄ oēs
hic reprobantur ꝑ Docto. poſſet autem procedere determinatio
gl. ſi libellus fuiſſet generaliter conceptus, & non fuiſſet oppoſi-
tū: quo caſu ꝓcederet & cōprehenderet omnes actiones ex qui-
bus res poſſet peti. vt in l. fi. j. de anna. excep. Ideo tranſactio tunc
cenſeretur facta ſuper omnibus actionibus. ſicut in caſu. l. ſub p̄-
textu ſpecierum. s. eo. qn̄ fuit ꝓpoſita actio vniuerſalis: quia cen-
ſeť ſuper omni ſpecie quæ poterat ſub ipſa cōprehendi. & ita poſ
ſet procedere prima ratio quæ fundať ſuper iſta l. ſed ſi eſſet pro-
poſita ſpecialis actio, nō pōt facere præiudicium in aliā quę ſub
illa nō comprehendatur. ſicut nec in caſu huius l. quā ad aliam
rem vel ad aliud quā deductum ſit in iudicium. nec obſtat. l. ſti-
pulatio iſta. §. quæſitum. quē gloſſ. ſecunda allegat. quia in ſtipu-
latione habere licere interpoſita ſuper contractu venditionis ex
quo deť euictio, ideo venditor nō poteſt venire contra, etiam ex
iure de nouo ſuperueniente: ſed poteſt repelli per exceptionem
quē de euic. tenet act. vt in vendicantem. ff. de euic. etiam ſi non
promiſiſſet habere licere. Ideo illa promiſſio intelligitur ſecūdū
naturam contractus. vt in l. ſi ſtipulatus ff. de vſuris.

2 *Appellatio uel petitio reſtitutionis in integrum, quòd ſuſpendat ſententiam, & an eam extinguat? & hoc ex futuro euentu apparebit.*
Super ſententia quæ fuit in dubium reuocata, poteſt fieri tranſactio.
3 *Quid ſi non reuocetur in dubium, ſed actor rei renuntiauit, & quid ſi nouetur? & nu. 5.*
4 *Non ualet compromiſſum uel tranſactio facta ſuper eo de quo habeo inſtrumentum, quod habet executionem paratam, ſi contra tale inſtrumentum non poteſt opponi aliqua exceptio ex forma ſtatuti ad impediendum executionem.*
5 *Vbi reprobatur tranſactio poſt rem iudicatam, cenſetur reprobata & quælibet eius ſpecies.*
A quo remouetur genus, & quælibet eius ſpecies.

LEX XXXII.

1 SI cauſa cognita, †Super eo quod eſt iudica
tum nō poteſt tranſigi: ſed
bene poteſt iudicatum per acceptilationem remitti: &
ſi non eſt remiſſum, poteſt executioni mandari. hoc di-
2 cit. In text. ibi. [ſuſpenſa non eſt.] Nota ergo ꝙ † appellatio vel pe
titio reſtitutionis in inte. ſuſpendit ſententiam. Sed alibi dicitur
ꝙ appellatio extinguit ſententiam, vt in l. j. in fi. ff. ad Turpil. bre-
uiter dic ꝙ ex futuro euentu apparebit an fuerit extincta vel ſu-
ſpenſa: quia ſi appellans nō proſequitur appellationem, rata ma
neret ſentētia. Ideo apparet eam non fuiſſe extinctam: quia ſi fuiſ
ſet extincta, nō reſtitueretť. vt in l. quę res. §. aream. ff. de ſol. Sed ſi
proſequereť appľonē, & cōfirmareť ſentētia. tunc apparebit fuiſ
ſe extincta: quia nō poſſet agi ex prima. ſed ageť ex ſecunda con
firmāte. vt in l. furti. §. j. ff. de infami. & multò fortius ſi fuiſſet re-
uocata, interim actio dicitur ſtare in pendenti, & futurus euen-
tus declarabit. ita debet intelligi iſte tex. facit l. j. §. ſi pēdeat. ff. ad
mace. In text. ibi. [fruſtra tranſigi.] quia res finita per tranſactio-
nem ſecundùm Cyn. & quia res effecta eſt liquida, & tranſactio
non fit ſuper liquido, ſed ſuper dubio. vt in l. j. ff. eo. Secus ſi ſnīa
foret in dubium reuocata, quia fuiſſet dicta nulla. & ſuper hoc
fertur iudicium vel litigium, vel ſi peteretur annullari ꝓpter ali-
quam cauſam. nā tunc valeret tranſactio. vt in l. poſt rem. ff. eod.
3 tit. † Sed oppo. fortiter: nam licet actor habeat pro ſe ſententiam
quæ non reuocetur in dubium, poteſt illi ſententiæ renūtiare ſi
vult. vt patet hic in ver. [proinde.] & ex his quæ no. in l. duobus
de excep. rei iudi. Quæritur ergo quare nō valet tranſactio cum
per eam videatur ſententiæ renuntiatum. De hoc nunquam fui
bene clarus, nec reperio aliquem docto. bene declarantem. vnde
pro nunc dico. l. iſtam cum ſimilibus habere locum in duobus
caſibus. Primus eſt ſi ille cōtra quem ſentētia eſſet lata negaret
ipſam ſententiam calumnioſè: & ille qui pro ſe habebat eam, nō
poterat ipſam oſtendere. ideo venit ad tranſactionem, & ſic non
præſumitur voluiſſe renunciare ſententiæ: ſed ex quadam ne-
ceſſitate tranſegiſſe. Si ergo poſtea peruenit ſententia ad manus
eius, poterit dicere tranſactionem nullā, quia facta poſt rem iud.
non ob. ꝙ calumnia vel dolus rei reſiſtentis nō reddat trāſactio-
nem nullā. vt no. s. eo. l. ij. quia fallit qn̄ contra eū lata eſſet ſenten
tia, & per calumniam eam negaret, & illud voluit gl. in d. l. poſt
rem. & eodē modo pōt intelligi. l. j. j. qn̄ prouo. non eſt neceſ. vbi
dicitur non valere ſecundā ſententiam latam contra primam, vt
intelligatur etiam ſi lata ſit in diuerſa inſtātia, & pro illo qui pri
mò calumnioſè negabat, quia non poterat probare deuentum
eſſe ad ſecundū iudicium, & ille intellectus eſt rationabilis, &
ſingularis. Secundo modo poteſt intelligi quando non negaba-
tur ſententia, vel ſi negabatur, poterat de facili oſtendi: & tunc
obſtat contrariū, quod non reperio ſolutū, niſi ex quibuſdā ver-
bis quæ no. Bal. refert. s. eod. l. ſi diuerſa. qui dicit ꝙ poſt ſenten-
tiam quæ tranſiuit in rem iudicatam fiat cōpromiſſum, quod ha
beat vim tranſactionis. ita demum ſi fuit dictū non obſtante ſen
tentia. nam tunc videtur ſententiæ renuntiatum. aliàs ſecus. iſte
eſt ſingularis intellectus per quē declaratur illud quod habetur
in c. expoſita. de arbi. & etiā per Docto. hic qui dicūt non valere
4 compromiſſum factum ſuper eo. quod eſt iudicatum. † Nā in-
tellige ſicut dicit Bal. niſi fuerit dictū, non obſtāte iudicato. Te-
ne menti, per hoc etiam dicit Bar. hic nō valere compromiſſum
vel tranſactionem factam ſuper eo de quo habeo inſtrumentū,
quod habet executionem paratam: cum habeat vim ſententiæ.
quod dictū poteſt procedere, ſi contra tale inſtrumentū non po-
teſt opponi aliqua exceptio ex forma ſtatuti ad impediendā ex-
ecutionem. nam tunc habet ſimilitudinē cū ſententia, poſtquam
non poteſt opponi excep. vt l. peremptorias. j. ſen. reſcin. nō poſ.
Sed ſi tale ſtatutum non eſſet, tunc poſito ꝙ haberet executionē
paratam. & ſic non oporteret dare libellum, vel litem conteſta-
ri. attamen in tali executione poſſunt obijci omnes exceptiones
quæ poſſent obijci in iudicio ordinario ante latam ſententiam.
extra ea quæ no. per Bar. in l. j. in fi. ff. de leg. ij. & in l. j. ff. de eden.
& etiam in l. j. ff. de præto. ſtip. ideo non haberet vim ſentētiæ. &
poſſet tranſigi, & compromitti. Tene menti: quia hoc declarat d.
Bar. quia ſi in dubio eſſet falſum quod ſic ſimpliciter intellige-
5 retur vt loquitur. † In tex. ibi [peremiſti.] non tranſigendo, ſed li
berauit remittendo, quia ſi per viam tranſactionis fieret, non va
leret: quia ſicut non valet tranſactio, ita nec acceptilatio. & hoc
voluit gl. ſuper illo verbo, & bene. iſto ergo caſu qn̄ ex mera libe
ralitate perempta eſt actio per acceptilationem, etiam debitum
eſt extinctum. Sed ſi actor ſolū nouaret ſtipulationē reo quod
ſibi debet virtute ſententiæ, tunc actio iudicati eſſet extincta, &
officium iudicis nobile quo poterat peti executio, nō tamen eſt
extinctum debitum: quia poteſt peti ex hac ſtipulatione inter-
poſita animo nouandi. ſed tunc non poſſet peti executio iſtius
ſtipulationis, ſed deberet agi ordinariè dato libello. ideo ſuper il-
lo poſſet tranſigi, & compromitti, per id quod habetur & no. in
l. minor xxv. ann. cui fideicō. ff. de mino. quia talis actio non eſt
adhuc indubitabilis, quouſq; ſuper ea lata eſſet ſentētia. per prę
dicta patet illum ver. [ſed non.] limitare principium legis. licet
quidam contra voluerunt. vt illud quod dicitur in prin. non va
lere tranſactionem poſt rem iud. procederet niſi facta ſit pro ac-
quiren. ſtip. & accep. glo. tamen tenet contra. & bene: quia cum
ibi reprobetur tranſactio poſt rem iud. cenſetur reprobata quæ-
libet eius ſpecies. iſta glo. ſemper allegatur ad hoc ad quod facit.
l. j. §. quod ait. ff. de calū. & l. j. in fi. ff. de ſuis & legi. & j. de vſuris
rei iudi. l. fi. in fi. in quibus habetur quod à quo remoueť genus,
remouetur etiam eius ſpecies. & vide Bart. in l. Iuriſgentium. §.
ſed ſi fraudandi. ff. de pac. ſed an tunc valeat acceptilatio iure pa
cti. videtur quod ſic. vt in l. an inutilis. ff. de acce. & de pac. l. ſi v-
nus. §. ſi acceptilatio. contrarium dicunt Doct. nam illud verum
quando non valet acceptilatio propter defectum ſui ratione ma
teriæ. ſecus quando nō valet propter aliquid extrinſecum, quia
facta ſuper tranſactione inualida, quæ non eſt materia liberato-
ria ſed obligatoria. vt patet in l. j. §. ſi quis ita. ff. de verborū ob-
ligation. ſed quando fit ex mera liberalitate, tunc eſt merè libe-
ratoria. vnde ſi non valet vt ago, valet vt valere poteſt fauore
liberationis, non ſic fauore obligationis. tene mēti, quia iſta ſunt
vtilia.

2 *Contra reum non ſeruantem promiſſa in tranſactione, qualiter poſſit actor agere?*
3 *Titulus tranſactionis ſuper re dimiſſa, non eſt ſufficiens ad uſucapiendum, nec ad dominium transferendum ſuper illa re, ſed ſi eſt tradita res, ſecus. & nu. 7.*

4 *Vbicunque actor poteſt agere ad obſeruantiam tranſactionis, uel ex ſtipulatione, uel præſcriptis uer. licet non obſeruauerit perfectè ex parte ſua, non poteſt actor agere ad reſcindendam tranſactionem, uel actione prima, ſi non erat extincta: uel condictione ob cauſam, ut ſe reponat in priſtinam obligationem, ſi erat extincta, ſed debet agere ad obſeruantiam tranſactionis, & quid ſi non poteſt agere? & nu. 5.*
5 *Caſus in quo ille qui impugnat actum ut reus, non obſeruando poteſt ſe ex illo iuuare.*
6 *Quando actor non impleuit perfectè ex parte ſua, nec poteſt implere, facit tamen quod poteſt, licet non habeat actionem præſcriptis uerbis contra reum nullo modo obſeruantem, ſi non interuenit ſtipulatio, ſi tamen reus obſeruauit quatenus in eo fuit rē tradendo licet non perfectè, poteſt actor agere.*
7 *Ille qui renuntiauit liti & cauſæ motæ ſuper rei uendicatione, non tamen transfert dominium in ipſum reum, ſed ſolùm à lite recedit, nec dominium abdicat à ſe.*

LEX XXXIII.

1 SI pro fundo. †Si res data ex cauſa trāſactiōis
euincatur, de euictione agitur;
ſed ſi non erat tradita, ſed dimiſſa ex cauſa trāſact. tūc
de euictione non agit. h. d. iſta l. ſing. de toto iſto arti-
culo ſecundū Bart. Et primò loquit actor cui res data fuit à reo,
vt ſibi alia res remaneret, ſuper qua erat litigiū. vſq; ibi. [ſi tñ.] &
actori fuit illa res euicta ſuper qua litigium nō erat, ſed erat tra-
dita vt actor à litigio inchoato ſuper alia re deſiſteret. poſtea lo-
quitur reus cui fuit res dimiſſa ex cauſa tranſactionis. & poſtea
fuit illa res euicta; quia non agit de euictiōe contra actorem, nec
ab eo petit quod dedit: quia cenſetur voluiſſe ſe ad hoc obligare;
ſed duntaxat à lite diſcedere. Et hoc fecit, nec amplius litigium
redijt, ſi ergo res illa per alium euincat ſine culpa vel facto acto-
ris, damnum debet eſſe ipſius rei qui poſuit ſe in dubio; vt ſibi re-
maneret ſine controuerſia actoris. In text. ibi. [liberum dari.] Et
ſic transferri dominium, taliter φ euocari nō poſſit: vt ī l. fi. ff. de
condi. ob cauſam. & in l. ſi rem. ff. de ſol. Si ergo fuit euictus iſte
fundus à te ratione donationis; quia non erat tradentis: ſed alte-
rius, apparet φ non dedit; quia nō tranſtulit dominium, & ſi fuit
euictus p hypothecam; & apparet φ ipſe dedit, non tamen bene
dederit: quia nō liberum, nec taliter φ euocari nō poſſet: ideo po
teſt agere de euictione per ſtipulationem, ſi interuenit, vel præ.
verſi. ad intereſſe ſi non interuenit. vt j. ſequitur. nō autem potes
2 agere act. prima, & ſic trāſact. reſcindere. † In text. ibi. [inſtaurari
deciſam litem prohibent iura.] Sed cōtra hoc fortiter oppo. quia
ſi reus non ſeruat quod ꝓmiſit vt dictum eſt, videt φ agere poſ
ſit act. primæ quę non eſt ſublata. vt ſ. eo. l. ſiue apud acta. in fine.
& poſito quod eſſet ſublata, adhuc videt φ poſſis agere ad reſci
dendū trāſactionem cōdictione ob cauſam, vt ſe reponat in pri-
ſtinam obligationem: vt ī l. ſi quis accepto. ff. de cōd. ob cau. Gl.
quæ ſuit hic, nec declarat iſtud contrarium. dicit enim gl. quæ in
cipit. [ſic & in contractu.] φ ex quo tradere promiſerat. hoc ſer-
uauit quoquomodo tradēdo. & ſic fecit quod in eo erat: licet tra-
ditio non habuerit effectum. Et adde ſimile in l. j. §. j. de re. ꝑmu.
Sed quid ad propoſitum? cum paria ſint non tradidiſſe vel tradi
diſſe ſine effectu. vt in l. fi. ff. de condi. ob cau. vnde videt iſta ſo-
lutio reprobari. Solutio. illud eſt verū in alio contractu innomi-
nato quàm trāſactionis: ſed in cōtractu tranſactionis odio litium
ne lis ſopita reſtauretur, permittitur ad litem priſtinā redire: quā
do reus ex parte ſua fecit quod potuit. vt hic. Secus ſi nihil fecit:
vt in l. ſiue apud acta. Nam in primo caſu potuit agere ad ipſam
reſtringendam: & hoc vult iſta. l. ſingu. Sed in ſecundo caſu non
poteſt agere, ſi ipſe actor nō ꝑfectè impleuit ex parte ſua. vt ibi.
ideo ſuccurritur ei vt trāſactionem reſcindat. Sed cōtra fortiter
oppono. Aut enim in iſta l. actor impleuerat trāſactionem perfe-
ctè: quia fuit actum, vt promitteret de nō petendo, & ꝓmiſit, &
ſic perfectè impleuit: & tunc poſſit agere, vt ſi ſeruetur trāſactio
ſiue reus nihil fecit, ſiue fecit, & nō ꝑfectè, nō debet agi ad reſcin
dendum, ſi attendatur ratio prædicta. ergo iſta differentia an ali
quid fecerit vel nihil fecerit, non eſt attendenda. Aut non imple
uit ex parte ſua: quia fuit actum, vt non peteret, aut promitteret
de non petendo: & tunc non poteſt agere vt ſibi ſeruentur pro-
miſſa: ſiue reus nihil fecerit, vel fecerit id quod in eo erat. Ergo
deberet poſſe agere ad reſcindendum vtroq; caſu. Hæc eſt diffi-
cilis oppoſitio. Sed dic quòd hoc modo impleuit actor perfectè
ex parte ſua: quia fuit actum quòd non peteret; & tamen poteſt
agere act. præ. ver. etiam ſi interuenit ſtipulatio, vt ſibi ſeruentur
promiſſa, quando reus tradidit. quoniam tradendo videtur vo-
luiſſe quòd habeatur actor pro perfecto implemento: eo ipſo qđ
tacet, non moleſtat: & ſic præſentem taciturnitatem habet pro ꝑ
fecto implemēto. & iſte eſt caſus ſingu. in iſta l. ſed ſi nihil fecit,
non poteſt dici præſentem taciturnitatem haberi ꝑ perfecto im
plemento. Ideo actori non datur actio præ. ver. ideo permittitur
ſibi tranſactionem reſcindere. vt in l. contraria. hic non quia poſt
quàm perfectè impleuerit reo hoc acceptante, poterit agere, vt
ſibi perfectè impleat. & hoc tangit do. Bart. hic ſingulariter, ſed
Bal. non intellexit. & dominus Raph. non ponderauit. & nullo
alio modo poteſt diſſolui iſta contrarietas. & eſt valde ſubtilis ra
3 tio. † Vltimò collige quod dixi, in l. ſiue apud acta. ad quod ſemꝑ
allegatur iſta lex, quòd titulus tranſactionis ſuper re dimiſſa nō
eſt ſufficiens ad vſucap. nec ad dominium transferendum ſuper
illa re: quia ſi eſſet ſufficiens illa euictio, ageretur de euictione: qa
dimittens videretur ſe obligaſſe ad dominium transferendum,
vel vſucap. conditione & quòd poterit vſucapere. Item ſi euin-
catur antequàm impleat vſucap. tenetur de euictione, cuius cō-
trarium hic dicitur. & ſecus in re tradita ex cauſa tranſact. Et de
4 hoc eſt tex. cum gl. in l. pe. j. de vſucap. pro empto. † Recollige er
go ex iſta l. ſingulari quatuor, quibus ſingulariter allegatur. Pri-
mò quòd vbicunq; actor poteſt agere ad obſeruantiam trāſactio
nis, vel ex ſtipulatiōe, p̄ſ. ver. licet nō obſeruauerit ꝑfectè ex par
te ſua, non poteſt actor agere ad reſcindendum tranſactionē, vel
actione prima, ſi non erat extincta. vel condi. ob cauſam, vt ſe re
ponat in priſtinam obligationem, ſi erat extincta. ſed debet age-
re ad obſeruantiam tranſactionis. & hoc dixit antiquus docto.
Gul. de Suza. vt refert Cy. j. e. l. ſi maior. vnde videtur eſſe caſus
5 ſecundùm lect. ſuam, licet iſtam non allegauerit odio litium. † Et
eſt caſus in quo ille qui impugnat actum, vt reus, non obſeruan
do poteſt ſe ex illo iuuare. hoc etiam videtur probari rectè inſpi
ciendo. in l. ſiue apud acta. in ver. nec huius rei cauſa, à contrario
ſenſu: nam innuit ibi quòd ſi interueniſſet ſtipulatio. quia ſi poſ-
ſet agere ad obſeruantiam tranſactionis. non deberet agere actio
ne prima ad reſcindendum, de hoc etiam videtur caſus, ſi gl. non
deſtrueret text. in l. ob eam cauſam. ff. de præſc. verb. Et videtur
hoc eſſe verum quando reus fecit quod potuit tradēdo, licet nō
perfectè, quòd etiam ſi nihil fecit; vt in dictis iuribus. Sed ſi non
poteſt agere, & reus tranſactionē non obſeruat. tunc ſi actio pri-
ma durat, bene poteſt ad eam redire. Et iſto mō tranſactio reſcin
ditur. in dicta l. ſiue apud acta. ſed ſi non durat, non poteſt agere
conditione ob cauſam: vt illam apud ſe reponat: ſed debet agere
de dolo, ſi non perfectè impleuit ex parte ſua. vt l. actione. §. eo.
ſed quid in eo qui tutus eſt exceptione, & ſic poteſt ſemꝑ face-
re, vt tranſactio ſeruetur repellendo actorem: an ſi actor veniat
contra, poſſit tranſactionem reſcindere petendo data per condi-
ctionem ob cauſam? Et clarum eſt, quòd in caſibus in quibus in
rem & pœnam poteſt conſequi. vt in l. vbi pactum. cum ſequen-
ti. j. eo. & quando eſt appoſita clauſula rato manente pacto, tunc
poteſt repetere data: & exceptionem opponere: & ſic tranſactio
nem non reſcindit. & facit ſibi eam ſeruari: ſed dubium eſt quan
do non poteſt repetere rem & pœnam, an duntaxat debeat vti
exceptione, & ſic facere tranſactionem ſeruari: an autem repete-
re data, & ſic eam impugnare. videtur quòd ſic. eadē ratiōe qua
& actor. & videtur eſſe caſus in dicta l. cum proponas. in fi. ſ. eo.
non deſtruendo literam. tamen ibi Docto. ſentiunt contra. vt ibi
dixi ſupplendo literam. & etiam gloſſ. mag. in princi. l. ſiue apud
acta. quæ videtur facere differentiam inter reum, & actorem, do.
Raph. hic dicit ſe valde dubitare: & finaliter tenet hac ſecundam
partem, propter authoritatem gl. & Docto. nec poteſt reddi alia
ratio diuerſitatis: niſi quia fauorabiliores ſunt rei quàm actores.
6 † Secundò recollige, quòd quando actor non impleuit perfectè
ex parte ſua, nec poteſt implere: quia promiſit factum negatiuū,
vt non petere, vel moleſtare. facit tamen quod poteſt, quia non
moleſtat, licet non habeat actio. præ. ver. contra reum nullo mo-
do obſeruantem, ſi non interuenit ſtipulatio. ſi tamen reus obſer
uauit quatenus in eo fuit rem tradendo, licet nō perfectè, poteſt
actor agere. ſecundùm intellectum Bald. & iſtud facit pro eo
quod dixi in l. ſiue apud acta. quòd licet actor qui promiſit non
petere nō poſſit implere promiſſum, offerēdo cautionem de nō
agendo: ſi tamen reus rem recipit ſponte, videtur habere ipſam
pro perfecto implemento; & ſic poterit agere. Tertiò, Bartol.
in l. naturaliter. in §. nihil. commune. ff. de acquirend poſſeſ. in pri
7 ma vel in ſecunda lect. allegat iſtum text. in fi. † quòd ille qui re-
nuntiauit liti & cauſæ motę ſuper rei vendi. non propterea trāſ-

fert dominium in ipſum reum,ſed ſolùm à lite recedit.nec domi
nium à ſe abdicat:quia ſi ſua intentio foret in illum transferre do
minium,tunc illo non translato,quia non erat ſua, teneretur de
euictione.Cuius contrariũ hic dicitur.quod etiam probatur cla-
rius.vt in l.ſiue apud.in fi. ſed illa ad hoc principalius allegatur.
& iſta eſt magna declaratio ad l.poſtquã liti.ſ.eo.titu.Quartò &
vltimò recollige illud quod ſ. dixi. ꝙ titulus tranſactionis in re
quę eſt tradita,eſt ſufficiens ad translationem dominij,vel quaſi
vt poſsit res pręſcribi.vt hic patet.quia ſi res euincatur,agitur de
euictione.ſecus in re quæ dimittitur.ſed contra dictam l.ſi dona
tæ.ff.de do.inter vi.& vxo.allegata in glo.fi.pro contraria. & in-
ſti.de re.diui.§.venditæ.alias in §.interdum.vbi transfertur domi
nium & vſucapiendi conditio in re quæ dimittit̃,ſicut in re quæ
traditur.Solu.ibi in re quæ dimittitur ex aliqua cauſa vel titulo
habili ad transferendum dominium, nam tunc ille penes quem
dimittitur,retinet eam vt dimittentis.nõ vt ſuam.& ſic habet ani
mum acquirendi dominium quod prius non habebat. ideo ac-
quirit,ſi dimittens eſt dominus:vel ſi non eſt dominus, acquirit
vſucapiendi conditionẽ,ſed ſi dimittit ex cauſa tranſactionis eã
vt ſuam,cum intentione continuandi dominium quod prius ha
bebat,ideo ſi non habebat,nec acquirendi dominium: quia non
habet animum acquirendi, nec vſucapiendi condictionem per
l.ij.§.ſubtilius.ff.de condi.ob cau.Ideo non debetur ſibi euictio.
Et hoc etiam modo ſoluitur aliud contrarium quod poſſet fieri:
quia hic traditur res pro re,& ſic videtur permutatio: & per con
ſequens vt pro euicta re dimiſſa poſsit agi actione prima, Cuius
contrarium vult iſta lex.nam non eſt verum quòd ſit permuta-
tio,quia ille penes quem dimittitur non habet animum recipien-
di nouum dominium:ſecus in permutatione: & per hæc reſpon-
detur ad l.j.ff.de re.permut.& ad l.ſi quis aliam.ff.de ſolu. Et ibi
vide Bar.in oppo.quam facit de iſta l.Nam dicit eſſe ſpeciale in
tranſactione gratia minuendarum litium,vt quacunq; re euicta,
ſiue tradita, ſiue dimiſſa,non poſsit agi actione prima ad re-
ſcindendam tranſactio. non ſic in permutatione. Et iſta ſunt
ſubtilia, & ſingularia. Nec iſto titulo videtur ſubtilior lex,
quàm iſta.

2 *Liberatio facta ex eo quòd reus ſubtraxit inſtrumenta uel teſtes actori,an ſit nulla?*
3 *Conditio ſi me feceris hæredem,appoſita in liberatione,an uitiet liberationem? & num. 4. & 5.*
4 *Inſtitutio poteſt fieri ſub conditione præmij futuri.*
5 *Conditio plus inficit quàm modus.*

LEX XXXIIII

5 CVm donationis. †Liberatio facta ex cau-
ſa trãſactionis ſub ſpe fu
turæ ſucceſsionis etiã pollicitę vel expreſſæ.licet ſpes
deficiat,non poteſt reſcindi,tanq; remittẽs dolo fuerit
inductus:nec ex eo quod cauſa ob quam facta eſt,non ſit ſecu-
ta.Nec etiam poteſt agi ex pollicitatione vel promiſsione: quia
non valet nec obligat tãquam cõtra bonos mores.h.d.iſta.l.not.
& differt à l.ſi maiores.ſ.e.quia ibi à neutra parte fuit facta mẽ-
tio de futura ſucceſsiõe,licet remittẽtes hoc habuerint in animo:
& ſub iſta intentione remiſerint. ſed hic ille qui liberatus fuit
pollicitus & remittens, ſub illa pollicitatione remiſit vel libera-
uit.& poſtea nõ ſeruauit promiſſa; vnde maior erat dubitatio:
quia remittens vel liberãs tanquam dolo inductus poſſet libera
tionem reſcindere, vel ſaltem;quia cauſa ob quam promiſit,nõ
eſt impleta: etiam contrarium hic dicitur. quod nõ poteſt dici
dolo inductus, cum ſciret vel ſcire deberet pollicitationem vel
promiſsionem nõ obligare promittentem, tanquàm contra bo-
nos mores, & per cõſequens liberationem; haberi ꝓ puro, nõ
ꝓ conditionali vel modali. vnde ex defectu modi non poteſt
reſcindi.hæc eſt intentio huius.l.in qua eſt in vlti.q. gloſ.in verſ.
[ſi verò remittat & dicat &c.] licet enim remittens non fuerit
vſus verbis.glo.tamen quia aduerſarius pollicitus erat, iſta pol
licitatio videtur habere vim modi; quia ſi ꝓmittis vel polliceris
mihi aliquid,& ego ſtatim aliqd facio tibi,videor facere ſub mo
do,vt ſerues ꝓmiſſa.licet nõ dicã,per id quod no.per Pe.& alios
in l.cũ mota.ſ.e.& ſic videtur remiſsio modalis.ſed non quia ille
modus non erat obligatiuus, tanquàm contra bonos mores, nõ
ſic erat obligatus:quia tũc deficiẽte modo poſſet reſcindi libera-
tio ex defectu modi extra cauſam trãſactionis.ſed in tranſactiõe

2 ageretur ad implementum modi.vt in l.præcedenti.† In glo.j.ibi
[tranſactioni non nocere.] quia non reddit eam nullã, vel an-
nullandam.vt hic patet in l.ij.ſ.eo.& hoc in ſimplici ſcientia, qa
habebat ius licet ſi in illa eſſet mixtum delictum.vt quia ſubtra-
xit inſtrumenta vel teſtes actori, licet non redderet liberationẽ
nullam ipſo iure,facit tamen eã retractari vel per actionem de
dolo,vel vt agatur actione prima ſi non eſt perempta.vt in l.ſub
prætextu.ſ.eod.& l.nec intentio. In gl.ſeq.poſt prin.ibi.[impu-
tatur ergo ei qui tali pollicitationi credidit.]cum ſciret vel ſcire
deberet eam non eſſe obligatoriam.& ſic nõ poteſt dici dolo in-
ductus.vt in tex.nec poteſt dicere cauſam ob quam remiſsionẽ
fecit,non eſſe ſecutam:& ſic liberationem debere reſcindi: quia
liberatio potius dicit̃ pura quàm modalis,vel facta ob cauſam.
ſed ſecundũ hoc videtur quod ſi libero minorẽ vt mihi det rem
ſuam immobilem,cum adhuc non poſſet ſe obligare ſine autho
ritate tutoris,& decreto iudicis.vt in l.ſi ad reſoluendã.j. de prę-
di.mino.quia iſta liberatio dicetur pura:& imputetur mihi quia
ſibi credidi:nec potero eam facere reſcindi propter defectũ cau-
ſæ non impletæ.eſt ne hoc verum?videtur quod ſic arg.huius.l.
cum glo.niſi hic dicamus quòd non erat obligatoria, quia con-
3 tra bonos mores.ſecus ſi alio modo cogitur ſuper hoc. † In gloſ.
ibi.[Pla.dixit.] in hoc eſt differentia inter iſtam opp.& præce-
dentem:quia in præcedenti conditio illa ſi me feceris hæredem,
tanquam turpis & impoſsibilis rejcitur. & de iure vitiat libera-
tionem,ſicut vitiat obligationem inter viuos.vt in l.non ſolum,
ff.de act.& oblig.licet non vitiet vltimam volun.ſed vitiatur. vt
in l.obtinuit.ff.de condi.& demon.ſed ſecundũ illam oppoſitio-
nem Pla.talis conditio non vitiat liberationem,ſed facit eã ſtare
in pendenti,ſicut quęlibet alia conditio.& ſi ſequatur inſtitutio,
habet effectum:ſi non ſequatur,deficit liberatio:propter defectũ
conditionis.& hanc rationem ponit Pet.dicens non eſſe verum
quod illa conditio eſt turpis, vel impoſsibilis de iure. nam non
eſt turpe me hæredem inſtituere,ſed bene eſt turpe & contra bo
nos mores quem obligari ad hoc faciendum.non autem eſt tur-
pe quem induci ſub ſpe præmij ad me inſtituendum.arg.in l.Ti
tio centum.§.j.ff.de condi.ꝙ demon.& illa liberatio facta ſub il-
la conditione,eſt inductio:non compulſio,vel obligatio. Barto.
tenet primam opi.quia eſt compulſio per indirectum,& ſicut re
probatur præciſa compulſio & cauſatiua.nec eſt verum ſecũdũ
eum quod quis poſsit induci ſub ſpe pręmij ad inſtituẽdum. vt
in l.illæ autem inſtitutiones.ff.de hære.inſtit.vnde redditur inſti
tutio captatoria.& hoc non obſt.d.l.Titio.§.j. quia in matrimo-
nio:ad quod quis metu nõ poteſt aſtringi,ſed ſub ſpe præmĳ ſic:
quia in matrimonio poteſt interuenire præmium pecuniarium,
ſed ad quem inſtituendum non poteſt quis arctari metu pœnæ.
vt in l.ſtipulatio hoc modo.ff.de verb.obl.nec ſub ſpe præmij.vt
in d.l.illæ autem.Bald.reprobat iſtam opi. & tenet præcedentẽ:
quia ſecundum Bart.ſequeretur quod ſi me inſtitueret ſub con
ditione ſi te alimentauero,non valeret inſtitutio.quod eſt abſur-
dum.vt in l.quidam cum filius.de verb.oblig.ſed non pependit
4 Bal.quia ipſe non loquitur ad propoſitũ.† Nam ipſe vult quod
inſtitutio poſsit fieri ſub conditione pręmij futuri,& hoc fateor,
ſed Bar.vult quod præmium non poteſt dari alicui ſub ſpe futu
ræ inſtitutionis,vt promitto tibi aliquid dare vel facere ſi me in-
ſtitues:quia non valet mea promiſsio, vt ſub ſpe alterius induca
ris ad me inſtituendum,quia per hoc tollitur libertas teſtãdi per
indirectum,& ſic non valet,ſicut quando directò.iuxta no.in l.
fin.ſ.de pac.in q.illa.an valeat donatio præſentium & futurorũ.
5 †In fine gloſ.ibi. [dico quod non poſſet petere debitum.]& de
hoc eſt caſus in hac l.rectè intelligẽdo.vt ſ.dixi.& ſic collige ex
gloſſ.quod licet conditio ſit turpis vel impoſsibilis vitiet actum
inter viuos ſcilicet obligationem vel liberationem: vt in præce-
denti.q.in prima opp.modalis tamen impoſsibilis vel turpis nõ
vitiat,ſed vitiatur.& ſic plus inficit conditio quàm modus:&
hoc probatur in l.demonſtratio.§.quod autem iure.ff. de condi.
& demon.vbi falſa cauſa cõditionaliter prolata vitiat legatum.
ſecus autem ſi per modum cauſæ vel modi apponatur. Bal. au-
tem fatetur hanc glo.deciſionem,ſi conditio non fuit fundata in
illo modo turpi.ſed in alio,puta libero te pro decem. vt me hæ-
redem inſtituas.nã liberatio habetur pro pura.vt hic patet: quia
illa pollicitatio habebit vim modi. Tene menti quia iſta ſunt
ſubtilia.

Qui

1 Qui dolum allegat, eum probare debet.
2 Interuentus amicorum facit ceſſare præſumptionem metus & doli.
3 Qua cautela uti debeat aduocatus, quando contra ſuum clientem allegatur dolus uel metus.
4 Ratio ſtatutorum dicentium quod mulier uel minor non poſſit contrahere, ſine præſentia duorum uel trium conſanguineorum.
5 Si mulier uel minor uolens contrahere habeat conſanguineos, qui non ſunt præſentes, poterit adhiberi authoritas iudicis loco iſtorū, ne actio eorum impediatur.

LEX XXXV.

TRanſactionem. †Interuentus amicorum facit ceſſare præſumptionem metus, & facit præſumi quod non interuenerit dolus vel metus. iſta enim ſunt diuerſa. nam interdum ſubeſt alia præſumptio quod interuenit, & tunc præſentia amicorum [a] illam excludit, & ſic non proderit iſta præſumptio cum vno teſte ad probationem metus. interdū nulla eſt præſumptio. & tunc facit præſumi qđ nō interuenerit. & effectus huiuſmodi
1 eſt †quia qui dolum allegat, eum probare debet: vt in l. quoties. §. qui dolo. ff. de proba. ſed illa præſentia amicorum aggrauabit probationem: & ſic non ſufficit probare per duos teſtes, ſed requiruntur tres ad probandum præſumptionem quæ eſt contra. ita colligitur ex dictis Barto. pro quo facit quod not. in l. ſi duo. in princ. ff. de iureiuran. Idem in decreto iudicis, vt faciat ceſſare præſumptionem metus & doli, vt infrà de prædi. curia. l. j. & ibi not. per Barto. lib. xj. Et dicit Bart. †quòd tu aduocate debes eſſe
3 cautus quãdo contra tuum clientem allegatur metus vel dolus, vt facias articulum de pręſentia amicorum, & probes, ſi vxor ad inſtantiam mariti aliquid faciat: vel in alio contractu cōſentiat, vel filia ad inſtantiam patris fortè renuntiat hæreditati cum iuramento, & apponatur quod hoc fecerūt propter nimiam reuerentiam mariti vel patris, non audentes contradicere. & per hoc petatur reſcindi per l. j. §. quæ onerandæ. ff. quar. rer. act. non da. & per not. in l. interpoſitas. §. eo. quòd probes interuentum amicorum vel conſanguineorum, & grauabit aduerſarium in onere
4 probandi, & non ſufficiunt duo teſtes. † Ex his etiam dicit apparere rationem ſtatutorum dicentium quod mulier vel minor
b non poſſit contrahere ſine præſentia duorum vel trium [b] cōſanguineorum. ſcilicet ad excludendum præſumptionem doli, vel metus quia tales propter fragilitatem ſexus & ętatis ſolēt induci
5 per dolum. †Et no. hic vnum verbum quod dicit Bald. quòd in illo caſu ſi mulier vel minor habeat conſanguineos, qui nō ſunt præſentes, ne actio eorum impediatur, poterit adhiberi authoritas iudicis loco iſtorum. & ſufficit argu. in l. bonorum. infrà qui admit. ad bono. poſ. poſſ. & iſtam cauſam vidi de facto.

2 Vbi eſt dies & pœna, non habet locum purgatio moræ.
3 Mora commiſſa ante litis conteſtationem, poteſt purgari uſque ad conteſtationem, & ea tranſ..., & commiſſa poſt, poteſt purgari uſque ad ſententiam, & quid ſi agretur ad pœnam uel intereſſe?
4 Reus qui non ſoluit nec obtulit in termino, quod ad adhuc poſſit obijcere exceptionem tranſactionis, & hoc agas ad obſeruantiam tranſactionis, & non actione prima.
Caſus in quo poteſt quis ſe iuuare ex eo quod ipſe impugnat.

LEX XXXVI.

SI maior annis. Intellectus huius legis eſt dubius. nam videtur de directo
1 contrariari l. ſiue apud. ſuprà eodem. †dicit enim quod tranſegi tecum pro quinquaginta, quæ promiſiſti mihi dare, & ego promiſi te amplius non moleſtare, ſi hoc non obſeruas, ago actione prima. quia non ſoluis quinquaginta. licet nec offeras in lite. attamen habes contra me exceptionem tranſactionis ex æquitate, vt poſsis me repellere ab agendo, & à te nō conſequar niſi illa quinquaginta. cui contrarium de directo dicitur ibi, quod non habes exceptionem, niſi ſoluas, vel offeras. & tunc per indirectum conſequar quod de directo cōſequi non poteram propter hoc: quia iſta lex videtur cōtinere iniquitatem apud laicos, id eſt idiotas, vt ille qui nō obſeruauit tranſactionē, nec offert ſe paratum ſeruare, poſsit ſe ex ea iuuare, & obijcere exceptionem contra actorem agentem actione prima. contra l. cum proponas. ſuprà titu. j. quanquam text. dicat [exceptionis proficit æquitas.] imò eſt iniquitas. Gloſ. ponit caſum duobus modis ſubaudiendo ad text. primo quia reus non ſoluit, nec obtulit terminum infra quem ſoluere debeat. & ita loquitur tex. ſi poſtea conuentus act. prima obtulit, certè tunc purgat mo-
2 ram: & parat ſibi exceptionem efficacem. † Et illud quod offera†poſt, non dicitur in text. ſed gloſſ. vult quod debeat ſubaudiri: ne cōtineat iniquitatem. iſte intellectus eſt verus in ſe, ſed cōtinet diuinationem ad hanc legē inquantū ponit de termino & de obligatione facta poſt terminum tantum. debet tamen limitari vt poſsit purgari mora offerēdo, quãdo non fuit appoſita dies & pœna. poſtea fuit actum quod ſolueres intra certū terminū. quod ſi nō feceris, licitum eſſet mihi redire ad actionem primam ſine obſtaculo exceptionis: certè illud vltimum loco pœnę apponitur. ideò ſi non ſolueris intra terminū, non poſſes moram purgare: nec exceptionē tibi parere: vt ſuprà eo. l. ſi ſuper poſſeſsione. licet illa loquatur in actore. Sed eadem ratio eſt in reo, per regulam generalē: quod vbi eſt dies & pœna non habet locum purgatio moræ: vt infrà de contrahen. ſtipul. l. magnam. ſed occurrit dubitatio contra iſtā lect. quanto tempore durabit facultas offerendi, vt poſsis me repellere. de hoc tetigi in l. ſiue apud. in vltima gloſ. ſuprà eod. & Doct. tangūt hic. & dicūt quod ſi trãſactio fuit facta poſt litem conteſtatam in primo iudicio, durabit facultas vſque ad ſententiā fiendam ſuper iudicio reaſſumpto per me ſuper actione prima. ſed ſi ante litem conteſta. in primo iudicio, tunc durat vſque ad conteſtationem fiendam ſuper iudicio reaſ-
3 ſumpto per l. ſi inſulam. de verb. obliga. †Et ad hoc ſemper allegatur iſta lex, quòd mora commiſſa ante lit. conteſta. poteſt purgari vſque ad conteſta. ſed commiſſa poſt, poteſt purgari vſque ad ſententiam: non quod iſta lex hoc dicat ſecundùm Docto. & eſt gloſ. in dicta l. ſiue apud. Bald. valde ſubtiliter & melius, vult quod etiam ſi ſit commiſſa ante lit. conteſta. puta dedi libellum contra te ſuper. c. comparuiſti, & ante lit. conteſt. tranſegimus vt dares quinquaginta, & ego promiſi vlterius non proſequi, non dediſti, ego proſequor litē ſuper eodē libello & actione prima, & facta eſt conteſta. vult Bal. hic in fi. quod poſsis adhuc offerre poſt lit. conteſt. vſque ad ſententiam excluſiuè. & ſi hoc feceris, non condemnaberis in prima actione ad totam ſententiam, imò cogor accipere, & abſolueris ab illa. nec obſt. l. ſi inſulã. de verb. oblig. nam tunc lit. conteſt. præcludit materiam purgandi morã, quãdo facta eſt ſuper intereſſe, vel pœna, ad quam vel ad quod orta eſt mihi actio propter moram tuam: ſed dudum ante ex cōtractu celebrato tecū. quod eſt ſubtile & ſingulare. ſed do. Raph. videtur ſentire idem. & aſsignat vnam rationem: quia quãdo fit conteſtatio ſuper actione vel pœna, tunc fit ſuper actione valida & efficaci orta propter morã: ſed quando fit ſuper actione prima quæ nō fuit orta ꝓpter morã: fit ſuper actione reddita inefficaci tūc ratione trãſactionis. & etiã fit ad conſeruandã exceptionem ſibi ortã ex illa tranſactione, ſed redditã inefficacem ꝓpter morã in nō ſeruãdo trãſactionē. ideo durat illa facultas quouſq; durat illa exceptio, id eſt vſq; ad ſententiam, vt in l. peremptorias. j. ſen. reſcin. nō poſ. & iſta ratio eſt pulchra: & declarat intentionē Bal. licet ipſe nō referat Bal. à quo iſta opi. habet originē. ſed ſi mora eſſet cōmiſſa poſt lit. conteſt. & agerer ad pœnã, vel intereſſe ratione moræ, nō duraret facultas vſq; ad ſnīam, ſed vſq; ad primū actū qui gereret inter partes, qui haberet vim conteſtationis. per ea quæ no. in l. nihil. j. de procu. cū ſi. alio modo legit gl. quod hic reus nō ſoluit, nec obtulit intrà terminū, q nō erat adhuc lapſus, & actor agit actione prima intra terminū, dicēs qđ reus nō indiget illo termino: cū poſſet de facili ſoluere de præſenti: ideo non debet gaudere illo termino. ſed certè hoc nō nocet reo: quia poſito quod nō egeat termino, tamen non deberet ſibi auferri, quē habet ex intentione partium: vt in l. ſi tibi mandauero. in prin. ff. mãda. poterit ergo reus vti except. tranſactionis. quia ipſe adhuc non eſt in mora, licet ipſe non ſoluerit vel obtulerit: ideo non poteſt actor redire ad actionem primam. Iſta lectu. eſt vera in ſe, & nō habet dubitationem. tamen tex. dum dicit [ſi maior annis] eſſet ſuperfluus. quia idem eſſet ſi actor eſſet minor, vt nō poſsit
4 agere ante terminum: nec reum in mora conſtituere. †Ideo ex-

a ¶Præſentia amicorum. Adde Bart. in l. ſi. ff. quod met. cau. Cano. in cauſam matrimonij. extra de of. deleg. Alex. de Imo. in l. ſi cum dotem. §. eo autem tempore. ff. ſolu. mat. & Frãc. de Are. in ſuo conſil. xiiij. & Angel. in ſuo conſi. ccxv. & ibi an talis præſentia amicorum faciat ceſſare præſumptionē metus in cōtractu celebrato cum Tyrãno. & etiam adde quod idē operatur quó ad ceſſationem præſumptionis metus præſentia honeſtorū virorum. ita Ange. in l. quæro. §. ſeruum. ff. de ędi. edi. Fr. Cur. ☞ Not. cautela.

b ¶Sine pſentia duorum vel triū. Adde Bald. in l. pactum. in vlti. col. in xxj. q. C. de coll. Bal. in l. ſi furioſi. C. de nupt. & adde hic quæ notaui ad Alexan. Frã. Cur.

a ¶Clauſula rato manente pacto. Adde ꝙ iſta clauſula operat̄ etiã in fauorẽ conuenientis. cõtrarium tenet gl. in c. potuit. de loca. & in l. ij. C. de iur. emphy.

tra gl. Guid. de ſuza. legit alio modo. & magis vtili, & ſine ſubauditiõe. quod hic reus fuit in mora, quia non ſoluit: nec obtulit in termino. ſed quia actor habebat actionem ad petendum ſibi dari promiſſa, vel ex ſtipulatione, quia interuenit act. præſcri. ver. quia impleuit ex parte ſua, non põt redire ad actionẽ primã: & petere trãſactionẽ reſcindi. imo reus põt adhuc ſibi obijcere exceptionẽ trãſactiõis, & dicere agas ad obſeruãtiã tranſactionis poſtq̃ potes. & non actione prima. & ſic nõ obſtant ll. in cõtrariũ allegatæ: qa in illis nõ poterat actor agere ad obſeruantiã tranſactionis. & iſta lec. videt̄ eſſe ipſa veritas, & congruere huic literę: pro qua etiã eſt caſus in l. ſi ꝑ fundo. vt dixi in l. ſiue apud acta. circa mediũ. & eſt ſingularis intellectus. & ſic eſt caſus hic in quo fallit regula. quæ eſt quod quis ex eo ꝙ impugnat. ſe iuuare non poteſt. vt in regula iuris. nam fallit in tranſactione quam quis impugnat. nam non ſeruando, qa actor poteſt agere ad obſeruãtiam. & hoc odio litium: ne redeatur ad litem ſemel ſopitam. Tene menti.

LEX XXXVII.

PRomiſsis. Iſta l. poteſt intelligi tam in reo quã in actore q promiſit in tranſactione aliquid dare, vel facere ſub pœna. & debet intelligi qñ non promiſit dare pecuniã, ſed ſpeciem, vel aliquid facere. ſi verò pecuniã, tũc videndum eſt an pœna fuerit appoſita in fraudem vſurarum, quia odio earum non poſsit peti. an non quo caſu. an & quando præſumatur. dic vt no. Bar. in l. cum ſtipulati ſumus. de verb. obl. & Cy. in l. cum allegas. j. de vſuris.

1 ☞ Ille in quem factum eſt compromiſſum de iure & de facto, non poteſt uti arbitrio in re clara & lucida.

LEX XXXVIII.

1 TRanſactio nullo. †Per iſtã l. videtur ꝙ ſi petebam à te cẽtum, & compromiſimus de iure & de facto in Titiũ, vt poſsit de iure vnius p̃tis auferre, et alteri dare, ſicut et arbitrator. vt in l. ſi de meis ✳ al's incipit idẽ Põpo ✳. §. recepiſſe. de arb. ff. & per cõſequẽs dicebat̄ q̃dã trãſactio. vt in aut. ſi verò. j. de iudi. ipſe aũt arbitrator te in totũ abſoluit, vel in totũ condẽnauit, quod non valet abſolutio vel condemnatio: qa nõ eſt facta per modũ trãſactionis aliquo dato vel retẽto, id eſt auferẽdo de iure vnius, & dando alteri. & ſic nõ proceſsit vt arbitrator, ſed vt arbiter. ſed veritas eſt in contrariũ per l. quod ſi epheſi. & de eo qđ
2 cer. loco. †Et ibi vide per Bar. qui reſpondet ad talem oppoſitionem. quia ſi vidit clarè vnius partis ius, nõ debet ſibi aliquid auferre. imò peccaret ſi hoc faceret. ſed tunc videtur ſibi data licentia auferendi, quando res videtur ſibi dubia pro bono pacis & concordiæ. Tene menti. quia ſi reciperes tale arbitramentum, vt non vtaris arbitrio in re clara & lucida. facit quod notatur in l. ſi filius. ff. de dona. per Barto.

2 ☞ Contractus innominatus ſi ordinatur ad nominatum, uel eſt mixtus cum nominato. non habet locum pœnitentia.

LEX XXXIX.

1 QVamuis eum. †In cõtractu tranſactionis nõ habet locum pœnitentia: licet ſit cõtractus innominatus. & ad hoc ſemper allegatur. & hoc odio litium: licet in alijs cõtractibus innominatis re integra ex parte eius qui vult pœnitere, locũ habeat vt in l. qui pecuniã. ff. de condi. ob cau. tũc autẽ dicitur integra quando non eſt adhuc ſibi impletus contractus, poſito etiam quod ipſe impleuerit. vt ſi dedi tibi decem vt vadas pro me Romã. nã poſſum pœnitere, & repetere ſi nondũ iuiſti, nec præparamenta feciſti ad eundũ, ex quibus remaneres in dãno ſi reſtitueres x. vt
2 ibi patet †dicit aũt Bal. notabiliter. qđ ſi cõtractus innominatus ordinatur ad nominatũ, vel eſt mixtus cũ nominato, non habet locũ pœnitẽtia. & de primo dicit eſſe caſum in l. Labeo ſcribit ſi mihi bibliothecã. ff. de contrah. emp. de ſecũdo dicit eſſe caſum in l. fundi partẽ. & in l. ſi ſterilis. §. ſi tibi. de act. emp. ſed cũ labore & ſubtiliter extrahes hoc de illis ll. tñ dictũ eius eſt pulchrum quidã etiam dicunt non habere locum pœnitẽtiam in alio caſu quã tranſactionis. quando ſcilicet cõtractus innominatus continet liberationẽ. puta libero te ab eo quod mihi teneris, vt vadas pro me Romã, quia etiam re integra nõ poſſum pœnitere fauore liberationis. & illa dicat eſſe rationẽ huius l. Bart. cõtra per l. ſi qs accepto tulerit. ff. de cõdi. ob cau. & dicit hoc eſſe ſpãle odio litiũ, non fauore liberationis: quod dictũ placet: licet Bal. videat̄ ipſum impugnare dicẽs quod d. l. ſi quis accepto. nõ loquitur in pœnitentia, nec in capitæ pœnitẽtię: vbi repetebat liberationẽ. ſ. ꝑpter cauſam nõ impletã: ſed nõ video quare magis ſi dedi pro te decem vt vadas pro me Romam, poſsim repetere decẽ ex capite pœnitentiæ: & ſi te deliberaui à decem, non poſſum repetere liberationẽ: quæ liberatio pro datione habetur: vt l. ſi quis obligatione. de reg. iur.

3 ☞ Vbi actio prima fuit ipſo iure ſublata, ſi tamen reus opponit exceptionem intentionis: deducit potius ad notitiam iudicis carentiam actionis, ut illum ex officio ſuo repellat, quàm ipſemet repellat.

3 Si actio prima fuit ipſo iure ſublata: quare actor ueniens contra tranſactionẽ, ſi ſoluat pœnam, teneatur eam reſtituere data?

4 Reus contra actorem agentem de facto, poteſt obijcere exceptionem tranſactionis dupliciter.

5 Verba enunciatiua de præſenti, interdum habent uim pacti.

6 Si reus conſecutus eſt pœnam & reſtitutionem datorum ex forma huius legis, an actor admittatur ad agendum de facto.

7 Quando conſtat iudici actorem nullam actionem habere, uel accuſatorem non habere ius accuſandi, poteſt eos ex officio ſuo repellere, etiam reo non opponente: & ſi iudex non repellit, an teneatur reo in ſyndicatu?

8 Statutum q. bannito non reddatur ius, nec agendo nec excipiendo: & ego contra bannitum, poterit bannitus deducere notiam in iudicio, q. actor nullam habet actionem, nec dicitur excipere.

9 In cauſa criminali ubi imponitur pœna perſonalis: licet non admittatur procurator: tamen admittitur tertius qui oſtendit ius inquirendi uel accuſandi non competere, nec uenit ut procurator, ſed tanquam defenſor innocentiæ.

Qualiter dicatur res deduci in notorium?

10 An in caſu huius l. quando actor incœpit uenire contra & ſic incidit in pœnam, habet locum pœnitentia, ut poſſit & pœnam euadere, & etiam reſtitutionem datorũ deſiſtendo ab agendo?

11 An quis aliquid faciendo de facto conſequi poſſit actionem, uel incidat in pœnam.

LEX XL.

1 VBi pactum. †Si actio prima fuit ipſo iure ſublata, actor veniens cõtra trãſactionem, & ipſam intẽtans, repellit̄ à limine iudicij ꝓpter carentiã actionis: & etiam ſoluet pœnam promiſſam ſi venerit contrà, & reſtituetur data. h. d. ſecundũ lect. Azo. quæ tenetur per Bar. & Bal. & tunc illa alternatiua bis poſita in text. ponitur pro & licet loquatur iſta l. quando prima actio fuit extincta per aqui. ſtipul. & acceptilationem ſecutam. Idem puto ſi alio modo, vt ſi ſit actio ex maleficio, quę per pactũ tollitur ipſo iure: vt l. ſi tibi. §. quædam. ff. de pac. & l. ſi vnus. §. pactus. verſic. ſed ſi pactum conuentũ. nõ ſubſit eadẽ ratio, & etiã maior. quia tunc poteſt reſtaurari per nouum pactum, vt in dicto ver. ſed ſi pactum. ſed quando per acqui. ſtipul. poteſt reſtaurari expreſsè & tacitè ſecundũ quoſdã. ſed ſeccundũ lect. aliquorum gloſſatorum antiquorum nõ poteſt conſequi reus omnia iſta tria: ſed eſt in electione ſua: an repellat actorem ab agendo, & tunc non põt petere pœnam & reſtitutionem datorum. poteſt tamen petere vt differatur iudiciũ primũ reaſſumptũ per actorẽ, quouſq; habuerit pœnam & reſtitutionem datorum. quibus habitis procedetur in illo iudicio. & ſic fallit hic illa regula qui prior appellat. ff. de iudic. quia regulariter deberet procedi ſuper iudicio prius inchoato, & etiã ad finem deduci. & ſi actor in illo ſuccumbat, reduci poteſt ad tranſactionem, vt in l. qui Romæ. §. Seia. ff. de verb. oblig. tamen ſuperſedetur in illo quouſq; pœnam & data rehabuerit reus, & tunc actor non poteſt ſuccumbere in primo iudicio: ſed procedetur in eo, & vincet ſecundum intellectum iſtorum. quoniam prima facie videtur litera pati: nec improprìabitur litera, vt ponatur vel pro &. ſed do. Azo fatetur quod ſi reus vult poſsit ita fieri. & nõ impropriabitur litera: ſed ſi omnia iſta vult, poteſt per vnam rationem. de qua dic vt in gloſ. & in hoc ſtat tota difficultas huius legis. Pet. tenet opin. aliorum, & non Azo. & etiam Rapha. dicens quod nunquam potuit ſibi cadere in capite lect. Azo. per l. cum proponas. ſuprà eodem. & l. qui fidem. ff. eod. cum ſimil. qui indiſtinctè dicunt quòd niſi
a ſit appoſita clauſula rato manente pacto non poteſt reus actorẽ repellere, & pœnam petere: ſed debet eſſe altero contentus: vt
2 etiam habet in l. reſcriptum. §. ſi pacto. ff. de pact. † Sed volentes ſuſtinere lectu. Azo. dicunt illam legem debere intelligi quando actio prima non erat ipſo iure extincta, ſed dabatur contra

tra

eam exceptio:quo caſu ſi reus vtitur exceptione,ipſe eſt qui
pellit actorem:quia ſi eam non opponeret actor vinceret:cum
habeat actionem:ergo non poteſt petere pœnam,nec reſtitutio-
nem datorum:ſed quando actor nullam actionem habet, & ſic
agit de facto:licet reus obijciat exceptionem intentionis,ipſe nõ
eſt ille qui repellat actorem, ſed carentia actionis. nã & ſi non
obijceret,ſed taceret,iudex ex officio cum videat actorem age-
re ſine actione, repellet ipſum ab agendo : vt in l.ſi pupilli.§.vi-
deamus.ff.de negotijs geſtis.igitur ſi opponit reus exceptionem
intentionis,deducit potius ad notitiam iudicis carentiam actio-
nis,vt illum ex officio ſuo repellat,quàm ipſemet repellat:& hoc
voluit dicere glo.magna poſt medium &c.ibi.[Tertia quia cùm
iudex &c.] quæ ſemper allegat:vt ff.de pac.l. ſi vnus.§.pactus.
in glo.in opponendo:cum igitur reus nõ ſit ille qui repellat acto
rem,ſed carentia actionis,non prohibetur petere pœnam & re-
ſtitutionem datorum:& ſic opi.Azo.remanet viua:& tunc fun-
datur,poſito quòd non fundaretur ſuper hac l.hoc probat : ſed
prima facie innuit contra.per illam alternatiuam : ſed ipſe dicit
hoc procedere ex voluntate rei:propter illa verba poſita.in fi.ibi:
[ſi aduerſarius hoc maluerit &c.] In tex.ibi: [pactum.] gl.in-
telligit.ſ.gratuitum:vt differat à tranſactione quæ eſt pactũ non
gratuitum.Doct.dicunt quod hæc l.non loquitur de pacto gra-
tuito per id quod ſequitur de reſtitutione datorum:ſed dũtaxat
de tranſactione:& ideo ipſi exponunt pactum vel tranſactionẽ:
3 vt illa dictio vel * exponatur pro id eſt : quia omnis actio eſt pa-
ctum:& ſic alternatiua poſita inter genus & ſpeciem reſoluitur
in dictionem,id eſt de hoc dic vt per Bart.in l.ſi is qui.§.vtrum.
ff.de reb.dub.& in l.j.eo.ti.Bal.exponit melius:vt dum dicit[pa
ctum.] intelligatur de pacto non gratuito, quod tamen non eſt
tranſactio.quia factum fuit ſuper liquido. Et dum ſubdit[vel trã-
ſactio.] loquatur de non gratuito,quod factum fuit ſuper debi-
to non liquido:& ſic vocatur trãſactio.Sed neſcio quare fiat iſta
difficultas,cũ poſsit intelligi ſicut gl.dicit.nec ob.verbum quod
infra ſequitur de reſti.datorũ.quia debet referri ad id quod poteſt
referri ſcilicet ad tranſactionẽ,non ad pactum gratuitũ: non ex-
pedit ire per illas ambages.facit quod no.infra l.proxi.in glo.in
ver.actor.dũ dicit in his pœnis quæ poſſunt ei aptari &c.qa illa
pœna et reſtitutio datorum &c.non adaptatur ad pactũ gratui-
4 tum ſed ad tranſactionem. †In tex.ibi: [vna cum his quę data
probantur:] contra hoc opp.quod ſi actor ſoluat pœnã videtur
quòd non teneatur reſtituere data:quia ſoluendo pœnã loco rei
habetur vt no.ſ.titu.j.l.petens.& ſic perinde videtur ac ſi tranſ-
actionem ſeruaret.ergo deberet retinere data.Sol.ſecundũ Bar.
fallit quando eſt ſublata actio ipſo iure,quia tunc pœna cenſetur
appoſita loco cõtractus,vel loco rei:& eo modo ſolue aliud cõ-
trariũ quod poteſt fieri:quia ſi actor venit cõtra tranſactionẽ, &
ſuccũbat,poteſt ad tranſactionem redire:& facere eam ſeruari ſibi:
vt in l.qui Romæ.§.Seia.de verb.ob.Si ergo actor ſecundũ lect.
Azo.repellitur ab agendo,& ſic ſuccumbat,quare nõ poteſt ad
trãſactionẽ redire,& facere eam ſibi ſeruari,& non reſtituat da-
ta:quia hoc eſt de ſubſtãtia trãſactionis:ſed ſolue eo modo: quia
illud qñ actor ſuccũberet facto rei obijcientis exceptionẽ cõtra
actionem nõ extinctã:ſed hic nõ ſuccumbit facto rei , ſed propter
5 defectum iuris ſui. †In text.ibi: [ante cognitionem cauſæ.] dic
quod ſecundũ lect.Azo.põt ſic intelligi ſecundũ Bal.quod reus
contra actorẽ agentem de facto põt obijci exceptionẽ tranſactio-
nis dupliciter ſcilicet per modum dilatoriæ ad impediendũ con-
teſt.& ad faciendũ ſe abſolui ab obſeruatione iudicij. Secun-
do modo per modũ peremptoriæ poſt lit.conteſ.& ad faciendũ
ſe abſolui diffinitiuè:vt in l.eleganter.§.ſi quis poſt.ff.de condi.
inde.& hic eſt intellectus ipſius:ſi ergo eligat primum modum,
repellat à limine iudicij,& abſoluatur ab obſeruantia iudicij, vt
vltra hoc petat pœnam,& reſtitutionẽ datorum:& ſimiliter obti
nebit:ſed ſi nõ opponeret ad impediendũ conteſtationem,quod
etiam facere poteſt:procederet in vtroque iudicio,& intentato per
actorẽ & intentato per reũ cõtra actorem ſuper pœna:& ſimili-
ter in vtroq; obtinebit reus abſolui diffinitiuè.In ſcđo cõdẽnabit
actor.ſed ſcđm lec.aliorũ ꝓcedunt opi.gl.& ille intellectus Bal.
magis placet.In gl.quæ inci.obligatus.in fi.ibi cũ hoc [pactũ nu-
dum etiam faciat:ſed ibi nõ eſt bona cõparatio: quia pactum nu
dum cõtinet promiſsionẽ de futuro,quæ eſt apta parere obliga-
tionẽ naturalẽ:vt plenè no.in l.ſi vnus.§.pactus.ff.de pac.Sed ac
ceptilatio non cõtinet promiſsionẽ de futu b
ro,ſed diſpoſitionẽ vel enunciationem per
verba de præſenti:quæ ſunt apta parere ob
ligationẽ.iuxta no.in l.vlti.§.ſtipu.de verb.
obli.& l.j.in prin.ff.de pac.& videtur caſus
in l.fi.§.j.ff.de iur.do.cum glo.ibi poſita:ſed
alij dicunt plus quàm gl.quòd imò oriatur
ciuilis & naturalis propter ſolennitatẽ ver-
borum:quia cum pactũ nudũ pariat natura b
lem acceptilationẽ,quę eſt veſtita:debet pa
rere etiã ciuilẽ. quibus obſtat quod ſ. dixi
ſed pro eis facit:quia acceptilatio videſ cõ-
tinere tacitũ pactũ de nõ petendo:quod pa
tet:quia interdũ ſi nõ valet tanquã accepti-
latio,valet vt pactũ:vt l.ſi vnus.§.peñ.ff.de
5 pact.†Et interdũ verba enũciatiua de præ- c
ſenti habent vim pacti:vt l.tale pactum. in
prin.ff.de pac.Bar.reduxit ad concordiam:
quod aut quærimus,an ex ipſa acceptilatio
ne oriaſ alia obligatio,& dicendũ eſt quod
nõ:qa verba eius non ſunt apta ad hoc:niſi
ex interpretatione iuris,qñ nõ valeret vt ac
ceptilatio : aut vtrũ ꝓpter acceptilationem
oriatur naturalis obligatio ex æquitate na-
turali:quæ dictat vt amplius nõ petatur,&
dicendũ quod ſic per l.Mæuia.§.j.ff.ſo.ma.
nõ autẽ ciuilis:quia illa æquitas non produ
cit ciuilem:vt in l.hoc amplius.§.his natura
debet.de reg.iur.& illa ſunt diuerſa.nam ſi
ex acceptilatione,vel ꝓpter acceptilationẽ:
b quia dictio ex [b] ſignificat cauſam remotã:vt l.eo tẽpore.in fin.ff.
6 de pecu. †In glo.magna ibi: [reſpondeo quinque ſunt opi.]
ſecundũ primam quæ fuit Azo.ſi reus conſecutus eſt pœnam,
& reſtitutionem datorum,actor admittitur ad agendum de fa-
cto:cum nullam habeat actionem . reo hoc patiente: non aliter :
quia ſi vult,poteſt ipſum repellere:& ſic conſequi omnia tria:&
ꝓbat Azo quod repellatur tribus rationibus.ſecundũ Vltra. in
verſi.[alij.vt Al.dicunt.]admittitur actor ad agendum de facto
etiam reo inuito:quia cogitur pati,poſtquam conſecutus eſt pœ
nam & reſtitutionem datorũ:& illam tenuit Pe.per l.Iul.§.quæ-
ſitum.ff.ad exhibend.Bartol.dicit quod ille §.nihil facit:quia ibi
non compellitur inuitus:ſed volens ad admittendum quem age
re de facto.nam quod rogatur inuitus,nullo iure cauetur domi.
Rapha.hanc opi.ſuſtinet : quia verum eſt quod ibi nolens pati-
tur à principio,ſi vult abſolui ab actione ad exhibendum,vt di-
cat cõtẽtor quod agat de facto:poterat enim hoc nõ dicere ſi no
lebat : ſed poſtquam conſecutus eſt illud quod intendebat con-
ſequi: quia fuit abſolutus ab actione ad agendum:vt dicat con-
tentor quod agat de facto,cõpellitur inuitus pati quod ille agat
de facto.aliàs actor deciperetur authoritate illius l.quod non eſt
dicendum.l.in commodato.§.ſicut.in fi.ff.commoda. ita in caſu
noſtro : quia ſi reus vult conſequi pœnam & reſtitutionem da-
torum,poterit dicere contentor quod agat de facto; nec poterit
intentioni exceptiones obijcere:quia videtur actum tacitè quod
non obijciat:quaſi de communi conſenſu ſit à tranſactione re-
ceſſum in lege,qui habebat.in fine.cum ibi nota. per gloſſam.ff.
de manumiſ.teſta.& nota.in lege,lecta.ff.ſi certum petatur.in gl.
ſuper ver.menſium.facit l.cum putarem.ff.famil.erciſcun. verſi.
nam videtur &c.vbi valet iudicium,& ſententia:licet actor nul
lam habuerit actionem,ſi reus non oppoſuit:vel quia noluit:vel
quia non potuit : & illa eſt tolerabilis : licet ipſe non alleget di-
ctas leges,nec ita clarè loquatur ſecundùm alias tres opiniones
quæ ſunt in iudicio,actor admittitur ad agendum de iure, quia
actionem recuperat ,directam , vel vtilem , propter hoc quod
reus conſecutus eſt pactum:ſed omnes reprobauerunt quod dic
vt hic per Bartolum qui tenet opinio.Azo.per rationes de qui-
7 bus ſuprà per l.ſi vnus.§.pactus.ff.de pactis. †Et iſta goſſa in
verſic.[Tertia.] ſemper allegatur:quod quando conſtat iudici
actorem nullam actionem habere vel accuſatorem non habere
ius accuſandi,poteſt eos ex officio ſuo repellere : etiam reo non
opponente. Sed,quid ſi iudex non repellit,an tenebitur reo in
c ſyndicatu?Doct.hoc non tãgunt,puto dicendũ * quod ſi reus nil

b ¶Dictio vel. Adde gl.ij.i l.ſi mater.ff.de impen.Car.in c. cumana.in v. oppo.de ele.idem Car.in c.fi. in fi.primæ q.de tempo.ordi.& in c.tertio loco in j.not.de probat.& in c.j.in j.op. de purg.cano.

b ¶ Dictio ex. Adde Bar.in l.j.in §.ex incendio.ff.de incendi. rui.naufra.Bart.in l. non dubium.C.de legib.idem in l. ex placito.C. de rerũ permu.idem in l.ex hoc iure.ff.de iuſt.& iur.

c ¶ Puto dicendum. Adde Spe.in titu. de offi.iud.§.impendit. ver.quid ſi iudex.& Ang.in d.l.non quicquid.& ibi ponit notabile verbum, allegando gl.in auth.de teſti.§.quoniam vbi gloſ.vult q licet iudex ex officio poſt concluſum in cauſa poſsit repetere teſtes vt declarent dictum ſuum : tamen ſi non facit , pars aduerſa conqueri non poteſt quod tene mẽti. Curtius.

a ℭSi quis maior. Ad de Bal.conſil.cccexi. incipiẽ. Super primo puncto.in ij.volu.& ad materiam hui⁹ l. vide Alex. d imo.in cõſi.xxxiiij. & in cõſil.lxxxij.col.ij. ver. ij.fortiſico.& in cõſi. lxxxv.in j.vol. & in cõſi.xlix.colũ.iiij.& ſeq.in iiij.lib. Franc. Cur.

b ℭSupplicando. Ad hoc dictũ pau.de ca. adde Car.in ſuo cõſ. xxvij. & hoc dictũ Pau. hic refert & ſequitur Alex.de imo. in cõſi.xxxiiij. colũ. ij.circa prin.in j.vol. Fran. Cur.

dixit,non tenetur:quia licet poſsit repelle-
re.vt in hac gl. nõ tamen cõpellitur reo nõ
poſtulante.vt in l.non quicquid.ff. de iudi.
ſecus ſi reus poſtulauit hic.vt in l.iiij.§. hoc
8 autẽ iudiciũ.ff.de dam.infec.†Et allegatur
iſta gl.ad duas q.primò ſecundũ Ia.bu.ſi di
cat ſtatutũ quod bannito non reddatur ius
nec agendo,nec excipiendo,& ego ago cõ
tra bãnitum. ipſe aũt excipit quod nullam
habeo actionem,replico ꝙ nõ debet audiri
propter ſtatutũ ipſe replicat quod nõ eſt ip
ſe ille qui me repellit.ſed defectus actionis
ſine qua agere non poſſum. & ſic licet. ego
repellar,non propterea redditur ſibi ius. &
ſic nihil fit contra ſtatutum,licet mihi dene
getur,vt ꝓpter defectũ iuris rei: quia actor
nõ metitur ius ex defectu iuris rei:ſed meti
ri oportet ex perſona ſua. vt in l.j. §. ꝓinde.
ff.ſi pars hære.peta.& l.militis.§.veteranus.ff.de teſta.mili.certè
iſta glo.facit pro bannito,quod debeat audiri:quia non excipit.
9 ſed defectũ iuris in notitiã iudicis deducit.†Item inducit Bar. ſi
proceditur contra aliquẽ criminaliter quod occidit Titium, qui
tamen Titius erat bannitus,& poterat impunè occidi, tamen in
quiſitus nõ audet comparere,ne ponatur ad torturã: comparet
tertius.dicens domine iudex non poteſtis procedere contra illũ
quia nullũ maleficiũ cõmiſit: cum potuerit illum impune occi-
dere.qa erat bannitus.et producit ad notitiam bannũ in publica
forma certè debet audiri:quia per hoc deducitur ad notitiam iu
dicis quod ipſe actor non habet ius inquirendi, vel accuſandi.
Et per iſtum modũ prouidebitur contra l. dicentẽ quod in cau-
ſa criminali vbi imponitur pœna perſonalis,nõ admittitur pro-
curator:ſed debet comparere principalis.vt in l.j.§.ad crimen. ff.
de publi.iudi.quia bene admittiť ille qui oſtẽdat ius inquirendi,
vel accuſandi nõ competere,nec venit vt ꝓcurator, ſed tanquã
defenſor innocentiæ.Cy.autem in l.reos.circa fi.j. de accu. dicit
eum audiri ſi bannum eſt notorium:nõ aliter.ſed certè ſi produ
cit in publica forma,ſunt deducẽ.in notoriũ.argu.in l.edicto. ff.
de edi.diui adria.tollen.vbi per inſpecturã ſcripturæ dicitur res
10 in notorium deduci.vt no.Bar.in l.iij.j.de pigno.† Vltimò quę-
ritur circa prędicta vtrũ in caſu huius l.poſſet actor qui incœpit
venire contra,et ſic incidit in pœnam,pœnitere:& pœnã euade
re.& etiam reſtitutionem datorũ deſiſtendo ab agendo.videtur
quod ſic.quia hoc concediť reo,qui fuit in mora implendi trãſ-
actionem,vt poſsit moram purgare:& pœnam euitare. vt s. eo.
l.ſi maior annis ſecundùm primam lec.glo. in l. ſiue apud acta.
in vlti.glo.& videtur per Bar.in l.quamuis.ff.de in ius vocã.ſed
contra hoc Bar.videtur ſentire.quia reus non admittitur ad pur
gandam moram quam omiſit in non faciendo.Sed acta in malè
faciẽdo,quod eſt difficilius.vt not.in l.ij.ff.ad ſil.certè etiam mo
ra commiſſa in malè faciendo poteſt purgari infra modicũ tem
pus,ſi ius aduerſarij nõ eſt effectum deterius. vt in l. ſi in lege §.
colonus.ff.loca.& illa videtur æquior opi. nam minus eſſet ini-
quum quod ſi actor dedit libellũ,& fecit reum citari, qui com-
paruit, & per hoc videtur actor veniſſe contra tranſactionem:
vt l.proxima.non poſsit pœnitere,& à lite diſcedere refunden-
do reo expenſas,ſi non remaneret reus in aliquo damno.per d.l.
quamuis.lex autẽ iſta debet intelligi quando actor ſtabat in per-
tinacia ſua volendo admitti ad agendum.licet à iudice fuerit re
pulſus inuitus.& iſtud eſt ſubſtantiale in hac l. In glo.ibi.[de ef-
fectu beneficij tantum cogitauit.] dic quod ibi fuit actum quod
non produceretur ſeruus ad libertatem ſub certa pœna. Si ergo
emptor ipſum de facto duxit,quia manumiſsio non tenuit,non
producitur ad libertatem,in pœnam non incidit.quia nõ fit cõ-
tra pactum manumittendo de facto.tamen nõ ſequitur effectus
de quo fuit cogitatum.ſed in caſu iſto nõ fuit cogitatum niſi de
facto & actu facti.quia actor abſtulerat ſibi actionem liberan-
do reum per acceptilationem.& poſtea promiſit nõ venire con-
tra tranſactionem,certè non poterat venire contra.niſi de facto.
ergo de illa contra venit non videtur cogitatum,vt faciat ipſum
11 in pœnam incidere.huius rei gratia.† Barto.dicit quod aut quæ
ritur an quis aliquid faciendo de facto conſequitur actionem.
& de hoc dic vt in l.mulier.§.j.ff.de conditio.inſti.aut quæritur
an faciendo de facto,& nõ de iure incidat in pœnam:& iſta eſt
materia noſtra.in qua eſt dicendum quod aut loquitur in pœna
legali,& in ea incidit.vt in l.quæ ea mẽte. ff. de fur.aut de pœna
conuentionali,& tunc ſi conſtat de intẽtione partium, ſtandum
eſt illi:ſi non conſtat,aut erat tale quid quod non poterat fieri de
iure,& etiam de facto,& videtur actum quod ſi de facto fiat, in
curratur in pœnam.vt hic, quod tamen dicit verum ſi pars ad-
uerſa incommodatur.aliàs ſecus. & vide hic per eum.quia ſem-
per allegatur ſuper iſto paſſu.

2 ☞ Quatuor neceſſaria,ut veniens contra tranſactionem iuratam,incurrat pœnas huius legis,quæ pœnæ ſunt quatuor. & quæ ſunt?
3 Tres modi,per quos dicitur quis contrauenire.
4 Pœnæ conuentionales applicantur parti ſeruanti contractum, & quid in pœna legali, & quid in teſtamentis?
5 Iuramentum an habeat firmare contractum,licet non faciat iurantẽ incidere in pœnam, & quando faciat quem incidere in pœnam huius legis?
6 Periurus quando ſit infamis, & quando non?

LEX XLI.

1 SI quis maior.†a Actor veniens contra tranſ-
a actionem iuratam, ſi maior erat
xxv.annorum,incurrit infamiã:& repellitur ab agen-
do],ſoluit pœnam, & data reſtituit: quæ applican-
tur aduerſæ parti tranſactionem obſeruanti hoc dicit iſta ſingu-
2 lariſsima.l. † Nota.quatuor neceſſaria ad hoc vt incurratur
pœna huius.l.ſcilicet quod tranſigens ſit maior. xxv. annis &c.
Item ꝙ tranſactio ſit ſponte facta, nulla coactione interueniẽte:
& intelligit Bart.ſiue licita ſiue illicita. vnde ſi ex forma ſtatuti
fuit compulſus ad tranſigendum,vel compromittendũ,licet illa
compulſio ſit licita,quia authoritate ſtatuti:tamen veniendo cõ
tra non incidit in iſtas pœnas. Idem Raph. dicit hoc procedere
ſi fuit compulſus compromittere, & etiam iurare:quia fortè ſic
dicit ſtatutum. Sed ſi dicat tantum quod compellitur compro-
mittere,& ad hoc ſit compulſus.ſed ſponte præſtitit iuramentũ,
tunc veniendo contra bene incideret in iſtas pœnas propter con
temptam religionem iuramenti:cum illud iuramentum fuit præ
ſtitum ſponte nullo cogente imperio. Tertiò requiritur quod
tranſactio fuerit iurata de non veniendo contra:nec tunc eſt cu
randum an facta fuerit per acqui.ſtipu.& acceptilationem.nam
tunc etiã non interueniẽte iuramẽto patieť pœnas huius.l. exce
pta infamia.vt in l.præcedenti.an autem facta fuerit per pactum
nudum propter interuentum iuramenti,quod tantum operatur
quantum acceptilatio quó ad illas tres perſonas. & etiam plus.
quia facit incurri in infamiam.Quartò requiritur quod venerit
3 contra. †Secundo nota tres modos veniendi contra,ſcilicet
interpellando iudicem:intellige & faciendo aduerſarium citari,
& incommodari per id quod habetur in ſimili in authenti.qui
ſemel.infrà quomodo & quando iudex.intelligitur tamẽ quod
ipſe non fuit ab aduerſario prouocatus,vt ipſe interpellaret iudi
cem:quia tunc non videreť veniſſe contra.arg.l.libertus.ff.de in
ius vocan.Item intellige quod aduerſarius comparuit:aliàs non
videretur veniſſe contra:vt in l.quamuis.eodem titulo. Et quod
perſeuerauerit in veniendo contra:ſecus ſi eſſet ſi remitteret per
patientiam, vt in eadem l. probatur, alio modo videtur venire
b contra.ſupplicando b principi vt det delegatum contra aduerſa-
rium in illa cauſa;& tunc etiam parte non citata: nec etiam illo
iudice adito videtur hoc ſufficere ad faciẽdum pœnas incidere:
quod ſatis eſt & durum, & rigoroſum:& fortè in practica non
ſeruaretur,Tertiò modo ſi non ſeruauit promiſſa.quod intellige
id eſt:non fuit in mora obſeruandi: aliàs ſecus:vt in l.ſi duo.§.ſi.
cum ibi no.per Barto.ff.de conſti.pe. Tertiò nota quatuor pœ
nas quæ incurruntur contra iurantem,ſcilicet quia efficitur infa
mis,& repellitur ab agendo,ſoluit pœnam, & reſtituit data. Et
eſt aduertendum quod pœna infamiæ & priuatio act.incurrun
tur ipſo iure: vt hic patet in verbo. [priuatus.] abſque alia li-
centia iudicis:ex quo ſequitur ſecundùm Barto. quod non ha-
bet locum purgatio moræ quia quandocunq; execu.facta eſt à
l.vel ab homine,ceſſat moræ purgatio:vt in l.ſi is cui.ff.de legat.
ij. & in l.qui ob rem non defenſam. de condictio. indebi. quod
ergo ſuprà dixi poſſe ipſum pœnitere, & pœnam euadere, non
procederet quantum ad infamiam & priuatio act.ſed quantum
ad reſtitutionem datorum, & ſolutionem pœnæ extrinſecæ:
quia iſtæ non incurruntur ipſo iure: ſed requiritur ſententia
condem

condēnatoria:patet ergo quod iuramētum impedit purgationē atque ſecundū Barto.tu reſtringe vt ſ.dixi in his in quibus facta eſt executio.Item patet quod habet vim clauſulę rato manēte pacto:quia facit repelli ab agēdo,& ſolui pœnam,& reſtitui data: quæ pœnæ nō currerent niſi appoſita eſſet clauſula illa:vt l.cum proponas.ſ.eo.vel nō interueniſſet acceptilatio.vt in l.prece.habetem clauſulā ſi non valet vt ago,valeat vt valere poteſt:vt in l.cum pater.§.filius matrē.ff.de leg.ij.ideo dicit ipſe quod ſi trāſactio nō valeret vt tranſactio,quia facta poſt rem iudi.ſ.eod.l.ſi cauſa cognita:facit eam valere iure pacti:cuius contrariū eſſet ſi nō interueniſſet iuramentū:vt ibi no.per Doct. 4 †Vltimò no.ſecundū Bal.quod pœnæ cōuentionales applicant parti ſeruanti contractū:quid in pœna legali:dic vt in l.fin.ff.de liti.Et quid in teſtamētis:dic vt per Bar.in l.vxorē.§.ſi hæres.ff.de leg.iij. Cætera hic vide per Doct.vnū tñ dico quod nō tāgitur per alios: qđ iſta l.debet intelligi qñ tranſactio erat valida,vel poterat aliquo modo valere iure trāſactionis,vel pacti:vt ſuprà dixi.Sed ſi nullo modo erat valida,veniēs cōtra eam etiā iuratā nō incurrat pœnas de quibus hic:etiā ſi erat maior:per gloſſ.quæ eſt j.l.proxi.in glo.mag.circa mediū.ibi:vel dic quod ibi fuit vēditio facta cum decreto,vnde valuit. 1 †Sed ſi quæritur an iuramentū[a] habeat firmare cōtractū,licet nō facit iurantē in pœnā incidere.dic qđ de iure ciuili ſi valebat,vel non poterat expugnari,ratione minoris ætatis faceret ipſum valere & impugnabile eſſet:vt in l.j.j.ſi aduer.ven.& in aut.ſacramēta.Sed ſi alia rōne,ſecus vt in l.non dubium.§.de legi.de iure cano.verò ſi pōt ſeruari ſine interitu ſalutis æternæ,ſeruandū eſt:etiā ſi contractus eſſet nullus de ſe: vt in c.cum contingat.de iureiur.poſſet tamen peti abſolutio, vt induceret pactum in partem aduerſam,vt ſi eſſet extortum per metū: vel præſtitum ſuper vſuris:vt in c.j.de iureiuran.& in c.ad aures quod met.cau.& ibi per Inno.in c.debitores.eo.tit.de iureiuran. Conclude ergo breuiter quod quando iuramentum non habet validare contractū,quia de ſe eſt validus,& irretractabilis:tunc ſi fiat contra,facit quem incidere in pœnam huius l. ſed ſi habet contractum validare,quia de ſe erat nullus,vel poterat retractari priuilegio minorū:vt in caſu l.pe.& aut.ſacramenta.j.ſi aduer. tunc ſi ſit vnū iuramētum de nō veniēdo contra ſolū habet vnū effectum:quia facit cōtractū irretractabilē,vt in illis iuribus,& his ſimilibus cōtentis nō extenditur ad aliū effectū,vt faciat quē incidere in pœnā huius l.vt d.gl.in fi.in l.frater à fratre.ff.de condic. indeb.in ij.gl.mag.Sed ſi ſit duplex iuramentū, quia iurat nō venire cōtra,ratione vel ex priuilegio minoris ætatis,vel alia quacunque pœnam iſta videnẗ duo iuramenta:& tūc primum facit cōtractum irretractabilē,ac ſi eſſet celebratus à maiore:& ſecundum facit vt veniens contra incidat in pœnas huius l.tanquam contractus eſſet celebratus à maiore ſecundū Iac.Bu.ad quod facit quod no.glo.j.de reſcin.ven.l.ij.ſed Bar. tenet quod etiā hoc caſu nō incurrat pœnas huius l.quia quod primū iuramentū facit ipſum haberi pro maiore.hoc eſt ſecundū veritatē, ſed ſcđm fictionē:ſed iſta l.quæ reqrit ipſum eſſe maiorē xxv.an.debet intelligi qđ ſit maior ſcđm veritatē,nō ſcđm fictionē. ar. in l.fi.j.de his qui veniam ætatis impe.nā in pœnalibus caſus fictus nō idē importat qđ verus.ar.in l.iij.§.hæc verba.ff.de neg.geſt.& ſic nō habet locum iſta l.in illa qui impetraſſet veniā ætatis:& hæc opi.æquior eſt. †Verum ſimpliciter allegaẗ iſta l.qđ piurus eſt infamis:[b] qñ iurauit aliquid facturum in futurum,& non facit:ſecus ſi iurauit aliquid fuiſſe de pręterito:vel de pręſenti eſſe,quod tamē nō fuit nec eſt:& ſic periurus:vt in teſte falſo,qui ꝓpterea nō infamatur ipſo iure:vt in l.Lucius.ff.de infa.ſed ſi eſſet cōdemnatus de falſo,bene infamaretur:nō tñ rōne periurij,ſed rōne cōdēnationis de publico crimine:vt in l.infamiæ.ff.de pu.iu.ſed hic infamatur ipſo facto ſine ſentētia:dicit tñ Bal.qđ requiriẗ ſnīa declaratoria:ſed certè etiā ſine ea ſi pōt probari per iuramentū, habeẗ pro infame abſq; ſententia,dicit etiā Bal.qđ hoc ſolū habet locū qñ iuraẗ ſuper cōtractu de nō renūciando, vel de nō veniendo cōtra,vel de ipſo obſeruādo:ſed ſi nō ſub cōtractu,vt ſi qs iurauit obedire iuramēto rectoris:licet ſit de futuro,non tamen infamatur ſi non obedit,quod perpetuò tene menti : quia debemus ſeruare regulam:niſi in caſu qui reperiatur exceptuatus:& regulariter periurus non eſt infamis:quia hoc non comprehenditur in l. ff.de infa.vbi ponūtur caſus in quibus incurritur infamia ipſo iure:vel per ſententiam, & ille non enumeratur ibi: & reperitur ille caſus exceptuatus in hac l. quæ loquitur quando fuit iuratum ſuper contractu. tene menti.

2 ☞ *Princeps ſecularis,ut Imperator,an poßit annullare iuramentum,& eius uires?*
3 *De connexis idem eſt iudicium,*
Separatorum, ſeparata debet eſſe ratio.
Vtile per inutile non uitiatur, quando poſſunt ſeparari, & non habenti inuicem dependentiam.
4 *Quid ſi mouetur quæſtio falſi ante trāſactionem uel ſententiam,& poſtea fiat tranſactio,uel detur ſententia?*
5 *Inſtrumentorum appellatione continentur teſtes, & quid in dilationibus quæ dantur à iudice?*
6 *Quot modis agatur de falſo?*
7 *Sicut ſententia lata per falſa inſtrumenta, uel teſtes,non reſcinditur niſi mediante beneficio reſtitutionis in integrum.ita nec tranſactio facta prætextu falſorum inſtrumētorū,uel teſtiū:& unde procedat iſta reſtitutio?*
8 *Reſciſsio quæ fit per iſtam legem ratione falſitatis inſtrumentorum,uel teſtium,non requirit dolum uel calūniā ducentis,& requiritur reſtitutio,& quid ſi probetur ſcientia producentis?*
9 *Sententia ſi lata ſit prætextu falſorum inſtrumentorum, etiam ſi producens fuerit bonæfidei, tamen poteſt aduerſus ſententiam petere reſtitutionem in integrum.*
10 *Si quis fuit motus ad tranſigendum prætextu falſi inſtrumenti ſuper illo tantum articulo ſuper quo fuit productum aliàs non:ſed ſuper alijs bene erat facturus,etiā ſi inſtrumentum non fuiſſet productum, & una ſumma tantum fuit data pro omnibus,an reſcindatur contractus in totum?*
11 *Valor alicuius partis poſſeßionis uel fundi æſtimatur pro bonitate ipſius partis, nō pro menſura.*
12 *Inſtrumentum an ſit totum uitioſum ratione partis.*
13 *Teſtis falſus in uno capitulo,an uitietur in alio?*

LEX XLII.

1 SI ex falſis. †Eatenus reſcinditur trāſactio etiam iurata,quatenus reperitur facta pręte xtu falſorum inſtrumentorum,vel teſtium, cæteris in ſua firmitate manentibus:niſi ſint illis connexi,& niſi ſuper falſo fuerit tranſactum.h.d.iſta ſing.l. Et prima exceptio dum dicit,niſi ſit illis connexa.intelligitur:quia tunc vitiatur ſicut vitiatur principale.Secunda exceptio intelligitur;quod fiat retractatio,niſi ſuper falſo fuerit tranſactum : vt ponitur hic caſus:vt in gloſſ.fina.in princip. In text.ibi: [quamuis iuſiurandum.] hic faciebat dubium propter l.præcedentem.Sed vt ibi dixi l. loquitur quando fuit iuratum ſuper contractu valido & inexpugnabili, etiam ſi iuratum non fuiſſet. Sed hic ſi non fuiſſet iuratum, contractus erat expugnabilis. propter falſas probationes:quibus iurans fuit inductus ad tranſigendum,credens illas eſſe veras, aliàs non facturus : ſicut & poſſet reſcindi ſententia lata ex falſis inſtrumentis,vel probationibus : vt infrà ſi ex falſo inſtrumento,per totum.& ff.de re iudica.l.diuus.& ff. de except.l.quæ agnitis.ergo & idem ſi interuenit iuramentum: 2 quia non debet eſſe iniquitatis vinculum. †Et ſic nota quod princeps ſecularis,vt Imperator, poteſt annullare iuramētum,[c] & eius vires:vt ſupra de legib.l.non dubium;ideo dicit gloſſ.lex ciuilis habet vim apoſtolici : idem quantum ad annullationem iuramenti:vt not.in l.adigere.§.quamuis.aliàs.§.Iulia.ff.de iure pa.& l.fina.qui ſatiſda.cogan.certè hodie de iure canonico non ita eſt:quia ſi poteſt ſeruari ſine peccato iuramentum,debet ſeruari:nec poteſt quis propria authoritate contrauenire:ſed ſi continet iniquitatem,petat abſolui ab epiſcopo:quod dic per Innocen.in capit.venerabilem.de elect.c.fratrem.& in capitu. ad aures quod metus cauſa.vel hodie in caſu huius legis eſſet petenda abſolutio:& eo modo ſi ſtatutum[d] annullaret iuramentum, non eſſet ſeruandum;quia non poteſt ſtatutum hodie facere,ſi l. imperialis non poteſt:licet ſeruetur contrà de facto:& Bald. videtur approbare hanc obſeruantiam in aut. ſacramenta. j. ſi aduer.vendi.ſed non placet dictum eius,vt ibi dicam: & repetendo aliàs hoc tenui. In text.ibi: [tamen ciuiliter falſo reuelato,] ſcilicet duntaxat,& non criminaliter:& ſic bene probat hic tex.illud quod not.gloſſ.in l.fi.j.de fide inſtru.quæ inci.quæ inſcriptiones:quod non expedit prius accuſare criminaliter : ſed

a ❡An iuramētū. Adde Bal.cōſi.ccccxj.inci. Super primo pūcto. in ij.vol.
b ❡Periur⁹ eſt īfamis. Adde glo.in c.qrelā. de iureiu.gl.in c.venerabilē.de ele.gl.in c.ſi qs cōiūct⁹. xxij. q.v.Cyn.in l.ij.C.de reb.cred.
c ❡Annullare iuramētū. Adde doc.in c.venerabilē.de elec.doc. in c.nouit.de iud.Hoſtiē.in c.quēadmodū de iureiu.Alexan.de Imo.conſil.xxxviij. incip. viſa petitione Ant.de Ro.in iij.volumine.
d ❡Si ſtatutū. De hoc qñ ſtatutū poſſit annullare iuramētū vide p Alex.de Imo.in cōſi.xij.col.ij.& col. iiij.in j.vo.& in cōſ. xxxviij.col.pe.i iij. vol.& in cōſil.liij.in ij.& iij.col.& in iiij. vol.in conſi.cj.Franciſ.Cur.

perueniatur ad ciuilē q.orientem ex crimine.imò poteſt incipi à
ciuili.vt hic placet.licet quidam dixerint contrarium. ſed cōtra.
quod illi melius dixerunt.vt j.vbi cauſ.fiſ.l.j.ff.ad ſil.l. in cogni-
tione.So.ibi criminalis dabat aditum ad ciuilem in quā ciuiliter
proceditur. ibi executiuè. ideo oportet præcedere criminalem
antequam executio fiat in ciuili.ſed hic non dabat aditum ad ci
uilem, in quā nō ꝓcedebatur hic executiuè: ſed ordinariè facit
3 l.j.de appel.† In tex.ibi.[conuicta fuerit.]Not. quod idē eſt iudi
ciū de connexis.facit j.de neg.geg.l.ſi cognati.et ff.de ſepara.l.j.
§.præterea.& de admi.tuto.l.ita autem.§.ſi tutor.In tex.ibi. [fir-
mis manentibus.]No.ergo quod ſeparatorū ſeparata debet eſſe
ratio l.fi.ff.de calum.& quod vtile per inutile nō vitiatur,quan-
do poſſunt ſeparari,& non habent inuicem dependentiam facit
l.ſi ſponſus.§.generaliter.cum ibi no.ff.de do.inter vi. & vxo. &
aduertendum quia intelligo hanc l.niſi inſtrumentum falsò vel
falſum productum ſuper vno articulo,dederit cauſam trāſactio
ni fiendæ ſuper omnibus alijs articulis hoc poſſet probari quod
altera pars ſuper nullo alio articulo trāſegiſſet,ſi tale inſtrumen
tum productum non fuiſſet.nā dico quod tunc retractabitur in
omnibus,licet nō fuerit productum niſi ſuper vno arti.vel ca.et
hoc Doc.nō tangunt.ſed ratio naturalis ita dictat.qa deficit cau
ſa finalis,ob quam aduerſarius tranſegit.& non debet remanere
4 deceptus.arg.in l.eleganter.§.ſi poſt.ff.de condi.inde.† In fi.tex.
ibi.[controuerſia.]not.quod ſi mouetur quęſtio falſi ante tranſ
actionem vel ſententiam,et poſtea fiat tranſactio,vel detur ſnia
ſuper negotio principali,licet nihil dicatur de falſitate , cenſetur
tranſactio:vel ſententia lata ſuper falſitate,vt de cætero non poſ
ſit allegari.vt hic.& not.in l.fi.j. de fide inſtru. multòfortius qñ
ſuper q.falſi expreſsè fuit tranſactū,vel lata ſentētia s.eo.l. actio
5 ne.in fi.† In glo.j.& ibi.[& idem in falſis teſtibus.] vt j. ſi ex fal.
inſtru.in rubro & nigro quia appellatione inſtrumētorum con
tinentur teſtes l.j.ff.de fide inſtru.l.notionem. §. inſtrumentorū.
de verbo.ſig.niſi in dilationibus quæ dantur à iudi. nam ſi dare
tur dilatio ad producendū inſtrumenta,non poſſent j. illam pro
duci teſtes vel econuerſo:quoniam ad diuerſam rem daretur.vt
patet in c.cum dilectus.de fide inſtru. vbi inſtrumenta poſſunt
produci vſq; ad cōcluſionem in cauſa excluſiuè:licet ſit lapſa di
latio data ad probandū.quia illa cenſet data ad probandū per te
ſtes.vt j.illā poterant inſtrumēta produci. & ita tenet Spe. in tit.
6 de dila.† In gl.ſe.ibi.[quatuor ergo modis.]adde quintū.ſ. ꝑ of-
ficiū iudicis.per qđ impetrat reſti.in inte.aduerſus tranſactionē
factā ꝑtextu falſi inſtr.nā ad hoc vt obtineat in reſtitutione peti
ta neceſſe habebat ꝓbare falſitatē.ita intellige gl.ſeq.nā nō ſupe
reſt locus exceptioni vel replicationi de quibus.j.qđ promiſerat
ex cauſa tranſac.nā tūc non eſt locus tranſibilis,ſed repetitiuum
quā cōſequi nō pōt niſi petita & obtēta reſtitutione in integ.in
qua non habebit neceſſe probare falſitatē inſtrumenti.Et econ-
uerſo in actore inducto per reū, ſi liberaſſet eū per acceptilatio-
nē,nā tunc nō eſſet locus replicationi,cū non poſsit interim age
re actione prima,ad cuius ſubſtētationem venit replicatio. vt l.
ſub prætextu inſtrumēti.s.eo.ſed indiget noua actione.quā con
ſequi non pōt niſi habita reſtitu.in integ. Et tunc dabitur vtilis
reſciſſoria q̄ prius dabatur directa l.j.& ij.j.ſi aduer.tranſac.& in
hac reſtitutione neceſſe habebit probare falſitatē.Sed ſi ille con
trā quē fuerunt producta falſa inſtrā incœpiſſet à cauſa crimina
li,& feciſſet condēnari producentē inſtrā de falſo , quia ſcienter
produxit,tunc illa ſentētia ſufficeret ad probandū falſitatem in
cauſa ciuili poſtea mota ſuper reſciſsione tranſactionis:nec im-
pediret aliter probare falſitatē:cum iſtæ cauſæ deſcendāt ab eo-
dem principio.& in cauſa criminali ſolenniores fiunt probatio-
nes.vt l.ſciant.j.de proba.& idē ſi primò egiſſet act. in factū , &
petijſſet producentē condēnari ad intereſſe.nam illa ſentētia fa-
ceret fidem in cauſa reſtitutionis.& ita ſentit iſta gl. & etiā Bal.
In glo.ibi.[Tertiò per excep.] & aduertendū. quia exceptio &
replicatio non prius videtur cōpetere quā concedatur ſic in in-
te.reſt.de qua loquitur ſequens gl.per l. nam & poſtea. §. ſi mi-
nor.ff.de iureiur.& l.necnō.§.exēplo.ff.qui.ex cau.ma.& de ex-
cep.l.exceptiones.in fi.quę reſtitutio peti poteſt principaliter et
incidenter nullo dato libello,nam ſi actor qui reū induxit , agat
ad ſibi promiſſa,reus volens eum excludere debet dicere quòd
tranſactio fuit facta prætextu falſi inſtrumenti , quapropter pe-
tit ſe reſtitui aduerſus eam,qua reſtitutione cōceſſa excipit con-
tra agentem de dolo,quia dolo facit agere ex tranſactione reſciſ
ſa: & ſic per modum contradictionis in nouo libello petat reſtit.
ſi tamen tempora ſuffragantur:quia ſi lapſum eſſet quadrienniū
ſic non poſſet petere reſtitutionem agendo principaliter:ita nec
contradicendo:vt d.§.ſi minor.vbi eſt caſus:ideo remedium eſt
quod petat intra tempus,& nō expectet ꝙ actor agat: qa poſſet
deferre ad agendum poſt quadrienniū vt illum excludat à reſti.
in integ.Alij dicunt quòd imò exceptio competit non prohibi-
ta reſtitutione , cum videatur competere act.in factum: fortius
ergo competit exceptio.ſed in §.ſi minor. non dabatur acti.ſine
reſtitut.eodem modo nec exceptio. de hoc articulo vide hic per
Bar.qui aliter loquitur.& do.Raph.qui per illa verba ſuper hoc
7 effundit,& deuiat à Bar.& eſt paſſus ſubtilis. † In gloſ.ſeq.in
prin.ibi: [per in inte.reſti.] no.quod ſicut ſententia lata per fal-
ſa inſtru.vel teſtes non reſcinditur niſi mediante beneficio reſti.
in integ.vt l.diuus.ff.de re iudi.& j.ſi ex fal.inſtru.per totum.ita
nec tranſactio facta prætextu falſorum inſtrumentorum , vel te-
ſtium:& ſic mero iure valeat:aliàs nō eſſet neceſſaria reſtitutio.
l.in cauſæ.la ij.in prin.ff.de mino.facit quod no.gloſſ in l.ſi is ad
quem.ff.de acqui.hære.de ſententia lata prętextu falſæ cauſę an
valeat,vel non:videtur hoc verum:etiam ſi in ſententia vel tranſ
acti.fuerit facta mentio de dictis inſtrumētis: puta quia conſtat
nobis per talem inſtrumentum &c. nam adhuc iſta verba non
reddunt ſententiam vel tranſactionem conditionalem,ſed purā:
vt infra ſubijcitur in gloſſ.Sed vnde procedit reſtitutio?Dicunt
quidam ex generali clauſula edicti prætoris poſita in l.j.in fin.ff.
quib.ex cau.ma.ſi qua mihi iuſta cauſa &c.Et ſi ita eſt,olim de-
bebat peti intra annum vtilem.hodie verò infra quadrienniū cō
tinuum:vt in l.fi.de temp.in integ.reſt.Alij dicunt:& hanc tenet
do.Raph.quod ex cōſtitutionibus principum.de quibus in l.di-
uus.& l.qui agnitis.ff.de exce.quod tūc poterit perpetuò peti.ſ.
vſq; ad xxx.an.quia remedia iuris ciuilis ſunt perpetua:ſed prę-
toria ſunt temporalia:vt inſti.de perpe.& temp. act. & ita etiam
tenui in l.admonendi.ff.de iureiur.vel dic quod vſq; ad xx.ann.
quia tantū durat accuſatio:vt j.de fal.l.querela.& adhuc iſta pla-
cet:ſed contra,quod non ſit neceſſaria reſtitutio, quia videmus
quòd datur act.in factum ex crimine falſi:vt l.qui nomine.ff.de
falſis:etiam ſine alia reſtitutione:propter hoc quidam dixerunt,
quod etiam tenet.Bart.quòd dabitur exceptio & replicatio etiā
ſine reſti.& probant per l.iudicati.j.ſi ex fal.inſtru. vbi dicit de-
negari act.iudicati ex ſententia lata per talia inſtrumenta:vt in c.
cùm venerabilis.de except.quia ſi datur actio,fortius exceptio.
quomodo ergo eſt neceſſaria reſtitutio:de qua loquitur iſta glo.
dicit Barto.quando quis vult cauſam de nouo tractari:quia erat
perempta inſtantia & act.ſed nō intelligo quid velit dicere: ideo
mihi videtur dicendū quod licet actio detur ſine reſtitione , ex-
ceptio tamen & replicatio minimè dētur.nam actio datur ad in-
tereſſe:exceptio & replicatio dantur ad reſcindendū tranſactio-
nem,vel ſententiam. Item actio ad intereſſe non datur niſi cōtra
doloſum qui ſcienter produxit falſa inſtrumēta , ſed exceptio &
replicatio etiam contra non doloſum:quia ſufficit falſitas inſtru
menti abſq; dolo producentis,vt fiat reſciſsio de qua hic:vt j.ſe-
quitur in gl.ideo non cōpetit exceptio vel replicatio niſi prohi-
bita reſtitutione:quæ poteſt peti incidenter:vt dixi in gl.præce-
denti.prout eſt caſus in l.nam & poſtea.§.ſi minor.ff.de iureiur.
& l.exceptiones.in fi.ff.de excep.& l.necnon.§.exemplo.ff.qui.
ex cau.ma.& ita debent intelligi iura allega.per Bart.in contra-
rium.ſcilicet.l.iudicati.& c.cùm venerabilis.de excep.licet ſim-
pliciter loquatur. In gl.ibi: [nec enim intelligitur tacita condi-
tio.] contra hoc oppo.de l.fi.de diuer.reſcri. Sol.ibi in reſcripto
principis conceſſo ad poſtulationem alterius,in quo ſubintelli-
gitur conditio ſi preces veritate nitantur:ſecus in act. priuatorū
vel inferiorum à principe factis etiam prætextu alterius ſcriptu
ræ;quia non intelligitur ſi illa conditio ſit vera:quod no.diligen
ter.pro quo facit glo.in l.ita demum.in prima glo.ff.de arb.In gl.
ibi: [nec diſtinguo.] pro declaratione huius ver.oppo.quod re-
ſtitutio non ſit neceſſaria:quia propter calumniam producentis
falſa inſtrumenta tranſactio eſt nulla ipſo iure,ſi ille erat actor:
vt in l.in ſumma.§.j.ff.de condi.indebi.& ſi reus, reſcinditur per
actionem doli,vel replicationem:vt ſuprà eo.l.ſub prætextu in-
ſtrumenti:etiam alia reſtitu.non conceſſa.Solu.& tene menti re-
8 ſciſsio † quæ fit per iſtam l.ratione falſitatis inſtrumentorum vel
teſtium

illam,nõ requirit dolum vel calũniam producẽtis: quia etiam
ſi produxit bona fide,probata tamẽ falſitate fit reſciſsio:ita intel
ligit gl.ſimpliciter.ideo hoc nõ præſupponit calũniã in litigan-
te,& per cõſequens nõ ſequitur trãſactio vt nulla:ideo requirit
reſtitutio.Sed ſi probaret ſcientiã producentis, & ſic calũniã
procederet contrarium:ſed quia hoc eſt difficile probare.ſ.ſcien-
tiam ſed probare falſitatẽ nõ ſic eſt difficile:cautius eſt intentare
hanc l.quàm illam.licet iſta reſtitutio detur infra quadriennium
ſecundũ quoſdam:ſed remedio illarum ll.perpetuò. †Not.ergo
ſecundũ Docto.ex hoc gloſ.intellectũ ad totum tit.j.ſi ex fal.in-
ſtru.& ad calum.l.Diuus.ff.de re iudi. quod habet locũ etiam ſi
producens fuerit bonæ fi.& nihilominus poſsit aduerſarius ad-
uerſus ſententiam petere reſtitu.quod perpetuò tene menti. In
glo.ibi: vel dic quod ibi fuit facta venditio cum decreto,vnde
valuit:hic non valuit tranſactio.] Iſta glo.videtur hic ſibi con-
tradicere in eo quod dixerat in principio valere tranſactionem,
in eo iure non fore neceſſariam reſtitutionem:vt hic dicit : cõtra
quod non valuit.Sed præſens dictum eſt notandum per hanc l.
pro eo quod dixi in l.præced.quod quando tranſactio eſt nulla,
non prohibetur quis venire contra iuramentum de iure ciuili.
& ſic non incideret in pœnam , vel ſententiam lege, prece.
Item ſi contractus eſſet validus mero iure,poſſet tamen expu-
gnari alia ratione præter quàm minoris ætatis,ſi iuramentũ non
fuit appoſitũ.nam tunc ſi appoſitũ eſt,adhuc non facit ipſum cõ
tractum inexpugnabilem.ſecus ſi ratione minoris ætatis. l. j.j. ſi
aduer.ven.de iure cano.verò indiſtinctè reddit contractum va-
lidum & inexpugnabilẽ,ſi põt ſaluari ſine interitu ſalutis æter-
næ:quo poteſt ergo ſoluere cõtrarium de d.l.j.nam hoc iuramẽ-
tum non excludit à beneficio reſti.in inte.poſtulando,vt in tex.
cõiuncta iſta glo.in princi.& in d.l.j.vnde excludit à beneficio
reſtitutionis.Sol.dic quod ibi loquitur de reſtitutione quæ con-
ceditur maximè in priuileg.ætatis,non propter malitiam aduer
ſarij:quæ minimo de facili denegatur:hic verò de illa quæ con
ceditur propter vium falſorum inſtrumentorũ aduerſarij , pro-
pter quæ fuit iurans inductus ad tranſigendum,& deceptus: &
hic fundatur in maiori æquitate:quia non propter fauorem , ſed
propter iuſtitiam naturalem:quæ difficilius tollitur quàm priui
legium:& hæc eſt ipſa veritas fundata de iure communi tam
minoribus quàm maioribus:quòd difficilius tollitur quàm pri-
uilegium minorum vt not.gloſſ.in dicta l.j. In glo.ſequen.ibi:
[ſed eſt data pecunia pro omnibus qui erãt in cõtrouerſia.] ſup
pleuo tamẽ iurãs fuit motus in omnibus ad trãſigẽdum præte-
xtu falſi inſtrumenti:quia tunc trãſactio in omnibus reſcindere-
10 tur vt dixi in principio:ſed ſolùm † fuit motus ad tranſigẽdum
prætextu falſi inſtrumẽti ſuper illo tãtùm articulo ſuper quo fuit
productum falſum nõ:ſed ſuper alijs bene erat facturus , etiam ſi
inſtrumentum non fuiſſet productum:eſt ergo dubium:quia vna
ſumma tãtùm fuit data pro omnibus an reſcinderetur cõtractus
in totum:quia aut erat vnicus propter vnitatem ſentẽtiæ : & ſic
videbatur nõ poſſe ꝑ parte reſcindi:ſicut quãdo plures res emũ-
tur vno pretio.l.quod ſi,de in diem adiectio.glo.tamẽvult quòd
reſcindatur ſolùm pro parte:quia alia capitula erant diuidua : &
poterit ſemper ſeparari:alia dubitatio eſt quãtum videbitur da-
tum de illa pecunia pro illo capitulo quod reſcinditur,vt ſcimus
quantum poſſit repeti à dãte.& gloſſ. hic ſingulariter dicit quòd
pro quantitatis rei & valore rerum:vnde ſi erat quęſtio de fun
do & hæreditate,& produxi falſum inſtrumẽtum ſuper hęredi-
tate,non ſuper fundo,& trãſegiſti mecum ſuper vtroque,probata
falſitate inſtrumẽti & reſciſſa trãſactiõe ſuper hæreditate ſi ipm
contractum poterit repetere de ſumma,æſtimabitur hæreditas &
fundus:& ſi hæreditas valet in triplo plus quàm fundus, diuidi
tur quantitas in quatuor partes,& repetes tres partes,& alia quar
ta penes me, remanebit pro fundo:ita vult gl.quam Bartol.dicit
ſe ſolidam. †Et inducit ad quæſtionem de facto quam habuí:
quia ſtatutum dicit Perusij quod ille qui repetit dotem cõſiſten-
tem in pecunia,ſi debitor nõ habet pecuniam: teneatur recipere
de bonis ipſius pro libito voluntatis ad æſtimationem cataſtri:
quidam repetebat mille , & erat vna poſſeſsio quæ valebat tria
millia,tamẽ vna particula:puta tertia ſecũdum mẽſuram valebat
in duplo plus quàm aliæ , ipſe volebat eligere illam particulam
tantùm pro ſuis mille , quæ volebat fortè duo milia per ſe dicit
Barto.ſe reſpõdiſſe quòd nõ poterat:quia æſtimatio facta in ca-
ſtro de tribus millibus,cenſetur facta pro
bonitate cuiuslibet particulæ:nõ pro mẽſu
ra:& ſic iſta particula quæ valebat duo mil
lia,pro bonitate ſua cẽſetur fuiſſe æſtimata
duobus millibus : & aliæ duæ tertiæ mille:
non ergo debet habere illam pro mille:licet
non faciat niſi tertiam partem ad mẽſuram
& eodem modo ſi vẽdidi tibi fundum pro
mille,& euincatur quarta pars fundi , quæ
pro ſui bonitate valet dimidiam iſtorũ mil
le,poteris agere de euic.nõ pro quarta par-
te de mille,ſed pro dimidia: facit lex j.ff.de
12 euic. †In ead.glo.ibi. [Item not.hic arg.
a quod inſtrumẽtum non eſt totũ vitioſum[a]
ratione partis.] dic quòd ſi inſtrumẽtum in
vno capitulo eſt falſum propter vitium no
tarij,qui ipſum cõfecit,quia ſcienter appo-
nit falſum , tunc in omnibus alijs capitulis
reputatur eſſe falſum:quia attenditur fides
notarij:vt l.ſi aliquid.j.de ſuſcept.& archa.
li.x.& no.in l.ſi quis ex argẽtarijs.ff.de edẽ.
à qua fide depẽdet authoritas totius inſtrumẽti,vnde cum appa
pareat ipſum dixiſſe falſum in vno de ſubſtãtialibus pręſumitur
etiam in alijs falſum dixiſſe.ſecus ſi nõ erat de ſubſtãtialibus, vt
ſi dixiſſet actum ante domum talis:& tamẽ illa domus non erat
illius:& ita voluit Ioã.An.in c.fraternitatis.de hære.in fi. vbi o-
mnino vide.Sed in caſu huius l.inſtrumẽtum tranſactionis non
erat falſum in alio capitulo propter vitium notarij qui confecit:
bene tamẽ vnum capitulum erat vitioſum propter alterius vitiũ
notarij,qui cõfecerat inſtrumẽtum falſum:& ratiõe cuius fuerat
facta trãſactio ſuper illo:ſed ſi nõ erat vitioſum inſtrumẽtum ra-
tione notarij ſcribẽtis,ſed alia ratiõe tũc ſi vitium erat in aliquo
quod requiritur ad ſolẽnitatem inſtrumẽti:puta in annis dñi,vel
in dictis,ſimiliter vitiatur totum.ſecus in his quæ nõ cõcernunt
ſolẽnitatem,ſi alia capitula ſunt diuerſa & ſeparabilia,& ab illo
13 nõ depẽdent:vt no.in l.ſi vnus.j.de teſta.† & quod ſuprà dixi de
inſtrumẽto falſo.locum habet in falſo teſte,ſi in vno capitulo re-
peritur dixiſſe falſum,ꝙ non valebit dictum eius etiam in alijs,
ſuper quibus virtute eiuſdem iuramẽti quod violauit, teſtifica-
tus eſt:& ſic redditur periurus in vno:vnde perdit fidem etiam
in alijs ſecundum doct. Tene menti.

[a] ¶Vitioſum.] De hoc vide per Bald.in ſuo conſil.cclxiiij.in prima parte. & in cõſi. xxvij.in iij.vol. Oldra.in conſi.xxxvij. & ibi quid in teſte: & p eũdẽ Pau.de ca. in cõſi.ſuo ccv.in nouis.incip.quãtum ad primũ.Et vltra prædicta vide p Ant.de Bu.in c.cũ Io.de fide inſtr.& in c.cũ olim. col.xij.de cẽſi.Bar.in l.qntus.ff.de aur. & arg.leg.& Doc.in l. j.§.ſi qs ſimpliciter. ff.de verb.obli. Alexã.de Imo.in conſil. xliiij.colũ.iij in iiij. vol.& aliquid in cõ ſil.cxxxij.in j.vo. & in dictis locis habes quid in teſte. Franc.

Super quæſtione an quis ſit monachus,an poſſit fieri tranſactio?

LEX XLIII.

1 IVbemus in omnibus. †Super cauſa ſtatus poteſt fie
ri tranſactio.h.d.in effectu.& hoc quãdo tranſactio tẽ
dit in fauorem ſtatus:vt quia litigo cum aliquo , dicẽs
ipſum eſſe ſeruum meum,vel aſcriptitium,ipſe dat mihi certam
ſummam:& conſentio quod remaneat in ſua libertate.nam poſ
ſum cõſentire in mei præiudicium,& facere ipſum liberum.Sed
quid econtrà.ſi do tibi,& ipſe conſentit remanere in ſua ſeruitu-
te.gloſſ.dicit quod non valet:per l.nec ſi volens.infrà de libera-
li cauſa.& quia cõtra bonos mores:& quia remanẽdo in ſeruitu
te non poſſet illam rem habere. Doctores dicunt hoc eſſe verũ,
ſi conſtaret ipſum eſſe liberum hominem.quia non poteſt face-
re ſe ſeruum,niſi ſe vendat ad pretium participãdum: ſed ſi erat
dubium,dicunt tranſactionem valere per hanc l.quæ loquitur
ſimpliciter:& quia multa valent ratione dubij:quæ ſi eſſent cer-
ta,non valerent:vt nota.in l.ſi putas.j.de petitio.hæredita. & l.ſi
quis ex aliena.ff.de iudi.nec obſtat vltima ratio: quia bene po-
teſt ſeruus de facto tenere pecuniam : tamen conniuentibus
oculis domini ſui, id eſt domino patiente: vt lege,quarta.ff.de
manumiſsio. Et nota prædicta pro concordijs & tranſactio-
nibus quæ fiunt per Papam cum communitatibus terrarum
eccleſiæ. Exemplum in Bononia:quæ eſt eccleſiæ Romanæ
quò ad plenam iuriſditionem:ſi Papa concordat cum eis quod
debeant certum cenſum in anno : & ſtent in ſua libertate quò
ad omnia: quod talis compoſitio valeat: nec debeat per ſuc-
2 ceſſorem eius retractari. †Vltimò gloſſa quærit quid in mo-
nacho:ſi ſit quæſtio inter Abbatem & quendam alium, quem

a ¶Vſq; ad qđ tẽpus. Adde Bar.ĩ l.in oĩb⁹. in fi.cũ gl.ff.de diuer. & tẽp. pſcri. & adde qđ iſte error calculi ita põt allegari in cã appellatiõis, ſicut in cauſa principali etiã ſi eſſet deductus in cã principali. ita ipſe Pau.de Caſt.in cõſi. ſuo.x.incipiẽ. in caſu præſenti. in nouiſ. Franc.Cur.

b ¶Snĩa pro parte valere. Adde Ang. in l. ſancimus.in j.no. C. de pac.Car.in c.Raynuti⁹.in ij.no.de teſt. et qñ error expreſſus in ſnĩa.vide p Are.in cõſi.lxxv.in cõſi.cj. & cõſi.cx.& in cõſi. clvij.Franc.Cur.

c ¶Recedẽdum à cõi opi.Adde Io.and.ĩ c. j.de conſti.Abb. in c. prudẽtiã.& in c.quæ rẽti.de offi. delega. p eundẽ in c. tua nos. de vſu.& per eũdẽ et ibi nouiſ. in c.j. de cõſtit.Alex. de Imol.in conſi.ij.colũ. v. & in cõſi.xxviij. colũ.iiij. circa fi.i ij. vol. Cur.

Abbas dicit eſſe monachum.et ipſe negat,
& tranſigunt.quia ipſe dat certã pecuniam
Abbati.& Abbas cõſentit quod remaneat
laicus.vel ecõtrà.gl.in prin.dicit valere trãſ
act.ſi interueniat decretũ epi.certè nec eps
hoc poſſet qſi eſt monachus,efficiatĩ laicus
nam etiã de Papa dubitatur an hoc poſsit.
vt in cap.cũ ad monaſteriũ.in fi.de ſta. reg.
oportet ergo quod iſta qõ.dirimatĩ per ſen-
tentiã diffinitiuã.quia illa habebitur pro ve
ritate.Sed ecõuerſo bene eſt in ſua poteſta
te facere ſe monachũ,licet cõtrà nõ ſit pro-
pter hoc non vitiatĩ tranſactio. ſed propter
aliud videretur vitiari:quia continet ſimo-
niam,recipiẽdo pecuniã ab Abbate, vt re-
maneat monachus. Tene menti perpetuò.

De errore calculi. Rubrica.

1 *¶Si inter duos mercatores pluries fuerit ſaldata ratio & ſummata,ſi tamen alter ipſorum dicat fuiſſe commiſſum errorem in calculo,iterum debet calculari.*
2 *Error calculi vſque ad quantum tempus poſſit allegari?*
3 *Sententia in qua eſt expreſſus error calculi,uel ſummæ,an ſit nulla? & nu.5.*
4 *Quid ſi error non fuit expreſſus in ſententia?*

LEX VNICA.

1 ERrorem. †Si ĩ calculo ſit erratũ, poteſt ſæpius retractari. niſi ſuper errore ſit iudicatum,vel tranſactũ,& in
c-+ debitũ*per errorẽ calculi*promiſſum condicitur. hoc dicit ſe
cundũ Bar.vel ſic ſecundũ Bal.licet pluries in calculo ſit erratũ
& licet etiã in ſtipulationẽ deuenerit, adhuc põt retractari , niſi
2 ſit ſup eo trãſactũ,vel iudicatũ.h.d.† In tex.ibi.[vnde rationes.]
per iſtũ tex.dicit Bald.quod licet inter duos mercatores pluries
fuerit ſaldata ratio & ſummata,ſi tñ alter ipſorũ dicat fuiſſe com
miſſum errorem in calculo,iterum debet calculari . Sed contrà.
quia nunquam erit finis.Reſpon.iudex dabit calculationem:cu
ius relationi ſtabitur niſi probetur contra. vt in l.ij. j. de vſur. &
fruc.leg.& ita not.Barto.in l.inſtar.j.de iure fiſ. lib.x. Sed vſque
a ad quod tempus^a poterit allegari error calculi?dic vt ibi per eũ
& per glo.in l.calcularij.ff.de admi.re.ad ciui.perti.q̃ dicit q vſ-
que ad xxx. annos. ibi tamen loquitur in computatione facta
per adminiſtratores publicos ſuper adminiſtratione alterius ad-
miniſtrationis:& in damnum reipublicæ ſed non fuit error , ſed
gratia:quia admiſerunt aliquas expenſas , quas non debuerunt
admittere.& tunc poteſt allegari vſq; ad decẽnium. vide de hoc
per Barto.in d.l.inſtar.Item dicit Bal.per iſtum verſi.quòd licet
fuerit facta confeſsio,& pluries reiterata,non tamẽ nocet. quod
intellige ſi per errorem fuit omiſſa. ſed ſi ex certa ſcientia , tunc
nocet quia ſi non fuiſſet reiterata,poſſet adhuc infringi probato
contrario per l.cum falſa.ſuprà de iur.& fac.igno.ſecus ſi eſt rei
terata etiam ſemel.ita ſimpliciter colligitur ex tex. & ex not. per
Barto.in l.cum ſcimus.j.de agri.& cenſi.poſt princi.lib. xj.& ſic
extra iudicium.ſed in iudicio nocet etiam ſi non ſit reiterata. vt
in l.j.j.de confeſ.& quod not. in l.rura.j. de omni agro deſer.lib.
3 xj.†In tex.ibi.[ſi res iudicatæ nõ ſunt.] hoc poteſt intelligi duo
bus modis.Primò quando fuit iudicatum poſt motam contro-
uerſiam de errore,& ſic ſuper ipſo errore & tunc ſi tenetur quæ
ſtio erroris ſit s.tit.primo l.actione in fine.& l. ſi ex falſis. Secun
dò quando non fuerit mota quæſtio erroris, tamen fuit iudica-
tum ſuper quantitate per errorem aſſummata. puta fuit aſſum-
mata ratio pro omnibus deductis & computatis reſtas debitor
meus in centum, & de hoc confecta eſt ſcriptura confeſsionis
vel promiſsionis : quia promiſiſti illa centum mihi dare ad mei
petitionem,cũ tamen reuera non reſtares debitor in tanta quan
titate:ſed in maiori,vel in minori,certè ſi peto centum,et lata eſt
ſententia pro me , in qua non eſt appellatum. nec ego amplius
potero quærere de errore,nec tu.licet q.erroris nunquam fuerit
not.etiam quod dixi in d.l.ſi ex falſis.In glo. magna ibi. [ſolutio
diſtingue.]hæc vera.ſed in primo membro diſtinctionis.ij. fuit
error expreſſus in ſententia ſi dixit iudex : quia conſtabat nobis
Titiũ teneri Seio in quĩquaginta ex tali cauſa. Itẽ in xxv.ex alia
cauſa:ideò condemnatus ipſum in centum:& ſic condemnauit
in xxv.vltra.ſed ſi diceret per errorem calculi,quaſi xxv.faciant
centum. Quæritur vtrum ſententia erit nulla ſolum in xxv. in
quibus fuit erratum?gloſſ.ibi ſentit quod in totum ſit nulla: &
idem in fi.voluit gloſſ.quæ eſt in l.fina.ff.de iuriſdi.omnium iu-
dicum.quia in vno articulo vel ſumma non poteſt ſententia pro
b te^b valere,& pro parte non:vt in l.in hoc iudicio.ff.famil. erciſc.
ſed in diuerſis articulis ſecus:vt l.etiam.ff.de mino.& hanc par-
tem communiter tenent Docto.contrarium, tamen determina-
uit gloſſ.in l.ij.j.de re iudicata.quod non eſt nulla niſi in xxv.Et
hanc tenet hic dominus Rapha. reſpondeo ad iura allegata in
contrarium:dicit tamen non eſſe recedendum à communi opi-
c nione^c in iudicando.ſed pone quòd iudex condemnauit in mi-
nus quàm debuerit:putat quòd conſtat nobis talem teneri tali
in xx.ex tali cauſa:& in xxv.ex alia cauſa , ideo condemnamus
in xl.dixit Iaco.de Raue.quod cenſebitur condemnatus in xlv.
in l.qui quartam.ff.de legatis j.arguendo de ſententia teſtatoris
ad ſententiam iudicis.& Pet.& Cy.non audent recedere ab iſta
opinione:licet eam non reprobent,nec approbent.Breuiter ridi-
culum eſt dicere quòd in caſu præcedenti non valeat in ſumma
expreſſa in iſto caſu : valeat etiam in non expreſſa in ſententia:
ideo verius videtur dicere quod in totum ſit nulla , quia debuit
in illis quinque eum condemnare,vel abſoluere,ſi fuerunt peti-
ta.aliàs ſententia eſt nulla:vt no.in l.j.j.ſi aduer.rem iudi.& ff.de
4 doli excep.l.apud Celſum.§.quare.el primo. †Circa ſecundũ
membrum gloſſ. quando error non fuit expreſſus in ſententia,
poſito quòd colligatur ex actis gloſ.tenet ad ſententiam valere.
Vltramonta.dicunt contra.cum ſententia referatur ad acta:vt l.
ait prætor.§.j.ff.de re iudicata.& infrà de ſenten. quæ ſine certa
quacti.profe.l.hæc ſententia.& ſic error qui colligitur ex actis,
cenſetur contineri in ſententia.Barto.dicit hoc verum ſi iudex
ſe referat expreſsè ad acta:vt quia dicat,quia conſtat nobis talẽ
teneri tali in c.vt apparet ex actis, & ex inſtrumentis productis
in cauſa,cùm tamen in vno non contineatur niſi quinquaginta,
& in alio xxv.idem condemnamus ipſum in c.nam tunc fatetur
Bartol.quod licet iſta non exprimantur in ſententia, tamen erit
nulla:quia cenſentur expreſſa,poſtquam ſe retulit ad inſtrumẽ-
ta:vt l.aſſe toto.ff.de hære.inſti.ſed ſi non retulit ſe expreſsè,tunc
quædam ſunt acta ad quæ de neceſsitate refertur, vt libellus.l.
vt fundus.ff.communi diuidun.vel ſententia primi iudicis ap-
pella.Et hoc caſu ſi in ſententia vel in libello primi iudicis con-
tineatur error,non valebit ſententia ſecundi iudicis: etiam ſi ex-
preſsè non referat ſe ad illa quæ cenſentur referri præſumptio-
ne iuris,ſed ſi ſint talia acta ad quæ de neceſsitate non refertur,
tunc niſi ſe referat error contractus in illis non cenſetur conti-
neri in ſententia : & ſic erit inualida : hæc ſunt verba notabilia
Bartol.& Bald.ſimpliciter tenet gloſſ.quod etiam ſi referat ex-
preſsè ad acta , ſententia non ſit nulla : quia ſi iudex dicat:cum
conſtat nobis ex dictis talis teſtis Titium teneri tali in c.cum ta-
men illi non fuerint exminati,vel ſi fuerint,hoc non probant,ni-
hilominus valet condemnatio:vt not.Innocen.& Ioan.Andr.in
c.quoniam contra falſam.de probatio.& in c.cum Bertoldus.de
re iudic.aliud ergo quod eſt exprimatur ſpecificè,tunc non va-
let propter defectum formæ:& aliud quod exprimatur implici-
tè : quia tunc non eſt defectus formę ſecundùm Bald.ad quod
facit quod in ſimili habetur in l.ſi quis legatum.ff.de fal.iuncta
l.ſi quis aliquid.§.teſtamentum.ff.de pœnis.& iſta opi.fortè ve-
rior eſt:prædicta in ſententia quæ innititur voluntati & authori
tati iudi.tranſact.verò quæ innittitur voluntati partium, ſi non
continet errorem expreſſum,clarum eſt quod non eſt nulla: nec
venit annullanda:licet facta fuerit ſuper quantitate aſſummata
per errorem calculi:& imponit finem quæſtioni de errore,& ita
5 intelligitur iſte text.†Sed ſi continet expreſſum errorem, gloſſ.
vult quod nihilominus valeat mero iure : ſed reſcindatur quate-
nus fuerit error licet Vltramonta.teneant quod ipſo iure non va
leat,propter defectum conſenſus.Doctores noſtri dicunt quod
non eſt defectus conſenſus,quia non fuit erratum in ſubſtantia-
libus,qui error inducit defectum conſenſus:vt in l. in venditio-
nibus.ff.de contrahen.emptio.ſed eſt defectus in cauſa. Nam ſi
promittis mihi centũ,credens te ad ipſa teneri,quod cum nõ te-
nearis,bene conſentis in promittendo:ideo obligaris:vt hic in fi.
literę.Sed ſi in cauſa erras,& hic deficit conſenſus:quia credis te
teneri